

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

VOIMAA VANHEMMUUTEEN

Vanhemmuutta tukevaa vertaisryhmätoimintaa ratkaisukeskeisen lähestymistavan avulla

TEKIJÄT Niina Hyvärinen
Elina Kolu
Hanna Raatikainen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Niina Hyvärinen, Elina Kolu & Hanna Raatikainen	
Työn nimi Voimaa vanhemmuuteen – Vanhemmuutta tukevaa vertaisryhmätoimintaa ratkaisukeskeisen lähestymistavan avulla	
Päiväys 11.11.2023	Sivumäärä/Liitteet 73/16
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Siilinjärvellä sijaitseva varhaiskasvatustyksikkö	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Lapsi- ja perhepalveluita kehitetään lasten, nuorten ja perheiden varhaiseen tukemiseen ja hyvinvoinnin vahvistamiseen. Perheitä tuetaan matalan kynnyksen palveluilla mahdollisimman varhain. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) huoltajien kanssa tehtävä kasvatustyö on nostettu tärkeäksi osaksi varhaiskasvatuksen järjestämistä. Myös varhaiskasvatuslaissa (540/2018) varhaiskasvatuksen yhdeksi tavoitteeksi on määritelty huoltajien tukeminen kasvatustyössä.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena kehittämistyönä. Kehittämistyön tarkoituksena oli järjestää varhaiskasvatukseen matalan kynnyksen toimintaa vanhemmuuden tukemiseksi. Kehittämistyössä järjestettiin siilinjärvellä sijaitsevan varhaiskasvatustyksikön tiloissa neljä vertaisryhmätoimintakertaa, joiden tavoitteena oli antaa keinoja huoltajan ja lapsen välisen myönteisen vuorovaikutuksen lisäämiseen. Lisäksi tavoitteena oli vahvistaa huoltajien luottamusta omaan vanhemmuuteensa. Toimeksiantajana oli Siilinjärvellä sijaitseva varhaiskasvatustyksikkö.</p> <p>Kehittämistyössä suunniteltiin, toteutettiin ja arvioitiin huoltajien sekä lasten yhteisiä toimintakertoja (4) soveltaen ohjauksessa ratkaisukeskeistä lähestymistapaa. Kehittämistyössä toteutetut toimintakerrat olivat avoimia ryhmiä, joihin kaikki alueella asuvat perheet olivat tervetulleita osallistumaan. Toimintakerroilla tuettiin huoltajan ja lapsen myönteistä vuorovaikutusta, autettiin perheitä löytämään voimavaroja sekä tarjottiin mahdollisuus vertaistuellisiin keskusteluihin muiden perheiden kanssa. Jokaisen toimintakerran jälkeen perheet saivat vastata Webropol-kyselyyn, jonka pohjalta suunniteltiin seuraavia toimintakertoja.</p> <p>Webropol-kyselyn perusteella huoltajat kokivat, että vastaavalle toiminnalle olisi jatkossakin tarvetta. Kolmannes huoltajista koki huoltajan ja lapsen välisen vuorovaikutuksen parantuneen. Noin puolet huoltajista kokivat saaneensa lisää luottamusta omaan vanhemmuuteensa, löytäneensä uusia vahvuuksia itsestään tai perheestään sekä löytäneensä uusia näkökulmia vanhemmuuteen tai perhe-elämään. Jatkossa toiminnan avulla voitaisiin tukea vanhemmuutta varhaisessa vaiheessa ja näin lisätä perheiden hyvinvointia.</p>	
Avainsanat Vanhemmuus, ratkaisukeskeisyys, vuorovaikutus, vertaisryhmätoiminta, varhaiskasvatus	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Master's Degree Programme in Social Services	
Author(s) Niina Hyvärinen, Elina Kolu & Hanna Raatikainen	
Title of Thesis Strength for parenting – Using a solution-focused approach to provide peer-support for parenting	
Date November 11, 2023	Pages/Appendices 73/16
Client Organisation /Partners Early Childhood Education Unit in Siilinjärvi	
<p>Abstract</p> <p>Child and family services will be developed to support children, young people and families at an early stage, and to and strengthen their well-being. Families will be supported by low-threshold services as early as possible. In the Early Childhood Education and Care Plan (2022), educational cooperation with guardians has been identified as an important part of the organising of early childhood education and care. The Early Childhood Education Act (540/2018) also defines supporting guardians in raising children as a common goal for early childhood education.</p> <p>The thesis was carried out as a functional development work. The purpose of the development work was to organise low-threshold activities to support parenting in early childhood education. Four peer-group sessions were organised on the premises of an early childhood education unit in Siilinjärvi, with the aim of providing tools for increasing positive interaction between the guardians and the children. Furthermore, the aim was to also to strengthen guardians' confidence in their own parenting. The client was an early childhood education unit in Siilinjärvi.</p> <p>The development work involved planning, implementing and evaluating four joint sessions (4) between guardians and children, using a solution-focused approach to guidance. Peer-group activities were open to all families living in the area and all were welcome to participate. The peer-group activities supported positive interaction between the guardian and the children, helped families to find resources, and provided opportunities for peer-to-peer discussions with other families. After each session, families were asked to complete a Webropol survey, which was used to plan the subsequent activities.</p> <p>Based on the Webropol surveys, guardians felt that there was a demand for similar activities in the future. A third of the guardians felt that interaction between the guardian and the children had improved. Around half of the guardians felt that they had gained more confidence in their own parenting, discovered new strengths in themselves or their family, and found new perspectives on parenting or family life. Future activities could help to support parenting at an early stage and thus increase the well-being of families.</p>	
<p>Keywords parenting, solution-focusedness, interaction, peer-group activities, early childhood education and care</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	6
2	VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	7
2.1	Varhaiskasvatuksen määritelmä	7
2.2	Pedagogiikka varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa	7
2.3	Lapsen kehitysympäristöjen yhteistyö.....	8
3	VANHEMMUUDEN VARHAINEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	10
3.1	Vanhemmuus käsitteenä	10
3.2	Vanhemmuuden tukeminen	11
3.3	Varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisevä työ	13
3.4	Vuorovaikutustavat ja -tasot	14
3.5	Varhainen vuorovaikutus	15
3.6	Myönteisen vuorovaikutuksen vahvistaminen	15
4	VERTAISRYHMÄTOIMINTA JA RYHMÄNOHJAUS RATKAISUKESKEISESTI.....	18
4.1	Vanhemmuuden vertaisryhmät	18
4.2	Lasten vertaisryhmät.....	20
4.3	Vuorovaikutus ja kohtaaminen ryhmänohjaamisessa	20
4.4	Ryhmänohjaus ja ryhmään kuuluvat kehitysvaiheet.....	21
4.5	Ratkaisukeskeinen vanhemmuuden tukeminen vertaisryhmätöinnässä.....	22
4.6	Ratkaisukeskeinen kehuminen	24
4.7	Viiden sormen muistisääntö vuorovaikutuksen vahvistajana	25
5	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	27
6	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	28
6.1	Toiminnallinen kehittämistyö	28
6.2	Suunnitteluvaihe	29
6.3	Kehittämistyön toteutus	31
6.4	Arviointi.....	32
6.4.1	Ensimmäinen toimintakerta	33
6.4.2	Toinen toimintakerta.....	34
6.4.3	Kolmas toimintakerta	35
6.4.4	Neljäs toimintakerta.....	36
6.4.5	Webropol-kyselyn arviointi	37

7	POHDINTA	39
7.1	Kehittämistyön toteutuksen ja tuotoksen pohdinta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.....	39
7.2	Kehittämistyön eettisyys ja luotettavuus	41
7.3	Ammatillinen kasvu	42
7.4	Kehittämistyön hyödynnettävyys ja kehittämisideat	43
	LÄHTEET	45
	LIITE 1: ARVIOINTILOMAKE.....	49
	LIITE 2: WEBROPOL-KYSELY HUOLTAJILLE	50
	LIITE 3: MAINOS TOIMINTAKERROISTA	52
	LIITE 4: PEDAGOGINEN OHJAUSSUUNNITELMA 1	53
	LIITE 5: PEDAGOGINEN OHJAUSSUUNNITELMA 2	56
	LIITE 6: PEDAGOGINEN OHJAUSSUUNNITELMA 3	59
	LIITE 7: PEDAGOGINEN OHJAUSSUUNNITELMA 4.....	62
	LIITE 8: AURINKOHARJOITE	65
	LIITE 9: VAHVUUSHARJOITE.....	66
	LIITE 10: KEHUMISHARJOITE	67
	LIITE 11: KEHUMISEN KOTITEHTÄVÄ.....	68
	LIITE 12: ONNENPYÖRÄN OHJEISTUS	69
	LIITE 13: VIIDEN SORMEN OHJEEN KOTITEHTÄVÄ.....	70
	LIITE 14: VUOROVAIKUTUSHARJOITE	71
	LIITE 15: HOIVAAMISHARJOITE.....	72
	LIITE 16: VUOROVAIKUTUKSEN KOTITEHTÄVÄ	73

1 JOHDANTO

Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat vanhemmuuteen ja siihen kohdistuviin odotuksiin. Lähes kaikki huoltajat kokevat jossain kohtaa epävarmuutta sekä riittämättömyyttä vanhemmuudestaan ja kaipaivat tukea vanhemmuuteensa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 124–125, 127.) Tässä kehittämistyössä vastataan vanhemmuuden tuen tarpeeseen. Kehittämistyössä kehitetään toimintatapaa, jota varhaiskasvatuksen arjessa voidaan käyttää kaikkien huoltajien vanhemmuuden tukemiseen, kohdistamatta sitä vain niihin, joilla on sillä hetkellä haasteita. Vanhemmuuden ja perheen tukeminen tapahtuu näin ennaltaehkäisevästi varhaisen tukemisen avulla.

Huoltajien kasvatustyötä tuetaan tasa-arvoisella vuorovaikutuksella ja kunnioituksella. Sen toteutukseksi huoltajien kanssa on käytävä keskustelua arvoista, tavoitteista ja vastuista. Varhaiskasvattajien on oltava aktiivisia ja aloitteellisia vastavuoroisen yhteistyön saavuttamiseksi. (OPH 2022, 37.) Varhaiskasvatuslaissa yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteeksi on kirjattu huoltajien tukeminen kasvatustyössä. Varhaiskasvattajien on toimittava yhdessä huoltajien kanssa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3 §.)

Tässä kehittämistyössä käytetään lapsesta huolehtivasta aikuisesta pääasiassa termiä huoltaja, mutta tutkimusten osalta käytetään tutkimuksissa käytettyjä termejä. Viitattaessa järjestettyihin vertaisryhmätoimintakertoihin käytetään käsitettä toimintakerta. Kehittämistyössä toteutetaan toiminnallista vertaisryhmätoimintaa, joissa toimitaan ratkaisukeskeisen lähestymistavan mukaan. Ratkaisukeskeisyyden ajatus on saada ihmisten voimavarat käyttöön sekä kohdistaa ne niin, että he pysyisivät itse ratkaisemaan ongelmiaan. Tavoitteena on saada ihmiset asennoitumaan tulevaisuuteensa positiivisesti ja näkemään myönteinen, realistinen kuva siitä, millainen heidän tilanteensa voisi siellä olla. Ratkaisukeskeisyydessä luodaan toivoa ja unelmia sekä keskitytään muun muassa onnistumisiin, ratkaisuihin ja edistykseen. (Raatikainen, Rahikka, Saarnio, Vepsä & Hyvärinen 2020, 112–113.)

Kehittämistyön tarkoituksena on toteuttaa vanhemmuutta vahvistavaa vertaisryhmätoimintaa varhaiskasvatusiässä olevien lasten huoltajille. Kehittämistyössä suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan huoltajien ja lasten yhteisiä toimintakertoja (4) soveltaen ohjauksessa ratkaisukeskeistä lähestymistapaa. Tavoitteena on antaa keinoja huoltajan ja lapsen välisen myönteisen vuorovaikutuksen lisäämiseen. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa huoltajien luottamusta omaan vanhemmuuteensa.

2 VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1 Varhaiskasvatuksen määritelmä

Varhaiskasvatuslaki (540/2018, 2 §) määrittelee varhaiskasvatuksen olevan kokonaisuus, joka koostuu tavoitteellisesta ja suunnitelmallisesta hoidosta sekä opetuksesta, jossa painotetaan pedagogiikkaa. Varhaiskasvatukselle on määritelty varhaiskasvatuslakiin tavoitteet, jotka varmistavat lapsen edun toteutumisen. Lapsen edulla tarkoitetaan lasten hyvinvointia, tarvittavaa tukea, oikeuksia, yksilöllisyyttä, osallisuutta, turvaa ja yhdenvertaisuutta. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3 §.) Samat tavoitteet ovat listattuna myös Opetushallituksen määräykseen, eli varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (OPH 2022, 18).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohjan yleisperiaatteet ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus suojeluun, hyvinvointiin ja huolenpitoon, lapsen mielipiteen ottaminen huomioon ja tasa-arvoinen sekä yhdenvertainen kohtelu. Varhaiskasvatuksen tulee olla moninaisuutta arvoitava ja ilmapiirin kunnioittava, sekä siellä jokaisella on katsomuksestaan, kulttuuristaan ja syntyperästään huolimatta samat mahdollisuudet oppia ja osallistua toimintaan. Lasten ja perheiden moninaisuutta tuetaan sekä lapsia kannustetaan kertomaan omia mielipiteitään ja oppimaan uutta. Varhaiskasvatuksessa tuetaan hyvää ja turvallista lapsuutta, jossa lapsi saa olla oma ainutlaatuinen itsensä. (OPH 2022, 22–23.)

Lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen päättää hänen huoltajansa (OPH 2022, 16). Jokainen lapsi on oikeutettu kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen, alkaen sen kalenterikuukauden alusta, jolloin lapsen syntymästä on yhdeksän kuukautta (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 12 §). Varhaiskasvatusta järjestetään erilaisissa toimintamuodoissa, joita ovat päiväkotitoiminta päiväkodissa, perhepäivähoito perhepäiväkodissa sekä avoin varhaiskasvatustoiminta sille soveltuvassa paikassa järjestettynä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 §; Karjalainen, Lindroos, Matero & Simola 2020, 47).

Avointa varhaiskasvatustoimintaa järjestetään esimerkiksi puisto- ja kerhotoimintana. Avoin varhaiskasvatus tarjoaa lapsille kasvatusta ja huoltajille se voi tarjota perheen ulkopuolisia sosiaalisia kontakteja sekä ohjattua yhdessäoloa lapsen kanssa. Myös avoimen varhaiskasvatustoiminnan tulee olla tavoitteellista, ohjattua sekä suunniteltua, jotta varhaiskasvatuslain määrittelemät tavoitteet varhaiskasvatukselle täyttyvät. (OPH 2022, 21.) Opetushallituksen määritelmän perusteella opinnäytetyötä varten järjestetty vertaisryhmätoiminta on avointa varhaiskasvatustoimintaa. Toiminnassa on otettava huomioon varhaiskasvatuslaki ja erityisesti sen kymmenes tavoite, jossa määritellään lapsen sekä huoltajan kanssa yhdessä toimiminen tukien lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tasapainoista kehitystä sekä lapsen huoltajan kasvatusystävyyttä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3 §).

2.2 Pedagogiikka varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Varhaiskasvatusta suunnitellessa ja järjestäessä painottuu erityisesti pedagogiikka (Varhaiskasvatuslaki, 540/2018, 2 §; OPH 2022, 24). Laadukkaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvoperusta on pedagogiikassa (OPH 2022, 24; Sandberg 2023, 17). Varhaiskasvatuksessa pedagogiikka tarkoittaa niitä periaatteita sekä menetelmiä, joilla kasvatusta ja opetusta järjestetään suunnitelmallisesti sekä tavoitteellisesti. Lähtökohtana pedagogiselle toiminnalle on lakisääteiset sekä varhaiskasvatuksen ja

esiopetuksen perusteiden mukaiset toimintatavat. Lisäksi paikallisesti esimerkiksi omassa kunnassa voidaan sopia tietyt painopisteet tai menettelyt. Pedagoginen prosessi sisältää myös lapsen havainnoinnin, pedagogisen suunnittelun, suunnitelmien kirjaamisen, niiden toteuttamisen sekä toteutuksen arvioinnin. (Sandberg 2023, 17–18.)

Suomessa on käytössä educare-malli, joka tarkoittaa hoidon, kasvatuksen ja pedagogiikan toteutusta lapsille yhtenä kokonaisuutena. Educare-mallin tarkoitus on laadukas sekä vuorovaikutteinen toiminta, jossa korostuu lapsilähtöisyys. Opetus, hoitaminen ja kasvatusta kietoutuvat toisiinsa joka-päiväisissä rutiineissa, erillisissä tuokioissa sekä pedagogisessa toiminnassa. Lapsen hoidossa, kasvatuksessa sekä opetuksessa pedagogiikka näkyy koko ajan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintakulttuurissa. Jokainen lapsi oppii omassa rytmisään. Onkin tärkeää tiedostaa, miten lapsi oppii ja kehittyy, jolloin voidaan pohtia, kuinka taitojen kehittymistä voidaan edistää. Usein laadukkaan pedagogiikan tueksi tarvitaan monialaista pedagogista tukea. (Sandberg 2023, 19–25.)

Vertaisryhmätoiminnassa pedagogiikka näyttäytyi ratkaisukeskeisenä lähestymistapana toimintakulttuurissa sekä ohjaajien työotteessa. Pedagogiikka painottui myös pedagogisten ohjaussuunnitelmien kirjaamisessa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Varhaiskasvatuksessa ratkaisukeskeisyys kuuluu vahvuusperusteiseen tukeen, jossa sovelletaan positiivisen psykologian minäkuvaava vahvistavia osatekijöitä (Sandberg 2023, 20). Positiivisen psykologian pyrkimys on yhteisöjen ja yksilöiden kukoistaminen onnellisena sekä hyvinvoivana, hyvää vahvistamalla sekä myönteisiä tunteita kokemalla. Osaava henkilöstö mahdollistaa laadukkaan pedagogiikan. Jotta pedagogiikka edistää parhaalla mahdollisella tavalla lasten hyvinvointia ja oppimista, on henkilöstön laajennettava ymmärrystään uusimman tutkimustiedon kautta ja samalla toimintakulttuurin kasvatuserinteitä on hyvä tarkastella uudessa valossa. (Leskisenoja 2019, 18, 31, 14.)

2.3 Lapsen kehitysympäristöjen yhteistyö

Pienen lapsen merkittävin kehitysympäristö on koti. Myöhemmin kodin rinnalle tulee varhaiskasvatusta, koulu ja muut lapsen merkittävät toimintaympäristöt. Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun tulisi rakentaa yhdessä perheen kanssa lapselle johdonmukaisesti etenevä kokonaisuus. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin perustaa voidaan rakentaa lapsen eri kehitysympäristöjen yhteistyöllä. Keskeisiä varhaiskasvatuksen ja koulun yhteisiä työmuotoja ovat vanhempainillat, erilaiset juhlat, vanhempainvartit, puhelinkontaktit, viestit, iltapäiväkahvit sekä vanhempaintoimikunnan järjestämä toiminta. Koulussa ja varhaiskasvatuksessa laaditaan myös yhdessä kodin kanssa lapsikohtaisia suunnitelmia. Erilaisia tiedotteita lähetetään yleensä sähköisenä. (Määttä & Rantala 2022, 93, 274–276.) Vertaisryhmätoiminta toimii uudenaikaisena kehitysympäristöjen yhteistyömuotona. Se toimii kohtauspaikkana, jossa voitiin rakentaa yhteistä ymmärrystä lapsen ja perheen asioissa sekä verkostoitua.

Vanhemmat kokivat Rutasen ja Laaksosen (2020) tutkimuksen mukaan keskustelutuokioiden lapsen tuonti- ja hakutilanteissa tärkeinä. Tulo- ja hakutilanteissa on kuitenkin vaikea käydä syvällistä keskustelua, koska henkilökunta joutuu jakamaan huomiota useille huoltajille sekä lapsille. Ammattieettisesti ei ole suotavaa käydä keskustelua perheen tilanteesta, jos paikalla on muita lapsia ja huoltajia. Ammattilaisten ja huoltajien vapaamuotoiset kohtaamiset, kuten perheiden tapahtumat

sekä juhlat, tuovat hyvän tilaisuuden tutustua perheeseen ilman ennakko-odotuksia tai roolipaineita. Usein ammattilaisten laajempi kiinnostus kodista herää vasta, kun lapsesta herää huoli. Tällöin käy herkästi niin, että yhteistyö huoltajien kanssa rakentuu ongelmien ympärille. Huoltajalle kerrotaan kiireessä ongelmatilanteesta ja pyydetään yhteistä keskustelua. Positiivinen ote unohtuu. Huoltajat kaipaavat keskustelua lapsen asioista myös silloin kun lapsella ei ole ongelmaa. (Määttä & Rantala 2022, 285–286, 279.) Vertaisryhmätoiminnassa pystyttiin kohtaamaan perheet vapaasti, tutustumaan heihin ja löytämään näin heidän voimavarojaan.

3 VANHEMMUUDEN VARHAINEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Vanhemmuus käsitteenä

Vanhemmuus jaotellaan biologiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen vanhemmuuteen. Sosiaalinen vanhemmuus tarkoittaa oikeudellista suhdetta lapseen, eli laillistettua vanhemmuutta. Psykologinen vanhemmuus saavutetaan, kun lapsi alkaa pitää aikuista isänään tai äitinään ja biologinen vanhemmuus viittaa ihmiseen, jonka sukusoluista lapsi on saanut alkunsa. (Määttä & Rantala 2022, 107–108.)

Vanhemmuus alkaa lapsen odotusaikana, konkretisoituu lapsen syntymän jälkeen ja jatkuu koko elämän ajan. Jokaisen matka vanhemmaksi on erilainen, eikä niitä tule verrata toisiinsa. Toiset suunnittelevat lapsen saamista kauan ja toiset tulevat raskaaksi suunnittelematta. Jo silloin kun lasta harkitaan, monet miettivät lapsen syntymän myötä tulevia elämänmuutoksia sekä vanhemmuuden vastuullisuutta. Lapsen odotuksen aikana huoltajat kokevat useita mullistuksia sekä mahdollisuuksia, varsinkin ensimmäisen lapsen kohdalla, jolloin huoltajat kokevat merkittävän identiteetin muutoksen. Lapsen syntymä sekä vanhemmuus tuo uudenlaista sisältöä elämään ja siihen valmistaudutaan tunteiden, ajatusten sekä toiminnan tasolla. Vanhemmuus tuo tullessaan sen, että pariskunta toimii samanaikaisesti huoltajina sekä puolisoina. Nämä roolit ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa. Hyvä vanhemmuus luo edellytyksiä toimivalle parisuhteelle ja päinvastoin. Hyvää vanhemmuutta voi kuitenkin olla myös ilman parisuhdetta ja parisuhde voi olla toimiva ilman vanhemmuutta. (Järvinen ym. 2012, 124; Trogen 2021, 17.) Sinkkonen on kirjassaan todennut, että huoltajien hyvä parisuhde on lapsen paras koti (Sinkkonen & Korhonen 2015, 21).

Vanhemmuuden rooleja ovat ihmissuhdeosaaja, lapsen huoltaja, elämänopettaja, rajojenasettaja sekä rakkauden antaja (Ylitalo, Pertti 2011, 11). Vanhemmuus on peruuttamaton, jatkuvasti muuttuva rooli ja tehtävä, joka on kerran alettuaan läpi elämän kestävää. Vanhemmuuteen vaikuttavat parisuhde ja sen laatu, perheen elämäntilanteen vaihe, elämäntilanne sekä se, millaisia sisäisiä ja ulkoisia voimavaroja perheellä on. Huoltajien aiemmillä kokemuksilla omasta lapsuudesta sekä vanhemmuudesta ja omilla käsityksillä selviytymiskyvystään vanhempana on vaikutusta siihen, miten vanhemmuus kunkin kohdalla toteutuu. Vanhemmuudessa ei koskaan voi tulla valmiiksi, mutta siinä on mahdollista kehittyä ja kasvaa jatkuvasti. Täydellistä vanhemmuutta ei olekaan, eikä siihen tarvitse pyrkiäkään. Jokaisella ammattilaisella sekä huoltajalla on myös omat näkemyksensä siitä, mikä on hyvää tai riittävän hyvää vanhemmuutta. (Järvinen ym. 2012, 124–125.)

Käsitteenä riittävän hyvä vanhemmuus on osittain ongelmallinen, sillä se tuo esiin ajatuksen siitä, ettei kukaan ole hyvä, mutta ettei se haittaa, sillä riittävän hyväkin kelpaa. Hyvä huoltaja voi olla useilla eri tavoilla. Hyvä huoltaja pyrkii ymmärtämään ja tukemaan lasta. Hyvään vanhemmuuteen tarvitaan taitoa lukea lasta. Aikuisen voi välillä olla haastavaa tulkita lapsen ajattelun logiikkaa, toimintaa ja aikomuksia. Tällöin korostuu aikuisen kiinnostus lapsen mielestä sekä halukkuus ymmärtää jatkuvassa muutoksessa olevaa lastaan ja tukea hänen yksilöllistä kasvuaan. Vanhemmuus on jokaisen lapsen kanssa yksilöllistä, joka tekeekin siitä sekä haastavaa että ihanaa. Jokainen huoltaja muovaa kasvatuskeinojaan lapsen tarpeita vastaaviksi, jolloin kasvatus hahmottuu kokonaisuutena.

Esimerkiksi voidaan punnita, mikä on oma tapa luoda yhteys lapseen tai mikä vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta. Näin löydetään oma vanhemmuuden tyyli ja pystytään luottamaan siihen, että se on perheen parhaaksi. (Pöyhönen & Livingston 2023, 10–14.)

Lapsen kasvatusta perustuu ennen kaikkea ihmissuhteeseen, joka on vastavuoroinen. Aikuinen ei vain kaada kasvatusta lapseensa, jota lapsi ottaa vastaan, vaan huoltajan ja lapsen suhde on toistuvaa vuoropuhelua, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa, eli kasvavat yhdessä. Suhde lapsen ja huoltajan välillä muuttuu jatkuvasti, joten myös omia arvoja vastaavaa vanhemmuutta voi opetella rauhassa yrittäen ja erehtyen. Hyvä huoltaja katselee asioita lapsenkin näkökulmasta sekä muokkaa vanhemmuuttaan ihmissuhteen muuttuessa, vaikka se ei aina olisi helppoa. Siihen kuuluvat myös kaikenlaiset tunteet, ymmärryksen ja ymmärtämättömyyden hetket sekä onnistumisen ja epäonnistumisen kokemukset. Hyvän vanhemman tunnistaa siitä, että hän haluaa nähdä vaivaa olakseen lapsensa tukena niin hyvissä kuin raskaissakin hetkissä. (Pöyhönen & Livingston 2023, 18–20, 24.)

Lapsen huoltajana voivat toimia muutkin henkilöt, kuin hänen vanhempansa. Huoltajana lapsella voi hänen vanhempiensa lisäksi olla myös muut henkilöt, joille on uskottu lapsen huolto. Lapsen täyttäessä 18 vuotta hänen huoltonsa päättyy. Huoltajan tulee turvata lapsen hyvinvointi ja kehitys. Huoltajalla on myös valta päättää lapsen asuinpaikasta, hoidosta, harrastuksista, koulutuksesta, kasvatuksesta ja muista henkilökohtaisista asioista. Kun huoltaja tekee päätöksiä lasta koskevista asioista, on lapsen mielipide sekä toivomukset otettava huomioon lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden. Huoltajan tehtäviin kuuluu myös olla edustamassa lasta häntä koskevissa asioissa. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983, 3–4 §.)

3.2 Vanhemmuuden tukeminen

Tärkeä osa vanhemmuuden tukea on vanhemmuuden ongelmien ylisukupolvisuuden ehkäisy. Tutkimusnäytön (Ristikari ym., 2018) mukaan lapsuudenaikaisten ongelmien taustalla on usein perheeseen liittyviä ongelmia sekä riskitekijöitä. Monet lapset selviävät perhetaustasta suojaavien tekijöiden vuoksi. Suojaavilla tekijöillä tarkoitetaan lapsen itsensä, vanhemman tai ympäristön ominaisuutta, joka vaikuttaa riskitekijöihin suojaavasti. Palvelujärjestelmä voi tukea lasta vahvistamalla näitä suojaavia tekijöitä. (Hakulinen, Laajasalo & Mäkelä 2019, 9.) Varhaiskasvatuksen, koulun sekä yhteiskunnan palveluiden tulee olla perheiden tukena hankalissa elämäntilanteissa (Määttä & Rantala 2022, 117–118). Lasten hyvinvointi kasvaa vanhemmuutta ja parisuhteen taitoja vahvistamalla, koska hyvinvoivat huoltajat tarjoavat suotuisan kasvuympäristön lapselle (Hakulinen 2019, 22). Opinnäytetyön toimintakerrat vahvistivat perheiden suojaavia tekijöitä tarjoamalla heille tiedollista, sosiaalista ja emotionaalista tukea sekä tukemalla perheen vuorovaikutusta.

Julkinen ja poliittinen keskustelu vanhemmuuden tukemisesta on noussut Suomessa puheenaiheeksi 1990-luvun ja 2000-luvun vaihteessa. Tällöin keskusteluissa on esiintynyt vakavaa huolta sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnista että asianmukaisesta vanhemmuudesta. On havaittu, että riittämätön ja niukka vanhemmuus on ollut syynä erilaisiin lasten ja nuorten ongelmiin, kuten esimerkiksi mielen-terveysongelmiin, syrjäytymiseen sekä epätoivottuun käytökseen. (Sihvonen 2020, 11.) Myös Hal-

meen, Perälän ja Kansteen (2014) pienten lasten vanhemmille tekemän tutkimuksen mukaan vanhemmilla on monia arjessa esiintyviä tuen tarpeita. Vanhemmilla oli tutkimuksen mukaan enemmän omaan vanhemmuuteen liittyviä huolia kuin lapsen kehitykseen. Vanhemmat kokivat, että lapsen kasvun ja kehityksen huolia tunnustetaan hyvin, mutta vanhemmuuden huoliin saa harvemmin apua. Varhaiskasvatuksella on keskeinen rooli perheiden hyvinvoinnissa ja vanhemmuuden tukemisessa. Tutkimuksessa painotettiin, että erityispalveluja tulee tuoda lähelle lapsen kasvu- ja kehitysympäristöjä. (Halme, Perälä & Kanste 2014, 226–227.)

Sihvonen (2020) kävi läpi 310 vanhemmuuden tukemiseen tähtäävää projektia ja huomasi, että näissä projekteissa vanhemmuutta tuettiin tukemalla vanhemman ja lapsen suhdetta sekä vanhempien suhdetta yhteisön muihin vanhempiin. Perheprojektien analyysi paljastaa kaksi tapaa vanhemmuuden tukemiseen, joita ovat yksilöllinen vanhemmuuden tukeminen sekä yhteisöllinen vanhemmuuden tukeminen. Näillä tavoilla perheen sekä lasten ja nuorten hyvinvointia pystytään lisäämään. Perheprojekteissa on käytetty erityisiä tekniikoita, kuten voimaannuttamista, vastuullistamista sekä huoltajien asiantuntijuuden painottamista. (Sihvonen 2020, 13–14, 76.) Opinnäytetyön toimintakerroilla korostuivat sekä perheiden sisäisten vuorovaikutussuhteiden tukeminen että huoltajien verkostoituminen toistensa kanssa.

Vanhemmuuteen vaikuttavat huoltajien sisäiset ja ulkoiset voimavarat. Sisäisiä voimavaroja ovat tietämys lapsen kasvusta, kehityksestä ja luonteenpiirteistä, herkkyys huomata lapsen tarpeet sekä kyky käydä dialogista vuorovaikutusta lapsen kanssa. Ulkoisia voimavaroja ovat toimiva sosiaalinen verkosto, ja mahdollisuus saada tarvittaessa ammattiapua. Vanhemmuus on jatkuva prosessi, jossa tehtävä ja rooli muuttuvat lapsen ja parisuhteen kehitysvaiheiden mukaan. Vanhemmuus ei ole koskaan valmista, vaan siinä voi kasvaa ja kehittyä koko ajan. Vauva- ja lapsiperheissä huoltajien parisuhde on suurimmalla koetuksella, johon työn ja perheen yhteensovittaminen tuo omat haasteensa. (Järvinen ym. 2012, 124–127.) Opinnäytetyön toimintakerroilla tuettiin perheiden ulkoisia voimavaroja tuomalla matalan kynnyksen ammattiapua perheiden saataville ja vahvistamalla sosiaalista verkostoa vertaisryhmässä. Perheiden sisäiset voimavarat lisääntyivät, kun perheet saivat tietoa lapsen kehityksestä sekä lapsen ja huoltajan välisen vuorovaikutuksen merkityksestä. Perheitä autettiin tunnistamaan omia voimavarojaan sekä näkemään positiivisia puolia omassa vanhemmuudessaan.

Vanhemmuuden tukea on tärkeää antaa varhaisessa vaiheessa, koska vuorovaikutuksella ja hoivamisella on kauaskantoiset vaikutukset lapsen kehitykseen. Vanhemmuuden tuki jaetaan universaaliin, kohdennettuun ja intensiiviseen tukeen. Universaalien tuen tarkoitus on tukea perheiden hyvinvointia sekä havaita lisätuen tarve ajoissa, jota annetaan esimerkiksi neuvolassa. Universaalien tuen interventioita ovat esimerkiksi Vahvuutta vanhemmuuteen-perheryhmämalli, VaVu-haastattelu ja Kannustava vuorovaikutusohjelma. Kohdennettu tuki on tarkoitettu riskiryhmään kuuluville perheille, esimerkiksi kun vanhemman sairaudesta tai lapsen kehityksellisestä viiveestä johtuen lapsen myönteinen kehitys vaarantuu. Kohdennetun tuen interventioita ovat esimerkiksi Hoivaa ja leiki, Voimaperhe, Ihmeelliset vuodet ja Kiikku-vauvaperhetyö. Intensiivistä tukea annetaan, kun perheessä on vakavia, pitkäkestoisia ja kauaskantoisia ongelmia, esimerkiksi vakavia mielenterveyshäiriöitä tai perheväkivaltaa. Intensiivisen tuen interventioita on Pidä kiinni-hoito, Theraplay ja Toimiva perhe. Vanhemmuuden tukemisen interventioilla on taustalla erilaisia teoreettisia lähtökohtia. Lähtökohdat

voidaan jakaa mentalisaatioteoriaan, kiintymyssuhdeteoriaan ja vanhemmuustaitoja vahvistavaan interventioon. (Kalland & Salo 2020, 891–896.)

Kehittämistyön toimintakerrat sijoittuivat universaaliin tukeen. Vanhemmuus ja lapsen kehitys eivät tapahdu tyhjiössä vaan siihen vaikuttavat useat tekijät perheen sosiaalisesta ympäristöstä aina laajempaan yhteiskunnalliseen kokonaisuuteen asti. Vanhemmuuden tukemisen työmallissa on tutkittu vanhemmuuden tukemisen ja ennaltaehkäisevän mielenterveystyön yhteyttä. Lapsuuden stressikokemukset voivat näkyä aikuisena mielenterveyden sekä fyysisen terveyden ongelmina. Tutkijaryhmä toteaa, että lasten mielenterveyttä voidaan edistää suojelemalla lapsia liialliselta stressiltä, tarjoamalla vanhemmuuteen tukea ja vaikuttamalla lasten kasvuympäristöihin. Vanhemmuuden tukeminen on kannattavaa ja vaikuttavaa ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä. (Korhonen 2017, 1.)

Yksinäisyys ja yhteisön ulkopuolelle joutuminen on mielenterveyden kannalta haitallista kaiken ikäisille. Esimerkiksi pienellä lapsella pelkkä hygieniasta huolehtiminen ei riitä pitämään vauvaa hengissä, vaan mielen kehittymisen kannalta on välttämätöntä saada yhteyksiä muiden ihmisten kanssa. Ihmisen mieli on yhteydessä läheisiin ihmissuhteisiin ja niiden laatuun, joten on luontevaa tukea perheiden hyvinvointia sekä vanhemmuutta vahvistamalla yhteisöön kuuluvuutta. Vanhemmuuden tukemisessa ohjaajan on rakennettava myötätuntoista yhteyttä osallistujien kanssa ja oltava läsnä. Lempään ja hyväksyvän läsnäolon nähdään olevan merkityksellistä vanhemmuuden tukemisessa. (Korhonen 2017, 1–2, 11.)

Lasta siis tuetaan tukemalla perhettä. Ideaalimallissa palvelujärjestelmän toimintakulttuuria ohjaa perheitä kunnioittava ja osallistava perhelähtöinen työ. Lapsiperheiden palvelut asettuvat nykyisin kaikki eri sektoreille kuten varhaiskasvatus, neuvola, sosiaalityö ja terapiatyö. Näillä sektoreilla työntekijät kohtaavat paljon samoja perheitä, mutta eri yhteyksissä. Ideaalimallissa näiden sektoreiden työntekijät tekevät monialaista yhteistyötä. Jotta voidaan saavuttaa lapsi- ja perhelähtöisempiä palveluita, on perheet otettava mukaan palveluiden suunnitteluun ja niiden laadun arviointiin. (Määttä & Rantala 2022, 244–246.) Valtakunnallisessa lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa (LAPE) 2016–2023 jatketaan palveluiden kehittämistä tähän suuntaan. Muutosohjelmassa panostetaan perheiden varhaiseen tukeen esimerkiksi kehittämällä matalan kynnyksen palveluita. (THL 2023 a.)

3.3 Varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisevä työ

Lastensuojelulaissa määritellään, että lasten ja perheiden kanssa työskentelevien viranomaisten on tuettava huoltajia sekä vanhempia kasvatustehtävässä sekä pyrittävä tarjoamaan perheille tarvittavaa apua varhaisessa vaiheessa ja ohjattava heitä tarpeen mukaan lastensuojelun piiriin (Lastensuojelulaki 417/2007, 2 §). Varhaiskasvatuksen on osoitettu olevan taloudellisesti sekä sosiaalisilla ja sivistyksellisillä mittareilla mitattuna tuottoisin kouluinvestointi. Yhdysvaltalaisen taloustieteen nobelistin James J. Heckmanin mukaan jokainen varhaiskasvatukseen investoitu dollari tulee seitsenkertaisena takaisin. Kustannustehokkuus johtuu varhaiskasvatuksen ennaltaehkäisevästä vaikutuksesta. Varhaisella puuttumisella voidaan estää ongelmien kasaantuminen, joka tulisi myöhemmin kalliimmaksi kuin ennaltaehkäisevät toimet. (Leskisenoja 2019, 31–32.)

Nuorille, lapsille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluja antaessa sekä niitä kehittäessä on huomiotava, että näiden palveluiden avulla tuetaan vanhempia, huoltajia sekä muita lapsen hoidosta vastuussa olevia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja saadaan selville erityisen tuen tarve (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 10 §). Lastensuojelun kannalta on tärkeää, että yleiset palvelut tukevat lasten kasvatusta. Ongelmien syntymisen ehkäisyssä varhainen lastensuojelun tarpeen huomaaminen on oleellista. Varhainen puuttuminen tarkoittaa, että lasten ja nuorten kanssa työskentelevät henkilöt, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, osaavat ohjata perheet tarvittaessa erityispalveluiden piiriin. Lastensuojelu ei ole vain lastensuojeluviranomaisen työtä, vaan se koskettaa muitakin viranomaisia sekä kansalaisia. Lastensuojelun kolme perustehtävää ovat lasten kasvuoloihin vaikuttaminen, huoltajien tukeminen kasvatustehtävässä ja varsinainen lasten suojelutehtävä. Ehkäisevällä lastensuojelulla tuetaan vanhemmuutta, joka korostuu neuvolassa, varhaiskasvatuksessa, koulussa sekä nuorisotyössä. (THL 2023 b.)

Varhaisella tuella tarkoitetaan mahdollisimman aikaista tuen tarpeen huomaamista sekä oikea-aikaista tarvittavan tuen tarjoamista. Tukea ja apua tulisi saada varhaisessa vaiheessa, jotta henkilön auttaminen olisi helpompaa sekä tuloksellisempaa. Varhaisen tuen avulla pystytään lisäämään osallisuutta, ehkäisemään syrjäytymistä, kaventamaan terveyseroja sekä tasoittamaan henkilöiden sosioekonomisten taustojen vaikutusta heidän elämäänsä. Osallisuus ja tunne yhteisöön kuulumisesta vaikuttavat hyvinvointiin. (Karjalainen ym. 2020, 93.)

3.4 Vuorovaikutustavat ja -tasot

Ihmisen kokemus omasta olemassaolostaan syntyy ja kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristön sekä toisten ihmisten kanssa (Launonen 2023, 7). Ihmisen minäkuva syntyy siis vuorovaikutuksessa muiden kanssa (Järvinen ym. 2012, 141). Suuri osa ihmisten vuorovaikutuksesta on tiedostamatonta. Ihminen pystyy kävelemään isossa väkijoukossa omiin ajatuksiinsa vaipuneena, eikä hän silti törmäile muihin ihmisiin. Ihminen tulkitsee tiedostamattaan muiden ihmisten olemusta ja antaa myös vastaavasti omalla olemuksellaan viestejä muille ihmisille. Ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta puhuttaessa tarkoitetaan tietoista vuorovaikutusta, jolloin ihminen viestii tavoitteellisesti muille omia ajatuksiaan, tarpeitaan sekä tunteitaan. Toinen taas vastaanottaa viestin ja tulkitsee sitä. Viestinnässä käytetään kielellisiä ja ei-kielellisiä tapoja. Puheen avulla ihminen siirtää sosiaalista ja kulttuurista perintöään uudelle sukupolvelle. (Launonen 2023, 7–8.)

Vuorovaikutukselle on asetettu viisi eri tasoa, joita ovat tilanteessa oleminen, sosiaalinen vaikuttaminen, peli, yhteistyö sekä yhteistoiminta. Tasot eivät ole hierarkkisia, mutta esimerkiksi asiakastyössä tavoitellaan edistyneintä ja myönteisintä tasoa dialogisen kohtaamisen näkökulmasta. Arkinen esimerkki ensimmäisestä tasosta on kirjastossa oleminen, jolloin henkilöt ovat samassa tilassa, mutta eivät toimi yhdessä. (Mönkkönen 2018, 123.) Ensimmäisillä vertaisryhmätoimintakerroilla vuorovaikutus oli tällä tasolla. Toimintakerroilla tavoiteltiin edistyneempää tasoa, kuten yhteistyö tai yhteistoiminta, joihin päästiin myöhemmillä toimintakerroilla. Mönkkösen (2018) mukaan yhteistyö on ihmissuhteissa tavoiteltava taso, jossa osapuolilla on sama päämäärä ja yhteinen pyrkimys sen tavoittamiseen. Yhteistyössä vuorovaikutuksessa korostuu vastavuoroisuus. (Mönkkönen 2018, 123, 129–130.)

Välittävä vuorovaikutus on edellytys lapsen kehitykselle, kasvulle ja sopeutumiselle ympäristöön. Välittävä kasvattaja antaa lapselle aikaansa, hymyilee sekä kohtaa lapsen niin, että tämä tuntee olonsa merkitykselliseksi ja hyväksytyksi. Välittävässä vuorovaikutuksessa aikuinen puhuu lapselle aina kunnioittavasti ja kauniisti. Vuorovaikutukseen puheen lisäksi kuuluu esimerkiksi kosketus. Lapselle tärkeän aikuisen kosketus luo turvallisuuden tunnetta ja aikuisen syliin pääseminen tulisi olla lapselle aina mahdollista. (Leskisenoja 2019, 111, 118.)

3.5 Varhainen vuorovaikutus

Lapsen varhaiset vuorovaikutuskokemukset luovat perustan viestinnälle ja vuorovaikutukselle. Lapsi tarvitsee kokemuksia, että on mukavaa ja hyödyllistä olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa, jolloin hän alkaa itsekin aktiivisesti viestiä. Varhaisessa vuorovaikutuksessa vauvaa hoitava virittyy samaan tunnetilaan ja saman tahtisuuteen vuorovaikutuksessa vauvan kanssa. Aikuisen ollessa tiiviissä kontaktissa lapseen, hän melkein vaistonomaisesti tunnistaa vauvan tarpeet. Viesteihin vastaamalla, eli esimerkiksi jokelteluun vastaamalla, pienestäkin lapsesta voi tulla aktiivinen keskustelija. (Launonen 2023, 8–9.)

Varhainen vuorovaikutus alkaa jo raskausaikana, jolloin vauvan pysyminen äidin ja isän mielessä on varhaisen vuorovaikutuksen kannalta tärkeää. Äidin ja isän mielikuva vauvasta sekä itsestään vanhempnana alkaa muokkaantua ajatuksissa. Kiintymyssuhde on vauvan ja hänen hoitajansa erityinen tunneside, joka syntyy varhaisten kokemusten kautta. Syntymästään lähtien vauva pyrkii olemaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Moni huoltaja antaa vauvalle vaistonomaisesti lämpimän kokemuksen vuorovaikutuksesta, koskettamalla, hymyilemällä, puhumalla lempeästi ja katsomalla silmiin. Vuorovaikutuksessa saman tahtisuuteen vaikuttaa vanhemman kyky sovittaa omaa toimintaansa lapsen tarpeisiin. Vuorovaikutukseen voi vaikuttaa lapsen tai vanhemman psyykinen tai fyysinen tila, vanhemman sosiaaliset taidot, taloudelliset olosuhteet, huoltajien välinen suhde, sisaruksilta tulevat vaatimukset, läheisten tuki, taito selviytyä stressaavista tilanteista tai huoltajien omat varhaisen vuorovaikutuksen kokemukset. (Järvinen ym. 2012, 144–145.)

3.6 Myönteisen vuorovaikutuksen vahvistaminen

Myönteinen vuorovaikutus perustuu taitoon sekä tahtoon puhua suoraan ja rehellisesti sekä sensitiiviseen oman näkemyksen tai mielipiteen kertomiseen. Hyvän vuorovaikutuksen kulmakiviä ovat kuunteleminen, kyseleminen sekä kunnioittava kyseenalaistaminen. Yhteiseen sopimiseen pääseminen on myönteisen vuorovaikutuksen tavoitteena. Hyvässä ja myönteisessä vuorovaikutustilanteessa on henkilöillä mahdollisuutena oppia jotain uutta. Vuorovaikutustilanteessa osapuolet antavat omat näkemyksensä sekä mielipiteensä aiheeseen ja tilanteeseen, sekä kuuntelevat toista osapuolta. Tällöin luodaan tunne, että kaikki osapuolet ovat arvostettuja ja heitä kuunnellaan. Luottamus henkilöiden välillä vuorovaikutustilanteessa perustuu juuri näihin tunteisiin. (Karjalainen ym. 2020, 73.)

Myönteisen vuorovaikutuksen vahvistamisessa aikuisella on vastuu vuorovaikutussuhteesta. Myönteinen vuorovaikutus muodostuu vähitellen myönteisten muutosten tapahtuessa niin toiminnassa kuin mielikuvissakin. Huoltajan ja lapsen välinen vuorovaikutus muodostuu useista tekijöistä ja joskus se voi ajautua kielteiselle kehälle, jolloin myös heidän välinen suhteensa joutuu koetukselle. Huoltaja voi kokea keinottomuutta ja epäonnistumista, jolloin hän saattaa todennäköisemmin lisätä

komentamista ja antaa helpommin rangaistuksia tai vaihtoehtoisesti antaa periksi ja lopettaa reagoimisen. Lapsi taas saattaa kokea olevansa tuhma ja ilkeä, joka voi lisätä haastavaa käyttäytymistä. Huoltaja saattaa toivoa, että lapsi muuttuisi kiltimmäksi, jolloin huoltajan ei tarvitsisi kommentaa häntä niin paljon. Muutos ei kuitenkaan ole lapsen vastuulla, vaan aikuisella on oltava vastuu omasta tavastaan toimia ja olla lapsen kanssa. Tällöin pikkuhiljaa voidaan havaita myönteisiä muutoksia lapsen käyttäytymisessä, joka puolestaan helpottaa huoltajan suhtautumista lapseen. Tällä tavalla kielteiseltä kehältä päästään myönteiselle kehälle. (Korhonen & Holopainen 2015, 16.)

Huoltajan on saatava riittävästi tilaa ja aikaa purkaa negatiivisia tunteita sekä ajatuksia, jotta hän voisi aidosti muuttaa omaa toimintaansa myönteiseen vuorovaikutukseen. Tärkeää on, että huoltaja tulee kuulluksi huoliensa kanssa. Työntekijällä on vastuu luoda turvallista sekä hyväksyvää ilmapiiriä, jossa huoltaja uskaltaa ilmaista tuntemuksiaan. Huoltajan kokemus työntekijän empaattisesta ja hyväksyvästä suhtautumisesta huoltajaa kohtaan auttaa häntä suhtautumaan samalla tavalla myös omaa lastaan kohtaan. Huoltajan kanssa työskennellessä on hyvä tuoda esiin huoltajan vahvuuksia ja hyviä puolia, jolloin hän voi olla itselleen armollisempi. (Korhonen & Holopainen 2015, 16.)

Myönteinen vuorovaikutus rakentuu muutoksista huoltajan toiminnassa sekä mielen sisällä. Nämä kietoutuvat toisiinsa prosessissa, jossa toisen tekijän muuttuminen aiheuttaa muutoksia myös toisessa. Myönteisen vuorovaikutuksen rakentamisessa käytetään usein konkreettista toimintaa sekä mielikuvien parissa työskentelyä. Lisäksi jaetun ilon kokemukset vaikuttavat suuresti sen rakentumiseen. Kun huoltaja näkee lapsen iloitsevan, nauravan sekä nauttivan hänen seurastaan, huoltajan mielikuva lapsesta muuttuu todennäköisemmin positiivisemmaksi ja lisäksi hän saa palautetta itseltään lapselle tärkeänä aikuisena. Lapsi vuorostaan voi kokea olevansa huoltajalleen tärkeä, kun näkee ilon hänen katseestaan ja ilmeestään. Lisäksi huoltaja voi kokea onnistumisen tunnetta, kun lapsi nauttii hänen seurastaan. (Korhonen & Holopainen 2015, 16–17.)

Vuorovaikutussuhteen muuttamiseen tarvitaan keskustelua, puhetta sekä kokemuksellista oppimista. Huoltajaa kannustetaan kokeilemaan uusia toimintatapoja käytännössä, joita voi kokeilla omassa arjessa esimerkiksi sovittujen kotitehtävien avulla. Huoltajat voivat harjoitella esimerkiksi positiivisen palautteen antamista, hyvän huomaamista, jakamattoman huomion antamista sekä kohtaamisen ja leikkisyyden hetkien lisäämistä arkeen. Edellytys myönteiselle vuorovaikutukselle on kuitenkin se, ettei huoltaja samanaikaisesti käytä henkistä väkivaltaa tai fyysistä kurittamista kasvatukseen. Mukavaa yhdessäoloa voidaan lisätä arkeen jakamattoman huomion tarjoamisella lapselle. Tällöin lapsella on mahdollisuus kokea olevansa huoltajalleen tärkeä, kun hän osoittaa kiinnostusta lapsesta, istahtaa viereen ja osallistuu lapsen toimintaan. Leikkisyyttä ja kohtaamista voidaan lisätä vuorovaikutusleikkien avulla. Leikkisyyden avulla saadaan lapsi mukaan toimintaan helpommin, sillä huoltajan leikkisä ja innostunut asenne harhauttaa lapsen aivoissa olevia puolustusjärjestelmiä. (Korhonen & Holopainen 2015, 17.)

Vuorovaikutusleikeissä painottuu iloinen ja intensiivinen yhdessäolo sekä sanaton vuorovaikutus, kuten kosketus ja katse. Aikuisen ollessa aidosti läsnä ja iloitessaan lapsesta, lapsi päättelee, että koska aikuinen nauttii hänen seurastaan, on lapsen oltava ihana. Leikkien avulla lapsen itsetunto ja myönteinen käsitys itsestä vahvistuvat. Lisäksi myös aikuiset saavat leikeistä iloa vanhemmuuteen. Leikkien tullessa osaksi arkea, voi lapsen huomion hakeminen kielteisillä tavoilla vähentyä, jolloin

kieltämistä ja rajoittamista on myös vähemmän. Kiireiseenkin arkeen yleensä mahtuu muutama lyhyt läheisyyden hetki. (Korhonen & Holopainen 2015, 17.)

4 VERTAISRYHMÄTOIMINTA JA RYHMÄNOHJAUS RATKAISUKESKEISESTI

4.1 Vanhemmuuden vertaisryhmät

Vertaisryhmään osallistuvia henkilöitä yhdistää samankaltaiset asiat. Asiat voivat olla samanlaisia pulmia, kokemuksia tai muutoin henkilöitä yhdistäviä tekijöitä, kuten vanhemmuus. Vertaisryhmän tapaamisilla voidaan hakea apua arjessa selviämiseen, esimerkiksi erilaisten yhteisten ratkaisujen avulla. (Nylund 2005, 198–200; Raatikainen ym. 2020, 147.) Opinnäytetyön toimintakerroilla kävijöitä yhdistää varhaiskasvatuskäisen lapsen vanhemmuus.

Erilaiset vertaistukiryhmät ovat lisääntyneet Suomessa viimeisten vuosien aikana. Ryhmien määrän kasvu kertoo sen, että ryhmille on tarvetta ja ihmisten pitää päästä jakamaan asioitaan samassa tilanteessa olevien henkilöiden kanssa. Jo pitkän aikaa vertaisryhmissä keskeisinä teemoina ovat näkyneet vertaistuki ja omien kokemusten sekä tiedon jakaminen ja vaihtaminen. Vertaistuen saamiseen ja antamiseen on useita eri keinoja sekä väyliä, kuten kahdenkeskiset tilanteet, ryhmät ja internet sekä sosiaalinen media. Vertaisryhmätapaamisiin voi osallistua oman aikataulun ja kiinnostuksen asettamissa raameissa. (Nylund 2005, 195, 198–199, 203.)

Nylundin kirjassa mainitaan, että äidit saavat merkityksellisimmän tuen vanhemmuuteensa nimenomaan vertaisiltaan, eli toisilta äideiltä. Äideille on järjestetty muun muassa seurakuntien ja lastenneuvoloiden kautta jo vuosien ajan vertaistukiryhmiä. Lisäksi äidit perustavat itsekin vertaisuuteen liittyviä ryhmiä, esimerkiksi sosiaalista mediaa hyödyntäen. Nämä ryhmät toimivat oma-apuryhminä, jossa jaetaan toisilleen vinkkejä esimerkiksi arjessa pärjäämisessä. (Nylund 2005, 237.) On siis näyttöä sille, että huoltajat kaipaavat vertaistukea vanhemmuuteen. Toimintakertojen avulla tuettiin huoltajien ja lasten verkostoitumista vertaistensa kanssa. Toimintakerroilla huoltajat pystyivät huomaamaan, että toisillakin perheillä saattoi olla samanlaisia haasteita kuin heillä, jolloin he mahdollisesti pystyivät hyväksymään asian helpommin tai ottamaan asian puheeksi.

Kuuluminen vertaistukiryhmään auttaa käsittelemään omia asioita, sillä ryhmässä on mahdollista peilata omia kokemuksia muiden kokemusten kanssa. Ryhmissä voidaan käyttää esimerkiksi luovia menetelmiä asioiden käsittelyyn. Vertaistuki perustuu neljään keskeiseen aiheeseen, jotka ovat kuuleminen, kohtaaminen, kunnioittaminen sekä kannustaminen. Vertaistuessa keskeisiä periaatteita ovat myös vapaaehtoisuus, vierellä kulkeminen, vastavuoroisuus ja vertaisuus. (Kinanen 2009, 69–71.) Toimintakerroilla itse tuen lisäksi tarjottiin lapsille ja huoltajille tilat sekä puitteet perheen yhteiseen tekemiseen. Kinanen (2009) mukaan vertaisryhmässä on yleensä ohjaajana henkilö, kuka jakaa samat kokemukset muiden ryhmäläisten kanssa. Tällöin puhutaan vertaistukiohjaajasta tai vertaisohjaajasta. Toimintakerroilla ohjaajilla on tiettyjä tehtäviä, kuten tukeminen, ymmärtäminen, läsnäolo, rohkaiseminen, kuunteleminen ja innostaminen. (Kinanen 2009, 70–72.) Opinnäytetyön toimintakerroilla mahdollistettiin huoltajien välistä vuorovaikutusta ylläpitämällä keskusteluja, vuorovaikutusaloituksiin vastaamalla sekä harjoitusten avulla, joissa esimerkiksi huoltajat kehuivat lastaan toisille huoltajille.

Tutkimusten kautta on saatu uutta tietoa siitä, kuinka voidaan vahvistaa vanhemmuutta ja selviytymiskykyä matalan kynnyksen kohtaamispaikoissa. Rautaparta-Pennasen ym. (2022) tutkimuksessa

tavoitteena oli selvittää työntekijöiden toimintatapoja ohjatussa äiti-lapsi-vertaisryhmässä. Tutkimuksessa huomattiin neljä vanhemmuutta vahvistavaa toimintatapaa. Nämä ovat yhteisen toiminnan järjestäminen, kannustaminen ja vahvuuksien tunnistaminen, myönteisen ilmapiirin luominen sekä lähellä oleminen. (Rautaparta-Pennanen, Kekkonen, Böök, Collin & Rönkä 2022, 13.)

Rautaparta-Pennanen ym. (2022) tutkimuksesta ilmeni myös työntekijöiden esille nostamana sosiaalista yhteenkuuluvuutta edistäviä tekijöitä, kuten yhteinen tekeminen ja vuorovaikutus ryhmässä. Työntekijät kuvailivat kohtaamisten kävijöiden kesken olleen luontevia, koska heillä oli samankaltainen elämäntilanne ja näin toisen ymmärtäminen oli helpompaa. Vertaisryhmässä nousi esille muun muassa osallisuuden edistäminen ja hyvinvoinnin tukeminen yhdessä toimimalla. Tutkimuksessa todettiin, että varhaisen tuen tunnistaminen voitaisiin nähdä huolien tunnistamisen sijaan vahvuuksien rakentumisena ja näin voitaisiin edistää vanhemman kokonaisvaltaisen tukemisen edellytyksiä. Vastointikäymisten kohdatessa on merkityksellistä tunnistaa omat sekä perheen vahvuudet ja pystyä tukeutumaan niihin. (Rautaparta-Pennanen ym. 2022, 18–24, 27.)

Vuorenmaan (2016) tutkimuksessa on käsitelty vanhempien osallisuutta perheessä ja lasten palveluissa sekä tekijöitä, jotka ovat yhteydessä osallisuuteen. Tutkimuksessa on käytetty apuna Geneeristä vanhempien osallisuus -mittaria (G-FES). Tutkimuksen tuloksista ilmeni, että vanhempien osallisuus perheessä sekä lastensa palveluiden parissa on vahvaa. Palveluiden kehittämisessä taas osallisuus on keskinkertaista. Äidit ovat arvioineet oman osallisuutensa hiukan vahvemiksi kuin isät. (Vuorenmaa 2016, 67.)

Vanhempien osallisuuteen ja sen määrään liittyy taustatekijöitä, kuten vanhempien terveydentila ja koulutustaso. Näillä oli osallisuutta vahvistava merkitys. Vuorenmaan (2016) tutkimuksen mukaan isien osallisuuden määrä vaihtelee. Arjen toimivuudella on myös selkeä yhteys osallisuuteen. Kun arki toimii, osallisuus vahvistuu. Jos vanhemmuudesta on huolia, se heikentää osallisuutta. Vanhempien osallisuuden kokemus kasvaa, kun palvelutapaamisessa päätöksenteko ei ole työntekijälähtöistä. Tutkimuksen mukaan 56 % kyselyyn vastanneista äideistä ajattelee, että työntekijöiden tulisi kysyä, mitä palveluita perhe haluaa omalle lapselleen. Monet vanhemmat huolehtivat omien vanhemmuuden taitojensa riittävydestä. (Vuorenmaa 2016, 56, 67.) Toimintakertojen toimintatavat olivat perhe- ja asiakaslähtöisiä sekä ratkaisukeskeisiä. Toimintakerrat eivät tarjonneet suoraa kasvatusteinoja, jotka toimivat kaikille, vaan siellä voitiin yhdessä pohtia, mitkä tavat kullakin perheellä voisivat toimia.

Sosiaalialalla toimiessa käytetään erilaisia ryhmiä useilla eri tavoilla. Vertaisryhmässä kävijöitä linkittävät yhtenevät asiat, kuten samankaltaiset pulmat, kiinnostuksen kohteet ja elämäntilanne. Ryhmässä koetetaan löytää erilaisia keinoja sujuvoittamaan arkea, harjoitellaan uusia taitoja ja tutustutaan uusiin ihmisiin. (Raatikainen ym. 2020, 142, 147.) Toimintakerroilla vertaisryhmät olivat narratiivisia sekä virkistykseen liittyviä. Raatikaisen ym. (2020) mukaan narratiivisessa ryhmässä on tarkoitus keskustella omia tarinoita kertoen ja muiden tarinoita kuunnellen, jotta saadaan ymmärrystä muiden kokemuksista sekä voimavaroista. Virkistykseen liittyvän ryhmän tarkoituksena on sosiaalisen kanssakäymisen ja virkistäytymisen mahdollisuus. Tällaisissa ryhmissä ehkäistään syrjäytymistä ja lisätään osallisuutta sekä lisätään kävijöiden itsetuntoa ja yksilöllisiä taitoja. (Raatikainen ym. 2020, 148.) Vanhemmuuden tukemiseen soveltuvia menetelmiä on voimavara- ja ratkaisukeskeinen

työote sekä dialogisuus, narratiivisuus ja reflektiivisyys (Korhonen 2017, 4). Nämä menetelmät tukivat vertaisryhmätoimintaan valittuja teemoja.

4.2 Lasten vertaisryhmät

Kuten aikuisten, niin myös lastenkin hyvinvoinnin kannalta on todella tärkeää muodostaa ihmissuhteita vertaistensa kanssa. Lapsi pystyy vertaisryhmässä harjoittelemaan uusia taitoja, esimerkiksi sosiaalista sekä emotionaalista osaamista. Näiden taitojen on todettu olevan selvässä yhteydessä myöhemmässä elämässä hyvinvointiin ja menestymiseen. Lasten vertaisryhmässä lapset oppivat toisiltaan vuorovaikutustaitoja, tunteiden havainnointia sekä arvostusta itseään ja toisia kohtaan. Myös itsesääätelytaidot saavat harjoitusta vertaisryhmässä esimerkiksi oman vuoron odottamisen, jakamisen sekä yhteisten sääntöjen noudattamisen kautta. (Leskisenoja 2019, 124.) Vertaisryhmätoimintakerroilla lapset esimerkiksi jakoivat leluja ja odottivat omaa vuoroaan tempuradassa.

Vertaisryhmässä lapsen on mahdollista hankkia uusia ystäviä, joiden kanssa ystävyys voi ulottua vertaisryhmätoiminnan, kuten avoimen varhaiskasvatuksen, ulkopuolellekin. Ystävyysuhteet lapsuudessa ovat tärkeitä, sillä lapsi oppii ystävyysuhteessa sensitiivisyyden, kiintymyksen sekä luottamuksen osoittamista. Esimerkiksi avoimessa varhaiskasvatuksessa olevat ystävyysuhteet voivat tuoda lapselle turvallisuuden tunnetta siitä, ettei hän jää ryhmän ulkopuolelle. Aikuisen olisi hyvä rohkaista ja auttaa lapsia muodostamaan ystävyysuhteita vertaistensa kanssa, sillä hyvät vertaisuhteet lasten välillä eivät välttämättä muodostu itsestään. Merkitykselliset ja läheiset ihmissuhteet ovat yksi tärkeimmistä onnellisuuden ja hyvinvoinnin taustatekijöistä läpi koko ihmisen elämän. Jotta lapsille syntyisi tämä tärkeä hyvinvoinnin voimavara, niin aikuisten täytyy vahvistaa lapsen sosiaalisia ja emotionaalaisia valmiuksia koko lapsuuden ajan. (Leskisenoja 2019, 124–126.)

4.3 Vuorovaikutus ja kohtaaminen ryhmänohjaamisessa

Ryhmän ohjaamisessa tärkeitä ovat hyvät ohjaus- ja vuorovaikutustaidot sekä taito kohdata toinen ihminen. Ohjaajan on pyrittävä kuuntelemaan toista empaattisesti, jota kutsutaan dialogiseksi kuuntelemiseksi. Kuunteleminen ei ole vain hiljaa olemista vaan kuuntelijan on pyrittävä aktiivisesti ymmärtämään toisen näkökulmaa ja osoitettava se elein sekä tarkentavin kysymyksiin. Ohjaajan on muistettava olla oma itsensä, koska luottamuksellinen suhde syntyy, kun ihminen on aito. Hyvin toimivassa ryhmässä ohjaajaa on jopa vaikea tunnistaa ryhmästä. Ryhmän ohjaaja huomioi kuitenkin jatkuvasti ryhmässä meneillään olevia asioita ja pitää huomaamattomasti lankoja käsissään. Taitava ohjaaja osaa tarttua toisen vihjeisiin kohtaamisessa. Esimerkiksi jos toinen kertoo ”viime aikoina on ollut kaikenlaista meneillään”, tarjotaan ohjaajalle ikään kuin mahdollisuutta tarttua tarjoukseen, jolloin ohjaaja voi esittää tarkentavia kysymyksiä tilanteesta. Kiireisessä kohtaamisessa tällaiset ”tarjoukset” voivat jäädä huomaamatta. (Ståhlberg 2019, 34.)

Vertaistoimintaa järjestäessä ohjaajien on tärkeää miettiä omia vuorovaikutustaitojaan. Esimerkiksi ”Vanhempana vahvemaksi - kohti myönteistä vuorovaikutusta” -työmallissa ensimmäinen vaihe on tutkia omia toimintatapoja sekä suhtautumista vanhempaan. Vanhemmuuden tukemisen perustaksi tarvitaan hyvää yhteistyösuhdetta, jossa työntekijä ei asetaudu asiantuntijaksi, vaan työskentely on kunnioittavaa ja tasavertaista yhteistyötä. Hyvässä vertaisryhmässä jokainen saa ohjaajilta ja muilta vanhemmilta tukea sekä hyväksyntää. Kun nämä asiat toteutuvat vertaisryhmässä, on sen huomattu

vähentävän huoltajien kokemaa syyllisyyttä ja sosiaalista eristyneisyyttä sekä lisäävän empatiaa lasta kohtaan ja luottamusta itseensä kasvattajana. (Korhonen 2017, 3.)

Toteuttaessa ryhmämuotoista vanhemmuuden tukemista, on ryhmän ohjaajilla tärkeä rooli luoda avointa ilmapiiriä. Ohjaajien vuorovaikutus sekä toisiinsa että huoltajiin tulee olla dialogista. Ohjaajat välttävät luennoimista ja pyrkivät vastavuoroiseen keskusteluun. Huoltajia voi aktivoida esimerkiksi erilaisten kysymysten muodossa. Huumori ja rentous itseä kohtaan rentouttavat myös huoltajien oloa. (Korhonen & Holopainen 2015, 11.)

Ihmisuhdetyössä on välttämätöntä omata kyky reflektiivisyyteen. Työotteeksi se muodostuu kokemuksen ja harjoittelun kautta. Reflektiivisen työotteen perusta on turvallinen, ihmettelevä ja myötätuntoinen suhde asiakkaaseen. Sen kautta voidaan auttaa huoltajaa ymmärtämään lapsen kokemusmaailmaa ja vahvistaa huoltajan myönteistä kuvaa itsestään vanhempana. Reflektiiviseen työotteeseen kuuluu työntekijän kyky heittäytyä luontevasti vuorovaikutukseen perheen kanssa. Tällaiset lyhyetkin kohtaamisen hetket ovat merkityksellisiä luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen syntymisessä. Huoltaja voi huomata kuinka työntekijä pyrkii ymmärtämään mitä huoltaja ajattelee. Yhteisen ymmärryksen saavuttaminen edellyttää enemmänkin tunnetasolla saatavilla oloa ilmein ja elein kuin sanoja tai tulkintoja. Joskus elämäntilanne voi olla hyvin samankaltainen kuin työntekijällä on itsellään ollut. Reflektiivinen työntekijä kuitenkin ymmärtää, ettei kaikkea ole tarkoituksenmukaista jakaa asiakkaan kanssa, koska suhde asiakkaaseen ei ole ystävyysuhteeksi eikä asiakas saa koskaan joutua kannattelemaan työntekijää. Työntekijä voi ilmaista jollain tavalla ymmärtävänsä mitä perhe käy läpi, mutta antaa asiakkaan keskittyä omien kokemustensa purkamiseen. Reflektiivisessä työotteessa työntekijä ymmärtää, että ihmiset kokevat asiat eri tavalla ja pyrkii olemaan utelias sekä tavoittelemaan toisen mielen ymmärtämistä. (Salo & Kauppi 2014, 75–76, 79–80.)

4.4 Ryhmänohjaus ja ryhmään kuuluvat kehitysvaiheet

Ryhmänohjaus ei ole johtamista eikä valmentamista vaan ryhmän rinnalla kulkemista ohjaten ryhmää pikkuhiljaa tavoitteita kohti. Ohjaaja heittäytyy vuorovaikutukseen ryhmäläisten kanssa omalla ammatillisella, persoonallisella tavallaan. Sanotaankin, että persoonallisuus on ohjaajan tärkein työväline. Ryhmän ohjaajalta vaaditaan luottamusta omiin kykyihinsä ohjaajana, koska se heijastuu ryhmän ilmapiiriin. Ryhmän ohjaaja kehittyy ohjaamisessa erilaisia ryhmiä ohjaamalla. On kuitenkin muistettava, ettei ohjaamista voi opetella ulkoa, koska ihmiset voivat toimia ennalta arvaamattomasti, jolloin omaa toimintaa täytyy osata tarvittaessa muuttaa. Ohjaajan työssä ei voi rutinoitua, koska jokainen ryhmä on erilainen. Ryhmien ohjaamiseen kuuluu erilaisia toiminnallisia tasoja, joita ohjaaja hoitaa yhtä aikaa. Näitä ovat ryhmän vetovastuu eli koordinointi sekä tilojen järjestäminen, ohjauksellisen vuorovaikutuksen opettaminen ryhmälle eli mielekkään palautteen antaminen ja vuorovaikutuksen pitäminen tasapuolisena, ryhmässä esiin nousseiden asioiden käsittely ja peilaaminen sekä tiedollinen asiantuntijuuden hyödyntäminen. Ryhmässä ohjaaja siis varmistaa, että jokainen ryhmäläinen tulee kuulluksi ja kohdatuksi tasavertaisesti. Ohjaaja myös auttaa kävijöitä ymmärtämään toisiaan ja luo positiivista hyväksyvää ilmapiiriä. (Ståhlberg 2019, 30–33.)

Ryhmässä ohjaaja tarkkailee mitä ympärillä tapahtuu ja reagoi sekä tarvittaessa muuttaa toimintaa havaintojen perusteella. Ryhmän alkuvaiheessa voi olla tarpeen huomioida joitain ryhmäläistä enemmän ja tunnistaa ne, jotka ovat vaarassa jäädä ryhmätoiminnan ulkopuolelle. Ohjaajalta vaaditaan myös tilannetajua mukauttaa omaa viestintäänsä ryhmän mukaan sekä huomioida omat ilmeet, eleet ja keskustelun aiheet. Ryhmän toiminta ei ole koko ajan aktiivista ja silloin ohjaajan taito keskustella arkipäiväisistä asioista luontevasti korostuu. Nämä hetket ovat yhtä tärkeitä kuin toimintavaihe, koska ryhmäläiset tekevät koko ajan mielikuvia ryhmästä ja sen ohjaajasta. Ohjaaja osaa tarttua varsinkin niihin puheenaiheisiin, jotka ovat ryhmän tavoitteiden kannalta merkityksellisiä ja auttavat keskustelua eteenpäin, jos se jumiutuu. Ohjaaja voi vaihdella omaa aktiivisuuttaan ryhmän tarpeen mukaan. Vaikka kokoontumisesta olisi tehty tarkka suunnitelma, muutokset on osattava hyväksyä. Ohjaaja luo uskoa ryhmäläisiin kannustavalla otteella. Ryhmäläiset uskaltavat olla omia itsejään ja kertoa elämästään, kun ryhmässä ollaan empaattisia sekä osataan asettua toisen asemaan. Toisen ihmisen arvostaminen kuuluu kunnioittavaan kohtaamiseen. Ohjaajan osoittama arvostus voi antaa ryhmäläisille voimavaroja arkeen, sillä kukapa ei haluaisi kokea arvostusta, varsinkin kertoessaan henkilökohtaisista ajatuksistaan. (Ståhlberg 2019, 42–49.)

Kaikkiin ryhmiin, olipa se sitten työ-, harrastus- tai opetusryhmä ja kuuluipa siihen minkä ikäisiä kävijöitä vain, kuuluu samat ryhmän kehitysvaiheet. Näitä kehitysvaiheita kutsutaan muodostumis-, kuuhunta-, yhdenmukaisuus-, toimivaksi työskentely- ja lopetusvaiheiksi. Ryhmän toiminnan perusteella voidaan päätellä missä vaiheessa ryhmä on. Kehitysvaiheet tunnistamalla ohjaajan on helppompaa valita ryhmälle sopivat harjoitteet. (Jääskeläinen 2022, 35.) Vertaisryhmätoiminta on avointa ryhmätoimintaa, joten kävijät voivat vaihdella toimintakertojen välillä. Ohjaajien on hyvä tiedostaa ryhmän kehitysvaiheet ja muistettava, että avoin ryhmä toimii eri tavalla kuin suljettu ryhmä. Ryhmän toiminta ei ole pysyvää, vaan sen vaiheeseen vaikuttaa esimerkiksi ohjaajan tai kävijöiden vaihtuminen. Muutokset voivat vaikuttaa ryhmään luotettavuutta ja turvallisuuden tunnetta vähentävästi. Turvallisessa ryhmässä kävijät kokevat luottamusta, hyväksyntää, osallisuutta ja turvallisuutta. Jokainen kävijä saa olla oma itsensä ja jokainen tulee kuulluksi sekä nähdyksi. Ilmapiiiri on vapautunut, keskustelevalta ja siinä sallitaan myös virheitä. (Jääskeläinen 2022, 34–35.)

4.5 Ratkaisukeskeinen vanhemmuuden tukeminen vertaisryhmätoiminnassa

Opinnäytetyössä järjestettävä toiminta perustui ratkaisukeskeiseen vanhemmuuden tukemiseen. Käytettävä menetelmä valittiin siten, että se tekee parhaiten näkyväksi huoltajien sekä perheiden vahvuuksia ja voimavaroja. Huoltajat ovat oman elämänsä asiantuntijoita ja heillä on usein mielessä jo valmiita ratkaisuja tilanteiden korjaamiseksi.

Alankomaissa tehdyssä tutkimuksessa (Theuns-Boumans ym. 2021) pyrittiin selvittämään, minkä verran ratkaisukeskeistä ja ongelmakeskeistä vanhemmuuden tukemista käytetään nykypäivänä nuorisoterveydenhuollossa. Tutkimuksessa todettiin, että ratkaisukeskeinen vanhemmuuden tukeminen on tutkimustulosten mukaan suositeltavampaa kuin ongelmakeskeinen vanhemmuuden tukeminen, joka on kuitenkin vallitseva tukimuoto vielä nykypäivänäkin. Ratkaisukeskeisen tuen todettiin olevan yhtä tehokasta kuin muut vastaavat tukimenetelmät, mutta vievän vähemmän aikaa. Lisäksi sen nähtiin olevan yhteydessä tavoitteellisiin ja positiivisiin vaikutuksiin sekä toiminnan suunnitte-

luun ja vähentävän negatiivisia vaikutuksia asiakkaisiin. Se myös mahdollistaa huoltajien voimaantumisen, joka parantaa vanhemmuutta sekä huoltajien kykyä ratkaista itsenäisesti eteen tulevia ongelmia. Näiden asioiden vuoksi sitä suositellaan ensisijaiseksi lähestymistavaksi erityisesti silloin, kun ongelmat ovat vielä lieviä. (Theuns-Boumans, Mathijssen, Rots-de Vries & Van de Goor 2021, 163–164.)

Ratkaisukeskeinen vanhemmuuden tuki on tulevaisuuteen suuntautunutta ja vahvuuksiin perustuvaa. Siinä keskitytään huoltajien motivaation, luottamuksen, pätevyyden sekä ongelmanratkaisutaitojen parantamiseen. Tukemisprosessi jakautuu neljään eri vaiheeseen, joista ensimmäisessä arvioidaan toivottu tulevaisuus sekä nykyiset voimavarat ja vahvuudet. Seuraavassa vaiheessa arvioidaan, mikä olisi ensimmäinen teko, joka johtaisi toivottuun tulevaisuuteen. Kolmannessa vaiheessa vanhemmat saavat ammatillista palautetta ja neljännessä vaiheessa arvioidaan huoltajien edistymistä sekä määritellään tarvitsevatko he lisätukea. Ammatillainen toimii ei-tietävällä asenteella, johtaen tukiprosessia huoltajien näkökulmasta. (Theuns-Boumans ym. 2021, 164.)

Ratkaisukeskeisen lähestymistavan ovat kehittäneet Steve de Shazer sekä Insoo Kim Berg työtovereidensa kanssa Amerikan Milwaukeessa. De Shazer ja Berg perustivat vuonna 1977 Brief Family Therapy Center-nimisen klinikan, jossa heidän kokoamansa työryhmä testaili erilaisia tekniikoita sekä lyhytterapeuttisia ideoita. (Ratner & Yusuf 2020, 7.) De Shazer ja Berg seurasivat sekä havaitsivat toistensa työskentelyä yksittäisissä haastatteluissa ja kiinnittivät huomiota vain siihen, minkälaiset terapeutin toimenpiteet asiakkaita auttoivat kaikista eniten. He uskoivat oppivansa enemmän reflektoidulla sekä havainnoimalla asiakkaiden kanssa tehtävää työtä kokonaisvaltaisesti, perinteisen tieteellisen tutkimustyön sijasta. Työskennellessään he pyrkivät sivuuttamaan aiemmat käsityksensä asiakkaiden ongelmien luonteista ja syistä. De Shazer ja Berg ovatkin sanoneet, että tietävät vähän siitä, miksi heidän ratkaisujen rakentamisen menetelmänsä toimivat, kun taas paljon siitä, mikä asiakkaita auttaa. (De Jong & Berg 2016, 22.) Ratkaisukeskeisessä työskentelytavassa keskustelut painottuvat enemmän tulevaisuuteen ja ratkaisuihin, eikä syihin, joista ongelmien ajatellaan olevan peräisin. Usein kuitenkin ongelmien syyt kiinnostavat ihmisiä, jolloin niitä ei voi täysin sivuuttaa. (Ahola & Furman 2016, 93–94.)

De Shazer ja Berg huomasivat työskennellessään, että tulevaisuudesta keskusteleminen voimaannutti asiakkaita. He pyysivät asiakkaita kuvailemaan yksityiskohtaisesti, miltä heidän elämänsä näyttäisi halutun ongelman ratkettua. Tämä työryhmän kehittämä tekniikka, jossa asiakas luo itselleen valoisamman tulevaisuuden silmiensä eteen, tunnetaan ihmekysymyksenä. Asiakkaan kuvaus tulevaisuudesta ei ole kuitenkaan kuvaus ratkaisusta, vaan pikemminkin kuvaus erilaisesta elämästä, jossa nykyisen elämän ongelmilla ei ole enää niin suurta vaikutusta elämään. Työntekijän auttaessa asiakasta uudenlaisen, paremman elämän kuvauksen luomisessa, asiakkaan ongelmat ratkeavat työskentelyn sivussa. (Ratner & Yusuf 2020, 7, 10–11.) Positiiviset tulevaisuudennäkymät luovat toivoa, joka auttaa näkemään valoa myös nykyisyydessä sekä menneisyydessä. Myönteiset mielikuvat tulevaisuudesta auttavat löytämään jo käynnissä olevan muutoksen merkkejä sekä askelia tavoitteen pääsemiseksi. (Ahola & Furman 2016, 113.)

4.6 Ratkaisukeskeinen kehuminen

Ben Furmanin Ratkaisukeskeisen kasvatuksen käsikirjasta (2017) löytyy ratkaisukeskeisiä keinoja lasten kasvatukseen. Kirjasta löytyvät menetelmät olivat hyviä toimintakertojen keskustelun herättäjiä. Lisäksi kirjasta löytyi harjoitteita, jotka vahvistavat huoltajien ja lasten vuorovaikutusta. Toisen toimintakerran teemaksi valittiin kirjasta kuusi erilaista kehumisen tapaa ja kolmannelle toimintakerralle viiden sormen muistisääntö, koska nämä sopivat opinnäytetyön teemaan.

Positiivinen palaute, eli kehuminen, kannustaminen ja kiittäminen on yksi tehokkain tunnettu kasvatusten menetelmä, jolla voidaan vaikuttaa lasten käyttäytymiseen. Lasten kannustaminen ja kehuminen on tärkeää siksi, että ne vahvistavat lasten uskoa itseensä. Niiden avulla voidaan myös määrätietoisesti edistää ja vahvistaa lasten toivottua käyttäytymistä. Lapsia ei pidä kehua kuitenkaan liian usein tai vain yhdellä tavalla, muuten positiivinen palaute voi menettää tehonsa ajan kuluessa. Aikuisten onkin hyvä kehittää taitojaan lasten kehumisessa laajentamalla valikoimaansa sekä käyttämällä erilaisia tapoja lasten kehumiseen. (Furman 2012, 14–15; Furman 2017, 9, 14–15; Leskisenoja 2019, 25–27.)

Furmanin kirjoissa esitellään kuusi erilaista kehumisen tapaa. Ensimmäinen tapa on kiittäminen, joka on luontainen tapa myönteisen palautteen antamiseen. Lapsien on helppo ottaa kiitos vastaan, ja he saavat samalla hyvää mallia sekä oppivat itsekin kiittämään muita ihmisiä. Muiden kiittäminen on sosiaalinen taito, jonka oppimisesta on hyötyä kaikissa ihmissuhteissa. Kiittämistä voi harjoitella esimerkiksi siten, että kiittää lasta viikon ajan monenlaisista asioista, sellaisistakin, joita hänen kuuluu tehdä. Viikon aikana tarkkaillaan, onko kiittämällä vaikutusta kiittäjän ja lapsen väliseen suhteeseen. Toinen tapa kehumiseen on Furmanin nimeämä juorukehu. Termillä tarkoitetaan, että aikuinen kehuu lasta toiselle aikuiselle niin, että lapsi kuulee kehun. Juorukehu toimii yhtä lailla myös aikuisiin. Juorukehua voi harjoitella muun muassa kertomalla lapselle, että joku toinen aikuinen on kertonut hänestä jotain hyvää, sanomalla lapselle, että olet oikeissa kertoa jollekin jotain hyvää lapsesta tai kehumalla toiselle aikuiselle lasta. (Furman 2012, 16–19; Furman 2017, 16–19.)

Kolmas tapa on sanaton kehuminen, jonka useimmat ottavat vastaan helpommin kuin sanallisen kehun. Sanatonta kehumista voi tehdä monin eri tavoin, kuten taputtamalla lapselle, näyttämällä peukua, pörröttämällä lapsen tukkaa, ottamalla kuvan lapsen tekemisestä tai pyytämällä toista ihmistä katsomaan, mitä lapsi on tehnyt. Sanatonta kehumista voi harjoitella sopimalla esimerkiksi perheen kesken jostakin käsimerkistä tai eleestä, jolla he voivat kannustaa ja kehua toisiaan aina kun siihen on aiheita. Neljäs tapa on kyselevä kehuminen. Perimmäinen ajatus lasten kehumisella on saada heidät tuntemaan itsensä ylpeiksi sanomisistaan, tekemisistään tai ajatuksistaan. Lapsen kokiessa ylpeyttä toiminnastaan pyrkimys toimia jatkossakin samalla tavalla kasvaa. Kyselevä kehuminen on tehokas tapa saada lapsi tuntemaan ylpeyttä toiminnastaan. Siinä aikuinen on utelias sekä kyselee lapselta, miten tämä onnistui siinä mitä teki. Kyselevää kehumista voi kokeilla osoittamalla kiinnostusta sellaista asiaa kohtaan, jonka lapsi tekee hyvin. Tämän jälkeen lasta autetaan miettimään, mikä häntä auttoi onnistumaan. (Furman 2012, 20–23; Furman 2017, 20–23.)

Viides tapa, yrittämisestä kehuminen tarkoittaa sitä, että lasta kehuaan siitä, kun hän on tehnyt parhaansa toimiakseen aikuisen toivomalla tavalla. Sitä voidaan harjoitella kehumalla lasta esimerkiksi viikon ajan silloin, kun hänessä huomataan pieniäkin merkkejä siitä, että lapsi pyrkii toimimaan

toivotulla tavalla. Tarkkailemalla voi nähdä kannustamisen vaikutuksia lapseen. Kuudes tapa Furmanin mukaan on leikkisä kehuminen. Kehumisen ei tarvitse olla aina totista, vaan lapset yleensä nauttivat siitä, että aikuiset käyttävät huumoria kehuessaan. Äiti saattaisi esimerkiksi sanoa lapselle, joka näyttää piirustustaan: Teitkö tuon aivan itse? En voi uskoa silmiäni. (Furman 2012, 24–27; Furman 2017, 24–26.) Lapsen kehuminen ja hänessä olevan hyvän huomaaminen metaforisesti rakentaa lapselle positiivista panssaria, joka suojaa häntä vastaantulevien haasteiden hetkinä sekä pitää häntä pystyssä. Positiivinen palaute, kuten kehuminen, parantaa lapsen ja aikuisen välistä suhdetta. (Leskisenoja 2019, 47–49.)

4.7 Viiden sormen muistisääntö vuorovaikutuksen vahvistajana

Perheiden arjessa tulee väistämättä eteen tilanteita, joissa lapsi ei kehuista ja kiittelyistä huolimatta aina toimi aikuisen toiveiden mukaisesti. Kaikkia aikuisia tällaiset tilanteet turhauttavat ja paremman keinon puuttuessa he voivat turvautua vanhoihin tuttuihin menetelmiin, kuten lahjominen, uhkailu sekä äänen korottaminen. Viiden sormen muistisääntö (Kuva 1.) auttaa aikuisia muotoilemaan sanat niin, että lapsi ymmärtää aikuisen sanoman ilman, että aikuisen tarvitsee turvautua vanhoihin menetelmiin. Viiden sormen muistisäännöllä voidaan siis puuttua johonkin sellaiseen lapsen käyttäytymiseen, johon toivotaan muutosta. (Furman 2017, 10, 40, 42, 61.)

KUVA 1. Viiden sormen muistisääntö (Furman 2017, 42)

Kontaktisormen avulla varmistetaan, että lapsi kuuntelee aikuista. Saadakseen sanansa menemään perille, aikuisen pitää ensin avata lapsen korvat. Jos aikuinen on itse kiihtyneessä mielentilassa, ensin tulee rauhoittaa itsensä. Lapsi kuuntelee parhaiten, kun häntä puhutellaan etunimellä tai jollakin hellittelynimellä ja silloin, kun aikuinen asettuu hänen tasolleen, menee katsekontaktiin sekä pyytää lasta kuuntelemaan häntä. Jos lapsi pyörittelee silmiään, laittaa kädet korviensa eteen tai osoittaa

muilla tavoilla, ettei halua kuunnella, hänellä saattaa olla ikävä kokemus aiemmista keskusteluista, joita on käyty aiheesta. Tällöin aikuisen on hyvä osoittaa, että hän ymmärtää edeltävän keskustelun olleen lapselle epämieluisa kokemus. (Furman 2012, 44–45; Furman 2017, 44–45.)

Toivesormi kuvastaa sitä, että lapselle sanotaan selvästi sekä konkreettisesti, miten hänen halutaan toimivan. Pelkkä jonkin asian kieltäminen ei tuo lapselle ymmärrystä siitä, mitä häneltä odotetaan. Lapselle tulee kertoa vaihtoehtoinen toimintatapa, kielletyn toimintatavan tilalle. Näin hän oppii sen, mikä on oikein ja mikä väärin. Kahden ensimmäisen askeleen, kontaktisormen ja pyyntösormen avulla pidetään huolta siitä, että lapsi kuuntelee aikuista sekä ymmärtää, miten hänen toivotaan toimivan. Tämä ei yksin kuitenkaan riitä vaan, jotta lapsi saadaan toimimaan aikuisen kehoituksen mukaan, tarvitaan viestiin vielä kolmea muuta sormea. (Furman 2012, 47; Furman 2017, 47, 49.)

Hyötysormen avulla lasta autetaan ymmärtämään, miksi hänen tulisi toimia aikuisen toivomalla tavalla. Uhkailu ja lahjonta voi auttaa aikuista saamaan lapsen toimimaan halutulla tavalla, mutta parempi vaihtoehto on auttaa lasta ymmärtämään syyt pyyntöjen takana. Kun lapsi ymmärtää, miksi hänen tulisi toimia tietyllä tavalla, hän voi toimia niin vapaasta tahdostaan sen sijaan, että tekisi sen vain aikuisen pyynnöstä. Aikuisen tulee tuoda esiin lapselle itselleen ja muille saatavat hyödyt sekä ilot, joita haluttu toimintatapa tuottaa. Vielä parempaa on keskustelun avulla saada lapsi itse oivalta- maan halutun toiminnan edut. Jokainen lapsen itse keksimä etu tai hyöty motivoi lasta kymmenker- taisesti verrattuna aikuisen keksimiin etuihin. Joissakin tilanteissa perusteluilla ei aina saada kuiten- kaan haluttua tulosta aikaiseksi, jolloin aikuinen voi harkita lapsen palkitsemista jotenkin. Palkitsemi- nen kannattaa kuitenkin tehdä mieluummin tarjoamalla yhteistä aikaa kuin antamalla tavaroita. (Furman 2012, 50–54; Furman 2017, 50, 52–54.)

Uskosormella kannustetaan lasta niin, että aikuinen kertoo, miksi uskoo lapsen pystyvän tekemään toivotun asian. Lapsi ymmärtää nyt, miten aikuinen toivoo hänen toimivan ja miksi. Seuraavaksi ai- kuisen täytyy sanoa jotain, joka motivoi lasta noudattamaan aikuisen toivetta. Helpoin tapa tähän on sanoa lapselle jotain kannustavaa ja positiivista. Kannustaminen pehmentää viestiä sekä helpottaa sen vastaanottamista. Kannustaminen auttaa lasta ymmärtämään, että aikuinen on hänen puolel- laan, eikä hänen tarkoituksensa ole moittia tai arvostella häntä. (Furman 2012, 55; Furman 2017, 55–56.)

Sopimussormi kuvastaa sitä, että lopuksi aikuinen pyytää lasta lupaamaan, että tämä toimii toivo- tulla tavalla. Lisäksi lapsen kanssa sovitaan siitä, miten aikuinen auttaa lasta onnistumaan, jos hän tarvitsee siinä apua. Lapsen kanssa yhdessä sovitaan, kuinka toimitaan. Aikuinen voi ehdottaa toi- mintatapaa tai sitten lapsen voidaan antaa ehdottaa sopivaa toimintatapaa. Lopuksi sopimus sinetöi- dään, esimerkiksi sanomalla: "Hyvä!" tai "Sovittu!". Samaan aikaan lasta voi halata, antaa ylävitosen tai lyödä hänen kanssaan kättä päälle. (Furman 2012, 57; Furman 2017, 57–58.)

5 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Kehittämistyön tarkoituksena on toteuttaa vanhemmuutta vahvistavaa vertaisryhmätoimintaa varhaiskasvatustyössä olevien lasten huoltajille. Kehittämistyössä suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan huoltajien ja lasten yhteisiä toimintakertoja (4) soveltaen ohjauksessa ratkaisukeskeistä lähestymistapaa. Tavoitteena on antaa keinoja huoltajan ja lapsen välisen myönteisen vuorovaikutuksen lisäämiseen. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa huoltajien luottamusta omaan vanhemmuuteensa.

Vanhemmuutta tukemalla voidaan vaikuttaa positiivisen vanhemmuuden kokemuksen muodostumiseen ja perheiden vuorovaikutussuhteiden kehittymiseen. Huoltajat saavat toimintakerroilta ideoita sekä vinkkejä kasvatuskäsityksensä muodostamiseen ja oppivat löytämään perheenjäsenten vahvuuksia. Vertaisryhmätoiminta tarjoaa mahdollisuuden kokemusten jakamiseen sekä uusien verkostojen löytymiseen niin huoltajien kuin lastenkin kesken. Jokaisen toimintakerran jälkeen huoltajat vastaavat Webropol-kyselyyn, jonka pohjalta suunnitellaan seuraavia toimintakertoja.

6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

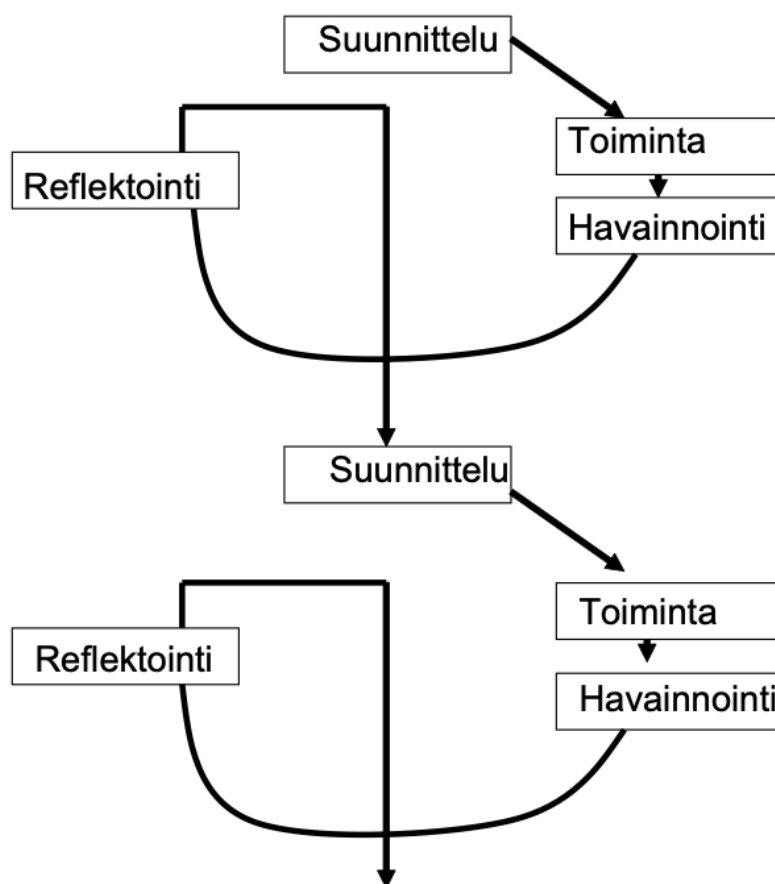
6.1 Toiminnallinen kehittäminen

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen kehittäminen. Toiminnallinen kehittäminen on opinnäytetyötyyppi ja tutkimuksellisen kehittämisen tapa ammattikorkeakouluissa. Siinä ammatillinen asiantuntijuus näytetään kehittävällä sekä tutkimuksellisella otteella tuotetulla tuotoksella ja raportilla, jossa kuvataan tuotoksen lähtökohtia, valintoja sekä ratkaisuja perustellen. Tuotoksena syntyy esimerkiksi konkreettinen tapahtuma, esine, kurssi, koulutustilaisuus, leiri tai näyttely. Toiminnallisen kehittämisen tavoitteena on ammatillinen tuotos, joka palvelee toimintaympäristön arjen käytäntöjä tai kohderyhmää. Toiminnallisen kehittämisen avulla asiantuntijaksi kehittyäkseen ei riitä kehittäminen tuotoksena, vaan sen aikana tekijät kirjoittavat itseään asiantuntijoiksi akateemisen viestinnän avulla kohteenaan kehittämisen toteuttamisprosessi sekä valmis tuotos. (Kostamo, Airaksinen & Vilka 2022, 11–13.) Tuotoksen ratkaisut perustellaan ammatillisella lähdekirjallisuudella sekä aiemmilla tutkimuksilla ja hankkeilla saaduilla tuloksilla. Lisäksi perusteluita tehdään myös aineistolla, joka koostuu itse kehittämistyöhön soveltuvalla ja toimeksiantajan kanssa sovitulla tavalla. (Vilka 2021; Vilka & Airaksinen 2003, Kostamon ym. 2022, 12 mukaan.)

Toiminnallinen opinnäytetyö on kehittäminen, jossa alkuun määritellään tavoitteet, suunnitellaan toteutus, valitaan kehittämistyöhön soveltuva menetelmä, tehdään työskentelylle aikataulu sekä pohditaan, millä tavalla kehittämisessä syntyneitä tuloksia tai tuotosta arvioidaan sekä miten palautetta voitaisiin kerätä. Seuraavaksi poimitaan lähteistä tietoperusta sekä jäsenellään sieltä olemainen sisältö, eli asiantuntijaj tieto, keskeiset käsitteet sekä aiempi tutkittu tieto. Valittu kehittämisen menetelmä on opetettava sekä suunniteltava, miten tietoa kerätään ja analysoidaan. Kehittämistöitä tehdään havaittuihin kehittämistarpeisiin tiettyihin ympäristöihin ja tarpeisiin yhdessä työelämäkumppanin kanssa. Kehittämisprosessi koostuu monesta eri vaiheesta, joissa yhdistetään toiminnan kehittäminen sekä asiantuntijaksi kirjoittaminen. Koko kehittämisprosessin ajan tulee kirjoittaa. (Kostamo ym. 2022, 15, 18.)

Tässä kehittämisessä prosessin kuvaamiseen käytettiin spiraalimallia. Spiraalimalli valittiin, koska sen kehämäinen jatkuva prosessi tukee vertaisryhmätoiminnan rakennetta. Spiraali toistui jokaisen toimintakerran yhteydessä, jolloin suunniteltiin, toteutettiin ja reflektoitin jokaista toimintakertaa. Lisäksi havainnoitiin perheiden viihtymistä ja harjoitusten toimivuutta. Spiraalimallissa korostuivat vuorovaikutus ja reflektointi, jotka olivat oleellinen osa kehittämistyötä. Reflektoinnin ja havainnoinnin kautta voitiin oppia jokaisesta toimintakerrasta aina jotain uutta sekä huomioida perheiden toiveet ja palautteet seuraavilla toimintakerroilla. Jokaisen toimintakerran jälkeen käytiin tekijöiden kesken reflektiivistä keskustelua ja täytettiin dokumentoinniksi arviointilomake (liite 1). Arviointilomakkeen avulla kehitettiin tekijöiden ammatillista osaamista kehittämisen prosessissa. Arvioinnista tehtiin näin suunnitelmallista ja sillä rakennettiin uutta osaamista jo aiemmin opitun päälle. Arvioinnin pohjalta muokattiin seuraavia toimintakertoja, ettei esimerkiksi huonoksi havaittuja toimintatapoja toistettu.

Mallissa kehittämistyön prosessi kulkee spiraalin omaisesti jatkuvasti sykleittäin. Prosessiin kuuluu suunnittelua, toimintavaihe, havainnointia sekä reflektointia. Prosessiin kuuluvista tehtävistä muodostuu kehä, joka on esitelty alla olevassa kuviossa. (Kuva 2.) Jokaiseen kehään kuuluu organisointia, toteutusta ja arvioimista. Tämän jälkeen alkaa uusi kehä, jossa ensimmäisenä tehtävänä on suunnittelu ja toiminnan muokkaaminen palautteen, havainnoinnin sekä arvioinnin perusteella. Spiraalimallille on ominaista jokaisen kehän jälkeen uusien tavoitteiden asettaminen ja arviointi. Tämä tekee kehittämistoiminnasta jatkuvan prosessin. (Toikko & Rantanen 2009, 66.) Spiraalimallissa tärkeinä tekijöinä ovat vuorovaikutus, reflektiivisyys sekä arviointi (Salonen 2013, 15). Seuraavaksi esitellään, miten spiraalimallin vaiheet näkyivät kehittämistyön prosessin kokonaisuudessa.

KUVA 2. Toimintatutkimuksen spiraalimalli (Toikko & Rantanen 2009)

6.2 Suunnitteluvaihe

Prosessi alkoi suunnittelulla, jossa pohdittiin mahdollisia huoltajien tarpeisiin vastaavia palveluja tai toimintatapoja varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä. Toimeksiantajan kanssa ideoitiin aiheita, jotka vastaisivat varhaiskasvatusalan kehittämistarpeisiin. Toimeksiantajalla oli toivomus vanhempien osallisuuden lisäämisestä ja tästä lähdettiin muodostamaan ideaa vanhemmuuden tukemisesta vertaisryhmätoiminnan avulla. Vertaisryhmätoiminta suunnattiin varhaiskasvatusikäisten lasten perheille. Kehittämistyössä vertaisryhmien ohjaamisen lähestymistavaksi valittiin ratkaisukeskeisyys, koska sen koettiin parhaiten tukevan vanhemmuutta kehittämistyön toimintakerroilla. Ratkaisukeskeisyys painottui myös Theuns-Boumans ym. (2021) artikkelissa. Ratkaisukeskeisyyttä voi hyödyntää

vanhemmuuden tukemisessa, siinä huoltajia kannustetaan huomioimaan ongelmien sijasta onnistumisen hetket. (Korhonen & Holopainen 2015, 11). Ratkaisukeskeisyys näkyi jokaiselle toimintakerralle valituissa harjoituksissa, joissa korostettiin perheiden, lasten ja huoltajien vahvuuksia sekä toimittiin positiivisiin asioihin keskittyen. Toimintakerroilla ohjaajat toimivat kaikissa tilanteissa soveltaen ratkaisukeskeisyyden periaatteita.

Jotta voitaisiin toteuttaa vanhemmuuden tukemista ammatillisesti, tarvitaan riittävää teoreettista tietämystä aiheesta. Teoriatieto auttaa työntekijää ymmärtämään vanhemmuuden haasteita sekä toimivia toimintatapoja. Se myös ohjaa ohjaajan ajattelua. Vanhemmuuden tukemisen edellytys on, että alussa pysähdytään tarkastelemaan vanhemmuutta. (Korhonen & Holopainen 2015, 14.) Suunnitteluvaiheessa etsittiin toimintakertojen tueksi tutkittua tietoa ratkaisukeskeisyydestä, vanhemmuuden varhaisesta tukemisesta ja vertaisryhmätoiminnasta. Lisäksi suunniteltiin toimintakertojen teemoja ja tavoitteita sekä sovittiin kehittämistyön toteutuksesta toimeksiantajan kanssa. Tiedonhaussa käytettiin apuna kirjaston informaattikkoa.

Kehittämistyössä suunniteltiin kolme toimintakertaa, joiden teemat ja harjoitteet suunniteltiin valmiiksi. Ohjaavan opettajan palautteen perusteella päädyttiin suunnittelemaan vielä yksi toimintakerta. Neljään toimintakertaan päädyttiin lopulta, koska sen aikana kehittyisi systemaattisemmat toimintatavat, asiakaskunta vakiintuisi ja toimintakerroista rakentuisi yhtenäinen kokonaisuus. Aikataulu suunniteltiin perheille liukuvaksi, joten paikalle ei ollut pakko tulla välttämättä heti toimintakerran alkaessa. Toimintakerroille suunniteltiin toiminnallisia huoltajien ja lasten vuorovaikutusta sekä vanhemmuutta tukevia harjoitteita perheen yhdessä tehtäviksi. Toiminnassa lapset huomioitiin järjestämällä heille mahdollisuus leikkiä ja liikkua vapaasti sekä suunnittelemalla toimintakerroille ja kotiin harjoituksia, joita perheet tekivät yhdessä. Lasten osallisuus huomioitiin toimintakerroilla itse toiminnassa sekä lapsille kohdennetun palautteen antamistavan mahdollistamisella.

Kohdekunnassa Siilinjärvellä on kiertäviä varhaiskasvatuksen sosionomeja, jotka työskentelevät eri varhaiskasvatusyksiköissä sekä perheissä. Sovittiin, että toinen sosionomeista tulee mukaan ensimmäiselle toimintakerralle, koska sosionomit tarjoavat varhaista vanhemmuuden tukea varhaiskasvatuksessa. Näin huoltajille saatiin näkyväksi lapsiperheiden varhaisen tuen palvelumahdollisuutta.

Huoltajille luotiin Webropol-kysely (liite 2), johon he vastasivat anonyymisti jokaisen toimintakerran jälkeen. Kyselyn tarkoituksena oli saada mahdollisimman kattava ja luotettava kuva vanhemmuuden tuen tarpeista sekä toimivuudesta Siilinjärven alueella. Kyselyyn tehtiin QR-koodi, jonka kautta huoltajat pystyivät helposti vastaamaan siihen. Kyselyssä huoltajat saivat antaa palautetta toiminnasta ja pääsivät osallistumaan seuraavien toimintakertojen suunnitteluun. Palautteet otettiin huomioon seuraavia toimintakertoja suunnitellessa, jotta toimintakerrat vastaisivat parhaiten perheiden tarpeisiin. Kyselyyn vastattiin jokaisen toimintakerran jälkeen erikseen.

Lapsille suunniteltiin palautteen antamista varten emoji-seinä (kuva 3), johon he saivat laittaa tunnettaan vastaavan emojin kuvastamaan menneyttä toimintakertaa. Huoltajille painotettiin kyselyyn vastaamisen tärkeyttä varhaiskasvatuksessa tulevaisuudessa tarjottavien palveluiden ja toimintatapojen kehittymisen kannalta. Webropol-kyselyn sekä lasten palauteseinän kautta haluttiin edistää

lasten ja huoltajien osallisuutta sekä mahdollisuutta vaikuttaa toimintaan. Lasten ja huoltajien osallisuus on keskeinen periaate varhaiskasvatuksessa (Karjalainen ym. 2020, 39; OPH 2022, 15).

KUVA 3. Lasten palauteseinä. (Kolu 2023 a, CC BY)

6.3 Kehittämistyön toteutus

Toimintakerroista tehtiin mainoksia (liite 3), joita laitettiin esille esimerkiksi sosiaaliseen mediaan asuinalueen aktiivisiin ryhmiin, lähialueen päiväkoteihin, kirjastoihin, kauppoihin, neuvoloihin sekä muihin perheiden kohtaamispaikkoihin. Toimintakertoja mainostettiin myös toimeksiantajan puolelta asiakasperheille. Mainoksiin kirjattiin toimintakertojen päivämäärät kellonaikoineen ja osoitteineen. Lisäksi niihin kirjattiin, että kyseessä on kehittämistyö ja sen tavoitteet tuotiin esille jo tässä vaiheessa. Toimintakertoihin varauduttiin pienellä tarjoilulla, kuten kahvilla, teellä, mehulla, kekseillä ja voileivillä, jotka toimeksiantaja kustansi. Ohjaajat menivät paikan päälle ennen toiminnan alkua valmistelemaan tiloja sekä tarjoiluja kävijöitä varten. Tilat ja lelut, joita toiminnan järjestämiseen tarvittiin, saatiin käyttöön toimeksiantajalta. Kehittämistyöhön tarvittavia resursseja olivat harjoituksissa tarvittavat tulosteet, esitteet sekä vertaisryhmätoiminnassa tarjottavat tarjoilut.

Jokaiselle toimintakerralle laadittiin pedagogiset ohjaussuunnitelmat (liite 4, liite 5, liite 6, liite 7), joissa varattiin aikaa toiminnallisille harjoituksille, vapaalle keskustelulle sekä vertaisuuhteiden luomiselle. Suunnitelmat perustuivat tieteellisiin ja ammatillisiin tietolähteisiin, joissa korostui pedagogiikka sekä ratkaisukeskeinen lähestymistapa. Jokaisen toimintakerran pedagogiset ohjaussuunnitelmat lisättiin kehittämistyön liitteiksi, jolloin ne ovat toimeksiantajan käytettävissä sekä saatavilla mahdollista jatkokehittelyä varten.

Perheet saivat toimintakerran aikana tietoa lasten kasvatukseen liittyvistä asioista sekä mahdollisuuden verkostoitua, saada vertaistukea ja käydä avointa keskustelua eri teemojen ympärillä. Vertaisryhmätoiminnan aikana keskustelu ja omien kokemusten kertominen oli vapaaehtoista, eikä se ollut edellytyksenä toimintaan osallistumiselle. Jokainen ohjaaja havainnoi ja reflektoi toimintaa jokaisella

toimintakerralla. Jokaisen toimintakerran jälkeen ohjaajat kävivät läpi, mitä ajatuksia toiminnan aikana heräsi. Webropol-kyselyn kautta tulleet palautteet käytiin yhdessä läpi sekä pohdittiin, millaisia muutoksia seuraaville toimintakerroille tarvittiin niiden sekä ohjaajien havaintojen, arviointilomakkeen ja lasten palautteiden pohjalta.

6.4 Arviointi

Arviointia tehtiin toimintakertojen kävijäluvun, siellä saadun suullisen palautteen, ohjaajien havaintojen sekä kyselyiden perusteella. Lisäksi jokaisen toimintakerran jälkeen täytettiin arviointilomake, jonka avulla arviointia tehtiin toimintakertojen ja kehittämistyön onnistumista. Onnistunut toimintakerta (Kuva 4.) määriteltiin tässä kehittämistyössä sellaiseksi, jossa perheillä on toimintakertojen aikana ollut turvallinen ja tervetullut olo. Lisäksi he ovat kokeneet saaneensa jotain uutta tai merkityksellistä näkökulmaa tai tietoutta vanhemmuudesta sekä lapsen ja huoltajan välisestä vuorovaikutuksesta. Onnistuneella toimintakerralla on lisäksi tärkeää, että lapset sekä huoltajat on kohdattu yksilöllisesti, tasavertaisina ja heidän mielipiteitään on kunnioitettu sekä se, että huoltajat ovat kokeneet saaneensa tukea vanhemmuuteensa.

KUVA 4. Onnistunut toimintakerta (Kolu 2023 b, CC BY)

Lasten osalta onnistunut toimintakerta näkyy lasten vapautuneessa olemuksessa toimintakerroilla, positiivisissa emojipalautteissa sekä lasten aktiivisuudessa. Lisäksi onnistuneella toimintakerralla huoltajat ja lapset ovat saaneet tukea toisilta ryhmäläisiltä keskusteluiden ja tutustumisen kautta sekä lapset yhteisen leikin avulla. Arviointivaiheessa käytiin läpi, oliko vertaisryhmätoiminnasta asiakasryhmälle hyötyä ja oliko sille tarvetta tulevaisuudessa.

6.4.1 Ensimmäinen toimintakerta

Toimintakerran tavoitteena oli luoda avointa ja turvallista ilmapiiriä, jossa perheillä on mahdollisuus tutustua vertaisiinsa sekä jakaa kokemuksiaan vanhemmuudesta. Lisäksi tavoitteena oli saada perheitä löytämään omia vahvuuksiaan perheenä sekä yksilöinä. Ensimmäisellä toimintakerralla toimintaan osallistui kolme perhettä. Kävijämäärä koostui neljästä lapsesta ja neljästä aikuisesta. Kävijöiden lähdettyä ohjaajat kävivät reflektivoivaa keskustelua omasta toiminnastaan, täyttivät arviointilomakkeen ja järjestivät varhaiskasvatusyksikön tilat kuntoon lähtiessään.

Webropol-kyselyn perusteella huoltajat toivoivat erilaisia lasten kanssa tehtäviä harjoitteita vuorovaikutuksen tukemiseen. Toiselle toimintakerralle oli suunniteltu harjoite, joka tuki huoltajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta, joten huoltajien toiveeseen päästiin vastaamaan. Kyselyn perusteella huoltajat kokivat saaneensa seuraavanlaista tukea omaan vanhemmuuteensa: luottamusta omaan vanhemmuuteen, uusiin ihmisiin tutustumista, uusia näkökulmia vanhemmuuteen tai perhe-elämään ja löytäneet uusia vahvuuksia itsestään tai perheestään. Lisäksi avoimena vastauksena kerrottiin, että oli saatu vinkkejä oman toiminnan ideointiin. Kyselyssä kysyttiin, mitä voitaisiin kehittää seuraavaa toimintakertaa ajatellen. Huoltajat mainitsivat mainonnan lisäämisen ja tähän myös ohjaajat kiinnittivät huomiota, joten mainontaa lisättiin seuraavaa toimintakertaa varten. Kävijöitä oli odotettua vähemmän, joten ohjaajat pystyivät erityisen hyvin ohjaamaan toimintaa ja kohtaamaan perheet yksilöllisesti.

Webropol-kyselyn lisäksi kävijöiltä saatiin myös suoraa ja epäsuoraa palautetta, esimerkiksi kävijöiden naurua, avoimuutta ja aktiivista osallistumista eri toimintapisteillä kiertäessä. Lapsilla oli myös mahdollisuus antaa palautetta toimintakerrasta. Lasten palauteseinälle laittamat emoji-olivat kaikki iloisia hymynaamoja. Suullisen palautteen perusteella vastaavanlaiselle toiminnalle olisi tarvetta ja juuri ilta-aika oli huoltajista hyvä valinta. Positiivisena pidettiin myös sitä, että toiminta oli järjestetty varhaiskasvatusyksikössä ja sinne sai avoimesti osallistua muutkin kuin kyseisen päiväkodin asiakkaat. Kävijöiden kanssa käytiin keskustelua toimintakerroille valitun varhaiskasvatusyksikön sijainnista. Keskustelua käytiin toimintakertojen saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. Osa kävijöistä mainitsi, että oli mukavaa päästä tutustumaan päiväkotiin ja sen tiloihin. Kaikki kävijöistä hyödynsivät tarjolla olevia välipaloja sekä virvokkeita, joten välipalatarjoilu voitiin tulkita onnistuneeksi valinnaksi.

Ennakkosuunnitelmat toiminnan ja aikataulujen osalta toimivat hyvin. Ohjaajat olivat tulleet paikalle ajoissa ja valmistelut tehtiin ennen kävijöiden saapumista. Toimintakerran aikana alkuperäistä suunnitelmaa muutettiin hiukan, esimerkiksi saliin laitettiin kuulumaan musiikkia, koska perheet viettivät siellä eniten aikaa ja musiikin lisääminen tuntui tilanteessa luontevalta. Kävijät antoivat positiivista palautetta musiikin lisäämisestä toiminnan taustalle. Seuraavaa toimintakertaa varten päätettiin tehostaa mainostamista, miettimällä uusia keinoja sekä paikkoja mainoksille, jotta se tavoittaisi enemmän ihmisiä. Eräs kävijä kertoi lähtiessään, että tulee kertomaan toiminnasta myös eteenpäin tuttavilleen. Lisäksi päiväkodin henkilökunnan kanssa sovittiin, että myös he tehostavat mainostusta omille asiakkailleen ennen seuraavaa toimintakertaa.

Yhteenvedona toimintakerralle asetetut tavoitteet ja onnistuneen toimintakerran kriteerit toteutuivat osittain. Esimerkiksi kävijät olisivat voineet saada enemmän vertaistukea toisiltaan ja lasten osallisuus olisi voitu huomioida paremmin. Toimintakerralle saatiin luotua avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri ohjaajien kohdatessa kaikki kävijät tasavertaisesti sekä yksilöllisen harjoitteissa ohjaamisen vuoksi. Toimintakerralla käytiin perheiden kanssa hyviä keskusteluja vanhemmuudesta ja vertais-tuellisia keskustelujakin oli vähän.

6.4.2 Toinen toimintakerta

Toimintakerran tavoitteena oli luoda avointa ja turvallista ilmapiiriä, jossa perheillä oli mahdollisuus tutustua vertaisiinsa sekä jakaa kokemuksiaan vanhemmuudesta. Lisäksi tavoitteena oli keskustella perheiden kanssa Ben Furmanin kuudesta tavasta kehua ja kannustaa lasta sekä harjoitella tapojen käyttöä käytännössä. Toisella toimintakerralla toimintaan osallistui neljä perhettä. Kävijämäärä koostui kahdeksasta lapsesta ja neljästä aikuisesta. Isejä ja äitejä oli kävijöissä tasapuolisesti. Puolet perheistä oli saanut tiedon ulkoisen mainonnan avulla ja puolet toimintakerran tiloissa olevan varhaiskasvatusyksikön mainonnalla. Kävijöiden lähdettyä ohjaajat kävivät reflektivoivaa keskustelua omasta toiminnastaan, täyttivät arviointilomakkeen ja järjestivät varhaiskasvatusyksikön tilat kuntoon läh-tiessään.

Webropol-kyselyn perusteella huoltajat toivoivat eniten seuraavilta toimintakerroilta erilaisia harjoit-teita lapsen ja huoltajan välisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Webropol-kyselyissä keuhuttiin toiminn-
nan olleen monipuolista ja, että jokainen yksityiskohta oli huomioitu. Ohjattua toimintaa lapsille ja huoltajille toivottiin enemmän. Lisäksi kommentoitiin, että koko perhe oli viihtynyt toimintakerralla. Oli myös hyvä, että toimintoja oli jaettu eri tiloihin, joka loi toimintakerralle rauhallista tunnelmaa. Kyselyn perusteella huoltajat kokivat saaneensa erityisesti seuraavanlaista tukea omaan vanhemmuuteensa: vinkkejä huoltajan ja lapsen vuorovaikutukseen, luottamusta omaan vanhemmuuteen sekä uusia näkökulmia vanhemmuuteen ja perhe-elämään.

Webropol-kyselyn lisäksi kävijöiltä saatiin myös suoraa ja epäsuoraa palautetta. Lapsilla oli myös mahdollisuus antaa palautetta toimintakerrasta. Lasten palauteseinälle laittamat emoji-
t olivat kaikki iloisia hymynaamoja, sydänhymiöitä ja peukkuja. Suullista palautetta saatiin muun muassa siitä, että perheet aikovat tulla seuraavillekin kerroille ja pyytää muita läheisiä mukaan. Hyvänä koettiin myös, että lapset pääsivät toimintakerralla purkamaan energiaa ennen nukkumaan menoa. Lapset antoivat hyvää palautetta leluista ja toiminnasta salissa, joka näkyi iloisuutena ja vapautuneisuutena, josta pääteltiin, että toiminta oli heille mieluista.

Ennakkosuunnitelmat toiminnan ja aikataulujen osalta toimivat hyvin. Ensimmäiseen toimintakertaan verrattuna ohjaajat sijoittuivat tiloissa sujuvammin ja järjestelyvastuut ennen toimintaa oli selkeämmin jaettu. Suunniteltujen harjoitteiden tekemiseen kului odotettua vähemmän aikaa, joten seuraavalle toimintakerralle suunniteltiin enemmän ohjattua huoltajan ja lapsen vuorovaikutusta tukevaa toimintaa, jota myös Webropol-kyselyissä toivottiin.

Yhteenvedona toimintakerralle asetetut tavoitteet ja onnistuneen toimintakerran kriteerit toteutuivat osittain. Vanhemmuuden tukeminen toteutui keskustelutehtävien sekä vapaan keskustelun avulla.

Vertaistuellista keskustelua huoltajat eivät toimintakerralla käyneet, mutta ohjaajien kanssa he keskustelivat aktiivisesti niin oma-aloitteisesti kuin ohjaajienkin aloitteista. Avoimen ilmapiirin luominen onnistui hyvin ja perheet avautuivat omista elämäntilanteistaan. Jokainen perhe kohdattiin yksilöllisesti ja arvostavasti. Kävijöitä oli odotettua vähemmän, joten ohjaajat pystyivät erityisen hyvin ohjaamaan toimintaa ja kohtaamaan perheet yksilöllisesti. Perheiden lapset leikkivät vertaistensa kanssa. Seuraavalle kerralle järjestettiin lisää toimintaa, joka tuki myös perheiden välistä vuorovaikutusta, jotta kävijöillä olisi mahdollisuus saada vertaistukea toisiltaan. Lasten ja huoltajien välistä vuorovaikutusta vahvistettiin esittelemällä perheille viisi kehumisen tapaa, käymällä keskustelua niistä ja antamalla perheille kotitehtävä (liite 11) niihin liittyen. Harjoite oli suunniteltu hyvin ja se koettiin hyödylliseksi.

6.4.3 Kolmas toimintakerta

Toimintakerran tavoitteena oli luoda avointa ja turvallista ilmapiiriä, jossa perheillä oli mahdollisuus tutustua vertaisiinsa sekä jakaa kokemuksiaan vanhemmuudesta. Lisäksi tavoitteena oli keskustella perheiden kanssa Ben Furmanin viiden sormen muistisäännöstä ja hyväksi havaituista tavoista saada lapseen kontakti. Kolmannella toimintakerralla toimintaan osallistui kaksi perhettä. Kävijämäärä koostui kolmesta lapsesta ja kolmesta aikuisesta. Toinen perheistä oli käynyt edellisellä toimintakerralla. Tämän perheen huoltaja kertoi, että koko perhe oli kovasti odottanut perhekerhoa edellisen kerran jälkeen. Mukana oli myös perhe, jolla ei ollut vielä kokemusta varhaiskasvatuspalveluista. Heille kerrottiin päiväkodin toiminnasta, keskusteltiin päiväkodin aloituksesta ja esiteltiin tiloja. Kävijöiden lähdettyä ohjaajat kävivät reflektovaa keskustelua omasta toiminnastaan, täyttivät arviointilomakkeen ja järjestivät varhaiskasvatusyksikön tilat kuntoon lähtiessään.

Tällä toimintakerralla onnistuttiin suunnittelemaan lapsille sekä aikuisille enemmän yhteistä tekemistä. Koettiin, että ohjaajina onnistuttiin olemaan enemmän läsnä myös lapsille osallistuen leikkeihin. Jokainen perhe kohdattiin yksilöllisesti ja arvostavasti. Kahden ohjaajan läsnäolo salissa, jossa järjestettiin leikkivarjotoimintaa, koettiin toimivaksi. Keskustelut etenivät sujuvasti, saatiin aikaan leikillinen ilmapiiri ja harjoitteita tehtiin innostuneesti yhteishengessä. Lapset sekä aikuiset lähtivät hyvin mukaan yhteiseen leikkivarjotoimintaan. Leikkivarjo tuki lasten ja huoltajien yhteistyötä sekä heidän välistään vuorovaikutusta. Käytävälle sijoitettu onnenpyörä (liite 12) sai lapset innostumaan ja aktivoitumaan tehtäviin. Onnenpyörä sai paljon positiivista palautetta huoltajilta sekä lapsilta ja se otettiin mukaan myös neljännelle toimintakerralle. Onnenpyörään oli suunniteltu toiminnallisia sekä vuorovaikutuksellisia tehtäviä.

Webropol-kyselyn perusteella huoltajat toivoivat seuraavilta toimintakerroilta erilaisia lasten kanssa tehtäviä harjoitteita vuorovaikutuksen tukemiseen. Kyselyssä suurin osa huoltajista koki saaneensa vinkkejä omaan ja lapsensa väliseen vuorovaikutukseen. Yli kolmasosa huoltajista koki saaneensa uusia näkökulmia vanhemmuuteen tai perhe-elämään. Kyselyn perusteella puolet huoltajista toivoivat varhaiskasvatukselta enemmän aikaa yksilölliselle keskustelulle varhaiskasvattajien kanssa, esimerkiksi vanhempain varttia.

Webropol-kyselyn lisäksi kävijöiltä saatiin myös suoraa ja epäsuoraa palautetta. Lapsilla oli myös mahdollisuus antaa palautetta toimintakerrasta. Lasten palauteseinälle laittamat emoji-olivat iloisia

hymynaamoja. Perheet hyödynsivät tiloja sekä leluja monipuolisesti, lisäksi tunnelma oli luonteva ja rauhallinen. Ennakkosuunnitelmat toiminnan ja aikataulujen osalta toimivat hyvin. Toimintapisteet oli suunniteltu huolellisesti ja vastuualueet oli jaettu selkeästi. Ohjaajat toimivat rennosti luoden kiireetöntä tunnelmaa, esimerkiksi osallistamalla lasten leikkeihin.

Yhteenvetona toimintakerralle asetetut tavoitteet ja onnistuneen toimintakerran kriteerit toteutuivat osittain. Toimintakerralla onnistuttiin tukemaan lasten osallisuutta sekä lapsen ja huoltajan vuorovaikutusta sekä ylläpitämään avointa ilmapiiriä. Ben Furmanin viiden sormen muistisääntöä esiteltiin perheille ja sen pohjalta käytiin keskusteluita. Lisäksi perheille annettiin kotiin teemaan liittyvä kotitehtävä (liite 13). Toimintakerran jälkeen pohdittiin, kuinka huoltajien välisten keskustelujen syntymistä voitaisiin tukea, sillä aikaisemmillä toimintakerroilla vertaistuelliset keskustelut jäivät vähäisiksi. Tästä syystä neljännelle toimintakerralle vähennettiin käytössä olevia tiloja. Neljännelle toimintakerralle suunniteltiin saliin useampia lapsen ja huoltajan vuorovaikutusta tukevia harjoitteita.

6.4.4 Neljäs toimintakerta

Toimintakerran tavoitteena oli vahvistaa huoltajan ja lapsen vuorovaikutusta rentoutumisharjoituksen ja vuorovaikutusleikkien avulla. Lisäksi tavoitteena oli, että huoltajat saivat uusia vinkkejä arkeensa vahvistaakseen vuorovaikutusta itsensä ja lapsensa välillä sekä, että lapsi ja huoltaja saivat harjoitteiden kautta lämpimän sekä hauskan yhteisen vuorovaikutushetken. Neljännellä toimintakerralla toimintaan osallistui neljä perhettä. Kävijämäärä koostui seitsemästä lapsesta ja viidestä aikuisesta. Perheistä jokainen oli käynyt jo aiemmillä toimintakerroilla. Perheillä oli jo käsitys toimintakerran kulusta, joka näkyi kävijöissä rentoutuneena olemuksena. Kävijöiden lähdettyä ohjaajat kävivät reflektivoivaa keskustelua omasta toiminnastaan, täyttivät arviointilomakkeen ja järjestivät varhaiskasvatustyöryhmän tilat kuntoon lähtiessään.

Webropol-kyselyä oli muokattu, koska kyseessä oli viimeinen toimintakerta. Kyselystä oli jätetty pois seuraavan toimintakerran suunnittelua koskevat kysymykset (4 ja 5). Webropol-kyselyn perusteella huoltajat kokivat saaneensa seuraavanlaista tukea omaan vanhemmuuteensa: vinkkejä oman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen, luottamusta omaan vanhemmuuteen, uusia näkökulmia vanhemmuuteen tai perhe-elämään ja löytäneet uusia vahvuuksia itsestään tai perheestään. Tarkempi analyysi Webropol-kyselyn tuloksista on seuraavassa luvussa.

Webropol-kyselyn lisäksi kävijöiltä saatiin myös suoraa ja epäsuoraa palautetta, esimerkiksi kävijöiden naurua, avoimuutta ja aktiivista osallistumista eri toimintapisteillä kiertäessä. Lapsilla oli myös mahdollisuus antaa palautetta toimintakerrasta. Lasten palauteseinälle laittamat emoji-tyyliset kuvat olivat kaikki iloisia hymynaamoja sekä sydänhymiöitä. Suullista palautetta saatiin siitä, että ohjaajien työkokemus näkyi heidän tavassaan ohjata vertaisryhmää ja perhekerhon loppumista harmiteltiin. Toimintakerroilla käytettiin kävijöille termiä ”perhekerho”, koska se koettiin arkikieliseksi ja helposti lähestyttäväksi perheille. Lapset toivoivat edellisiltä kerroilta tuttua tempurataa, joten suunnitelmasta poiketen päädyttiin toteuttamaan lasten toive. Tempurata sijoitettiin salin toiselle puolelle, joka saatiin suljettua haitariovilla erilleen toisesta toimintapisteestä.

Ennakkosuunnitelmat toiminnan ja aikataulujen osalta toimivat hyvin. Ohjaajat olivat tulleet paikalle ajoissa ja valmistelut tehtiin ennen kävijöiden saapumista. Suunnitelmaa muutettiin toimintakerran

aikana hiukan, lisäten toiselle puolelle salia tempurata lasten toiveesta. Toimintakerran jälkeen keskusteltiin siitä, että kehittämistyön asiakaskunta alkoi vakiintua viimeisellä toimintakerralla. Usein kestää hetki, että uusi palvelu saavuttaa kohderyhmän ja näin kävi myös tässä kehittämistyössä.

Yhteenvedona toimintakerralle asetetut tavoitteet ja onnistuneen toimintakerran kriteerit toteutuivat osittain. Tavoitteena oli vahvistaa huoltajan ja lapsen vuorovaikutusta rentoutumisharjoituksen ja vuorovaikutusleikkien avulla. Huoltajat saivat uusia vinkkejä arkeensa vahvistaakseen vuorovaikutusta itsensä ja lapsensa välillä. Lapsi sekä huoltaja saivat harjoitteiden kautta lämpimiä ja hauskoja yhteisiä vuorovaikutushetkiä. Vaikka ohjaajien ja perheiden vuorovaikutus selvästi kehittyi, jäi perheiden välinen vuorovaikutus jälleen vähäiseksi. Lapset kuitenkin viihtyivät vertaisryhmässä ja yhteiset leikit sujuivat tällä toimintakerralla luontevasti. Lapset ja heidän osallisuutensa huomiotiin toimintakerralla hyvin. Jokainen perhe kohdattiin yksilöllisesti ja heidän mielipiteitään kunnioitettiin. Lisäksi perheille annettiin vuorovaikutusta tukeva kotitehtävä (liite 16).

6.4.5 Webropol-kyselyn arviointi

Webropol-kyselyyn (liite 2) tuli neljän toimintakerran aikana yhteensä 12 vastausta. Kolmannes huoltajista koki saaneensa toimintakerran aikana vinkkejä hänen ja lapsensa väliseen vuorovaikutukseen. Noin puolet huoltajista kokivat saaneensa lisää luottamusta omaan vanhemmuuteensa, löytäneensä uusia vahvuuksia itsestään tai perheestään sekä löytäneensä uusia näkökulmia vanhemmuuteensa tai perhe-elämäänsä. Vain pieni osa koki tutustuneensa uusiin ihmisiin.

Avoimessa kysymyksessä huoltajat saivat toivoa lapsi- ja perhepalveluita omalle asuinalueelleen:

”Tarjonta hyvä jo nyt. Ei kummempia toiveita”

”Yhteisöllistä toimintaa lapsille ja perheille, kuten perheiden yhteinen kokkikerho.”

”Jotain maksutonta liikuntakerhoa tms.”

”Mielestämme palveluita on aika kattavasti jo, mutta voihan sitä jotain lisääkin tulla.”

”Matalan kynnyksen maksutonta toimintaa”

”Perhekerho”

Huoltajista yli puolet toivoivat varhaiskasvatukselta aikaa yksilöllisille keskusteluille varhaiskasvattajan kanssa. Melkein puolet huoltajista toivoivat yhteisöllisiä tapahtumia. Verkostoitumista muiden perheiden kanssa esimerkiksi perhekerhojen avulla toivoi kolmannes huoltajista. Noin viidennes huoltajista koki saavansa jo riittävästi tukea vanhemmuuteensa varhaiskasvatukselta.

Webropol-kyselyn kautta huoltajat pääsivät vaikuttamaan seuraavien toimintakertojen sisältöihin. Vastauksissa eniten toivottiin erilaisia lasten kanssa tehtäviä harjoitteita vuorovaikutuksen tukemiseen. Toiseksi eniten toivottiin tietoa lapsen kehitysvaiheista sekä tietoa alueen lapsi- ja perhepalveluista.

Mitä asioita huoltajien mielestä voisi kehittää seuraavia toimintakertoja ajatellen:

”Toiminta oli monipuolista ja jokainen yksityiskohta oli huomioitu.”

”Ohjattu toiminta lapsille, ja vaikka vanhemmilleki”

”Tehtäviä voisi olla enemmän ja esim toiminta/tempurata.”

”Ei tule mitään mieleen. Tämä konsepti toimi oikein hyvin.”

Webropol-kyselyn kommentteja huoltajilta:

”Kivaa ja hienoa, hyvä kamut!!!”

”Kaunis kiitos”

”Kiva kun tällainen perhekerho on järjestetty. Kiitos!”

”Meillä tykkäsivät sekä aikuiset että lapset. Kiva, kun oli jaettu eri tiloihin toimintoja. Tällöin oli rauhallisempi tunnelma.”

”Tapahtuma oli mukava, kiitos teille.”

”Aivan ihana perhekerho! Järjestäjät helposti lähestyttäviä. Aktiiviteettia oli sopivasti. Lapset nauttivat olostaan ja kotona kysyivät milloin mennään uudestaan.”

”Mahtavaa ja kivaa, kiitos!”

”Lapset tykkäsivät todella paljon käydä perhekerhossa. Rauhallinen tunnelma, mukavat ohjaajat. Sai olla oma itsensä ja jutella sen verran kun halusi. Pieni välipala oli kiva ja pienet tehtävät myös. Monet tehtävät oli itselle uusia juttuja ja todella hyödyllisiä! Kiitos!”

7 POHDINTA

7.1 Kehittämistyön toteutuksen ja tuotoksen pohdinta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin

Opinnäytetyön aihe on innovatiivinen, koska systemaattista vanhemmuuden tukemista tarvittaisiin varhaiskasvatukseen enemmän. Varhaiskasvatuksessa käydyt keskustelut ja ohjatut ryhmät ovat usein lapsilähtöisiä, joissa pohditaan, miten lapsille saadaan luotua parhaat mahdollisuudet oppimiselle ja hyvinvoinnille. Keskustelujen ja tarjotun tuen täytyisi antaa mahdollisuus myös huoltajien tuen tarpeisiin, siksi vanhemmuuden tukemiseen keskittyvä ratkaisukeskeinen vertaisryhmätoiminta olisivat tervetullutta varhaiskasvatuksen arkeen. Vanhemmuuden tukeminen on myös keskeinen osa varhaiskasvatusta ja varhaiskasvatuksen sosionomin ydinosaa. Tämä opinnäytetyö tarjoaa varhaiskasvatusyksiköille valmiin kehyksen vanhemmuutta tukevan toiminnan järjestämiseen, jota on helppo lähteä toteuttamaan esimerkiksi vanhempainilloissa tai avoimessa varhaiskasvatuksessa. Samalla opinnäytetyö on osoittanut kuinka huoltajat kokevat toiminnan hyödylliseksi.

Opinnäytetyön edetessä tekijät ovat kehittäneet omaa ammatillista asiantuntijuuttaan perehtymällä vanhemmuuteen ja sen tukemiseen, varhaiskasvatusta ohjaaviin asiakirjoihin, lapsen kehitysympäristöjen yhteistyöhön, ryhmän ohjaamiseen sekä vuorovaikutuksen tukemiseen. Lisäksi tekijät syvensivät ymmärrystään ratkaisukeskeisestä lähestymistavasta perehtymällä tutkimuksellisiin ja ammatillisiin lähteisiin sekä osa opinnäytetyön tekijöistä suoritti myös Ratkaisukeskeisyys työ- ja elämäntaitona-opintojakson.

Opinnäytetyön aihe rajattiin johdonmukaisesti koskemaan varhaiskasvatusikäisiä lapsia ja heidän perheitään, vaikka samantapainen toiminta olisi sopinut hyvin myös vanhemmille lapsille ja heidän perheilleen. Rajaus tehtiin, koska näin pystyttiin kokoamaan tutkimus- ja teoretietoa, joka soveltui opinnäytetyön kohderyhmälle. Lisäksi tekijät ovat valmistumassa varhaiskasvatuksen sosionomeiksi, jolloin opinnäytetyön kohderyhmänä ovat varhaiskasvatusikäiset lapset ja heidän perheensä.

Opinnäytetyön tekijät ovat onnistuneet luomaan toiminnalle johdonmukaisen tarkoituksen ja tavoitteet. Keskeiset käsitteet on valittu opinnäytetyön, vanhemmuuden tukemisen sekä koulutusalan näkökulmasta. Tietoperusta on laaja ja tietolähteet ovat tarkoituksenmukaisia sekä luotettavia, perustuen tutkimuksiin ja ammatilliseen tietoon. Valittua menetelmää on käytetty tavoitteellisesti sekä suunnitelmallisesti. Toimintakerroille suunniteltiin pedagogiset ohjaussuunnitelmat, jotka sisältävät toimintakerran harjoitteet sekä kotitehtävät ratkaisukeskeiseen lähestymistapaan perustuen. Opinnäytetyö muodostaa eheän kokonaisuuden tietoperustan, tuotoksen ja pohdinnan kanssa. Lisäksi liitteet tukevat opinnäytetyön kokonaisuutta. Opinnäytetyö on työelämälähtöinen ja siinä on osoitettu laajasti alan asiantuntemusta.

Opinnäytetyöprosessille oli suunniteltu realistinen aikataulu ja siitä pidettiin kiinni koko opinnäytetyön ajan. Opinnäytetyö eteni suunnitelmallisesti selkeiden välitavoitteiden kautta. Tekijät asettivat yhteisiä aikarajoja, jakoivat vastuualueita ja järjestivät säännöllisiä tapaamisia. Opinnäytetyön tekijät olivat sitoutuneita opinnäytetyön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Kaikki suunnitellut toimintakerrat saatiin järjestettyä ja kaikki tekijät pääsivät osallistumaan jokaiselle toimintakerralle. Tieteellistä ja ammatillista teoretietoa etsittiin koko prosessin ajan ja sillä perusteltiin vertaisryhmätoimintakerroille valittuja teemoja. Opinnäytetyön kuvaamiseen valittiin spiraalimalli, jonka jatkuva

arvioinnin ja kehittämisen luonne sopi toimintakertojen kehittämiseen. Opinnäytetyön tekijät arvioivat toimintakertojen teemojen sopivuutta sekä ohjaamisen tapoja kohderyhmälle. Lisäksi huoltajille ja lapsille annettiin tilaisuus vaikuttaa toimintakertojen sisältöihin sekä kertoa toivomistaan tavoista tukea vanhemmuutta. Tällä tavalla opinnäytetyöhön saatiin huoltajien ja lasten aitoja mielipiteitä, joita varhaiskasvatussyksiköissä voidaan jatkossa hyödyntää esimerkiksi toiminnan suunnittelussa.

Toimintakerrat järjestettiin toimeksiantajan varhaiskasvatussyksikön tiloissa, mikä vaikutti siihen, missä toimintaa on mahdollista järjestää. Sijainnilla arvioitiin olevan oma vaikutuksensa kävijämääriin, mutta tätä ei voitu selvittää todeksi. Sijainnin vaikutusta olisi voitu selvittää alueellisella Webropol-kyselyllä, mutta se ei olisi ollut opinnäytetyön luonteen vuoksi mahdollista, sillä kysely olisi pitänyt toteuttaa jo ennen mahdollista toimeksiantajan valintaa tai heti sen jälkeen. Opinnäytetyön tekijät arvioivat sijainnin ja varhaiskasvatussyksikön tilat houkutteleviksi sekä saavutettaviksi.

Opinnäytetyön tekijöiden mielestä toiminnan mainostamiselle jäi liian vähän aikaa, jotta se olisi tavoittanut tavoiteltua kävijämäärää. Jos mainostus olisi päästy aloittamaan aiemmin ennen toiminnan aloitusta, olisi mainos voinut tavoittaa useamman potentiaalisen kävijän. Tekijät kävivät keskustelua myös siitä, oliko mainos tarpeeksi helposti lähestyttävä ja selkeä. Lisäksi tekijät pohtivat sitä, jos Siilinjärven alueella olisi ollut lapsiperheille suunnattuja tapahtumia, olisi näihin voitu tiedustella mahdollisuutta tulla paikan päälle mainostamaan toimintaa perheille. Toinen mahdollisuus olisi ollut, että toimintaa olisi jalkauduttu mainostamaan kohtauspaikkoihin, joissa perheet viettivät aikaa. Lopulta opinnäytetyön tekijät olivat kuitenkin tyytyväisiä kävijämäärään, sillä tällä tavoin he pystyivät vastaamaan huoltajien tuen tarpeisiin ja kohtaamaan perheitä yksilöllisemmin. Suurempi kävijämäärä olisi voinut vaikuttaa annettuun vanhemmuuden tuen laatuun sekä kävijöiden viihtyvyyteen. Toimeksiantaja antoi palautetta siitä, että toteutunut kävijämäärä oli sopiva.

Opinnäytetyössä vanhemmuutta tukevia vertaisryhmätoimintakertoja järjestettiin yhteensä neljä kertaa. Neljän kerran aikana saatiin vakiinnutettua kävijäkuntaa ja luotua toimintakerroille rutiineja sekä toimivia käytäntöjä, joiden avulla toimintakerrat etenivät sujuvasti. Näin ollen opinnäytetyön tekijät ajattelivat toiminnan olleen onnistunutta ja tuotoksen olevan hyvin hyödynnettävissä varhaiskasvatuksessa. Useammat toimintakerrat olisivat voineet saada aikaan kävijämäärän nousun ja toiminnan kehittymisen edelleen sekä juurrutettua vanhemmuuden tukemisen toimintatapaa varhaiskasvatukseen. Tämä edellyttäisi varhaiskasvatukselta resurssien uudelleen organisoimista, sillä varhaiskasvatuksessa asiakkaana on lapsen lisäksi myös muu perhe. Perheillä olisi mahdollisesti myös voinut tulla enemmän ideoita toimintaan, jos he olisivat erilaisten keskustelu- ja pohdintatehtävien avulla havainneet omia tuen tarpeitaan enemmän. Ammattikorkeakoulussa toteutettu kehittämistyö opinnäytetyönä ei kuitenkaan mahdollistanut toiminnan jatkumista esimerkiksi vuoden ajan, jolloin yllä olevia asioita olisi voitu päästä havainnoimaan laajasti.

Webropol-verkkokyselytyökalulla toteutettu kysely antoi huoltajille mahdollisuuden antaa toiminnasta palautetta anonymisti ilman paineita siitä, että kritiikin tai kehittämisasioiden antaminen vaikuttaisi ohjaajien sekä huoltajien kanssakäymiseen tulevilla toimintakerroilla. Myös suullinen palaute otettiin vastaan ammatillisesti ja palautteen antajaa kunnioittaen, mikä loi toimintakerroille turvallista sekä avointa ilmapiiriä. Toisella tavalla toteutettu kysely, esimerkiksi paperinen kysely, olisi ohjaajien arvioinnin mukaan saattanut vaikuttaa negatiivisesti vastaajien määrään sekä palautteiden

laatuun vastaajien yksityisyyden sekä rajallisen ajan vuoksi. Verkossa toteutettu kysely mahdollisti huoltajille sen, että he pystyivät vastaamaan siihen heille sopivaan aikaan. Huoltajien antamat palautteet lisäsivät varmuutta ohjaajien tekemille teemallisille valinnoille, josta pääteltiin, että ohjaajat olivat laatineet toimintakerroille toimivat ohjaussuunnitelmat, joista oli hyötyä perheille.

Tutkimus- sekä ammattieettisiä periaatteita on noudatettu ja niistä on raportoitu selkeästi. Opinnäytetyössä on osoitettu tiedon sekä osaamisen yhdistämistä konkreettisesti perheille järjestetyillä toimintakerroilla. Opinnäytetyön tekijät ovat onnistuneet hyödyntämään aiempaa osaamistaan varhaiskasvatuksen työstä, lisäten siihen uutta tietoa ja osaamista. Osaaminen on kehittynyt spiraalimallin mukaisesti jokaisen toimintakerran myötä.

7.2 Kehittämistyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötä ohjaavat sosiaali- ja terveysalan eettiset periaatteet. Eettisissä periaatteissa korostuvat inhimillinen kohtaaminen ja asiakkaan osallisuus (Mönkkönen 2018, 37). Opinnäytetyötä toteuttaessa tiedostettiin, että ohjaajilla ja perheillä voi olla erilaisia käsityksiä hyvästä kasvatuksesta ja toimivasta perhearjesta. Jokainen perhe ja yksilö elää omaa, oman näköistään elämää ja kaikki arvostavat eri asioita elämässään (Raatikainen ym. 2020, 166). Huoltajia ei arvosteltu missään tilanteessa, vaikka ohjaajat eivät olisi olleet itse samaa mieltä heidän kanssaan jostain aiheesta. Huoltajia kannustettiin pohtimaan omaa vanhemmuuttaan eri näkökulmista. Huoltajat olivat toimintakerroilla itse vastuussa omista lapsistaan, jolloin ohjaajat eivät myöskään puuttuneet lasten ja huoltajien välisiin kasvatustilanteisiin.

Toimintaa mainostettiin sukupuolesta riippumatta kaikille huoltajille. Myös itsejään kannustettiin osallistumaan toimintakerroille. Tämä tuki sosiaalialan työn eettisten periaatteiden toteutumista toiminnassa. Näitä ovat yksityisyyden suojaaminen, syrjinnän vastustaminen, syrjäytymisen ehkäiseminen sekä asiakkaan osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden vahvistaminen (Mönkkönen 2018, 38–39).

Opinnäytetyössä varmistettiin, että käytettyyn Webropol-kyselyyn voi vastata anonymisti, eikä perheiden henkilötietoja kerätty ylös millään tavalla. Kyselyä suunnitellessa otettiin huomioon, että kysymysten asettelu ei tuonut esiin perheiden tunnistettavia ominaisuuksia tai tietoja. Huoltajille kerrottiin toiminnan liittyvän opinnäytetyöhön sekä kuinka aineistoa kerättiin ja käsiteltiin. Opinnäytetyössä täytettiin Savonian tietosuojailmoitus, joka oli toimintakerroilla esillä. Kyselyiden vastaukset tuhoataan sen jälkeen, kun opinnäytetyö on hyväksytty ja muutoksenhaku aika on umpeutunut. Webropol-kysely poistetaan järjestelmästä, eikä sitä ole välitetty toimeksiantajalle tai muille kolmansille osapuolille.

Webropol-kyselyssä saatuja vastauksia ei muokattu opinnäytetyön eduksi, vaan ne esiteltiin sellaisina kuin ne kyselyissä olivat. Vertaisryhmätoimintaa kuvattiin sellaisena kuin se todellisuudessa toteutui, vaikka esimerkiksi kävijämäärät jäivätkin odotettua pienemmäksi. Kyselyyn vastanneiden määrän jäätyä pieneksi, kuvattiin asia opinnäytetyöhön niin kuin se oli todellisuudessa ollut, jolloin työtä analysoitiin sen mukaisesti, ottaen huomioon yksittäisten vastaajien tunnistamattomuuden.

Opinnäytetyöhön on merkitty käytetyt lähteet raportointiohjeiden mukaisesti tekijänoikeuksia kunnioittaen. Lisäksi lähteiden merkinnässä on huolehdittu, että esimerkiksi internet-lähteisiin on merkitty

mahdollisuuksien mukaan julkaisun pysyvä osoite. Kun lähteisiin on viitattu, on ne kuvattu omin sanoin, eikä vain vaihdettu muutamia sanoja lauseista. Opinnäytetyössä ei siis ole syllistytty plagiointiin. Opinnäytetyössä ei ole hyödynnetty tekoälyä. Opinnäytetyöhön on pyydetty palautetta suomen kielen opettajalta, ohjaavilta opettajilta sekä toimeksiantajalta.

Lähteiden soveltuvuutta sekä luotettavuutta on arvioitu opinnäytetyötä ajatellen. Lähteissä on suosittu vertaisarvioituja, tieteellisiä artikkeleita ja tutkimuksia sekä luotettavia kirjalähteitä. Esimerkiksi artikkelien luotettavuutta arvioitaessa otettiin selvää kustantajan sekä julkaisijan luotettavuudesta. Opinnäytetyössä on pyritty löytämään ajankohtaisia sekä uusia lähteitä niin, että niiden julkaisusta olisi korkeintaan kymmenen vuotta, mutta osittain päädyttiin käyttämään myös vanhempia lähteitä, koska tieto ei ole niissä muuttunut ja lähteen arvioitiin sopivan opinnäytetyön aiheeseen. Toimeksiantajalta haettiin ennen opinnäytetyön toteutusta tutkimuslupaa ja se hyväksyttiin. Opinnäytetyöstä tehtiin sopimus toimeksiantajan sekä oppilaitoksen kanssa.

7.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön aikana tekijöiden sosionomi (AMK) ammatilliset kompetenssit kehittyivät, kuten asiakastyön osaaminen, sosiaalialan eettinen osaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen. Asiakastyö, kohtaaminen ja vuorovaikutus ovat olleet keskeisesti läsnä kaikilla opinnäytetyön toimintakerroilla. Tekijät ovat kehittyneet osallisuuden lisäämisessä, asiakkaiden kunnioittavassa kohtaamisessa sekä asiakassuhteen luomisessa, joka on lisännyt asiakkaiden yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Jokaisessa perheessä on oma kulttuuri ja toimintatavat, jotka he toivat mukanaan toimintakerroille. Hyväksi havaituista toimintatavoista voitiin käydä vertaistuellista keskustelua jokaisen perheen moninaisuutta kunnioittaen.

Kriittistä ammatillista reflektiota on toteutettu opinnäytetyön prosessin ajan. Tekijät ovat pohtineet kuinka perheiden osallisuutta lapsi- ja perhepalveluissa voitaisiin lisätä. Opinnäytetyössä osallisuutta lisättiin Webropol-kyselyn, suoran ja epäsuoran palautteen sekä helposti lähestyttävän vertaisryhmätoiminnan avulla. Lapsi- ja perhepalveluiden ymmärretään pyrkivän monialaiseen yhteistyöhön, lapsi- ja perhelähtöisyyteen, varhaiseen tukeen sekä matalan kynnyksen palveluihin. Tekijöiden sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen on näin ollen kehittynyt. Tekijät ovat osoittaneet, että he toimivat aktiivisina sosiaalialan asiantuntijoina kehittäen palveluita tarvelähtöisesti. Opinnäytetyön aikana tekijät syvensivät osaamistaan yksilön kasvun ja kehityksen tukemisesta, erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi perehtymistä vanhemmuuden rooleihin, ylisukupolvisuuteen sekä vanhemmaksi kasvamiseen.

Opinnäytetyön aihevalinta itsessään tukee yhteiskunnallisesti haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja ryhmien puolelle asettumista, johon lapset kuuluvat. Varhainen lapsiperheiden tukeminen on yhteiskunnallisesti kannattavaa, koska sen avulla ehkäistään syrjäytymistä ja lisätään perheiden hyvinvointia, joka tukee lasten kasvamista aktiivisiksi yhteiskunnan jäseniksi.

Tekijät perehtyivät opinnäytetyön aihealueen keskeiseen lainsäädäntöön, vanhemmuuden ja koko perheen tukemiseen. Perheiden arjen ja perheenjäsenten keskinäisten suhteiden tukeminen on ollut toimintakertojen keskeinen tavoite. Tekijät ovat oppineet tunnistamaan hyvinvointia suojaavia ja

heikentäviä tekijöitä sekä soveltamaan ennaltaehkäisevän työn sekä varhaisen tukemisen näkökulmia. Vertaisryhmätoiminnan avulla vahvistettiin perheiden suojaavia tekijöitä keskusteluiden, vertaistuen sekä vuorovaikutusharjoitteiden kautta ja lisäämällä varhaista tukea. Opinnäytetyössä järjestettiin neljä vertaisryhmätoimintakertaa, minkä kautta tekijät kehittyivät asiakasryhmien ohjaamisessa tavoitteellisesti, ratkaisukeskeisesti ja perheiden osallisuutta tukien. Jokaiselle toimintakerralle luotiin pedagoginen ohjaussuunnitelma, johon kirjattiin toimintakerran tavoitteet. Vertaisryhmätoiminnan järjestäminen vaati huolellista perehtymistä teoreettisiin lähtökohtiin, suunnitelmallisuutta, työnjakoa, arviointia ja tiivistä yhteistyötä opinnäytetyön tekijöiden kesken, mikä on kehittänyt myös tiimityötaitoja. Tekijät huomasivat tavoitteiden ja suunnitelmien tekemisen tärkeyden, jolloin voitiin parhaiten vastata vanhemmuuden tuen tarpeisiin sekä muokata toimintaa eheäksi kokonaisuudeksi.

Opinnäytetyön aikana on tehty yhteistyötä toimeksiantajan, ohjaavan opettajan sekä alueen varhaiskasvatuksen sosionomin kanssa, joiden kautta tekijät ovat kehittyneet monialaisessa tiimissä toimimisessa. Vertaisryhmätoiminnan toteutuksen kautta ryhmänohjaustaidot sekä ymmärrys ryhmänohjaajan ennakkovalmisteluista, rooleista ja vastuista kehittyivät. Reflektiivinen työote oli keskeinen menetelmä, koska se kuului olennaisesti valittuun opinnäytetyön spiraalimalliin ja ohjaamisen sekä toimintatapojen kehittämiseen. Reflektiivisen työotteen avulla mahdollistettiin jatkuva ammatillinen kehittyminen. Toiminnan aikana pohdittiin, mitä tehdään ja miksi toiminnalle asetetaan tietyt tavoitteet. Toimivan reflektoinnin toteutumiseksi tarvittiin myös ammatillista tietopohjaa, analyttistä osaamista, taitoa selkiyttää haastavia tilanteita sekä luovaa ongelmanratkaisukykyä.

Ensimmäisellä toimintakerralla vieraili Siilinjärven varhaiskasvatuksen sosionomi. Yhteiset ammatilliset keskustelut syvensivät osaamista varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvasta ja vastuualueista. Yhteisissä keskusteluissa mietittiin varhaiskasvatuksen ja alueen varhaiskasvatuksen sosionomin yhteistyötä. Edellä mainitut asiat tukivat tekijöiden ammatillista verkostoitumista, joka on osa tutkimuksellista kehittämis- ja innovaatio-osaamista. Webropol-verkkokyselytyökalu ja tehty arviointilomake olivat tekijöille uusia työvälineitä, joiden käytössä he kehittyivät. Tulevaisuudessa tekijät osaa- vat käyttää vastaavia arviointi- ja dokumentointikeinoja asiakastyössä. Lisäksi kehittämistyön prosessin vaiheet ovat hahmottuneet tekijöille selkeämmäksi, jolloin kehittämistyötä on luontevampaa käyttää myös tulevaisuudessa omassa työssä. Opinnäytetyö on vaatinut pitkäjänteisyyttä sekä jatkuvaa tiedonhankintaa ja kirjaamista. Vanhemmuuden tuen painottaminen on tärkeää, jotta se voidaan ammattikunnan sisällä tunnistaa sekä toteuttaa järjestelmällisesti.

7.4 Kehittämistyön hyödynnettävyys ja kehittämisideat

Toimintakertojen harjoitusten tavoitteena oli auttaa huoltajia löytämään omia vahvuuksia vanhempana sekä perheenä. Vertaisryhmätoimintaa järjestettiin opinnäytetyöprosessin aikana Siilinjärven alueella, minkä kokemukset olivat opinnäytetyön tekijöistä hyviä. Tulevaisuudessa vastaavaa toimintaa voitaisiin järjestää muissakin varhaiskasvatusyksiköissä. Opinnäytetyöhön uutuusarvoa tuo vanhemmuuden tukemisen teema. Webropol-kyselyn mukaan vain noin viidennes huoltajista koki saavansa riittävästi tukea vanhemmuuteensa varhaiskasvatukselta. Toimintakerroilta sekä Webropol-kyselystä saaduista palautteista saatua tietoa voidaan hyödyntää jatkossa varhaiskasvatuksen sekä muiden perhepalveluiden vanhemmuuden tukemisen kehittämisessä.

Opinnäytetyö on rakennettu helposti käyttöön otettavaan muotoon, jonka varhaiskasvatuksen henkilöstö voi ottaa käyttöön. Näin vanhemmuutta saadaan tuettua jo varhaisessa vaiheessa ja osallisuuden lisäämisellä ehkäistystä mahdollista syrjäytymistä sekä ongelmien kasaantumista. Toimintaa voisi toteuttaa myös varhaiskasvatusyksikön sisäisesti omille asiakkaille, jolloin vastavuoroinen luottamussuhde perheen ja varhaiskasvattajan välillä olisi jo syntynyt. Lisäksi vertaiset voisivat tuntee toisiaan jo entuudestaan, jolloin yhteisöllisyys voisi kehittyä ja keskustelut saada enemmän syvällisyyttä kuin tuntemattomien ihmisten kanssa keskustellessa. Toimintaa voisi kokeilla myös kiinteällä osallistumisajalla, jolloin toimintaan osallistuttaisiin koko toimintakerran ajan, eikä liukuvasti. Tämä voisi saada kävijöitä ottamaan toisiinsa enemmän kontaktia, koska he olisivat paikalla samaan aikaan. Lisäksi toimintaa voisi kokeilla myös suljetun ryhmän muodossa, jolloin kävijät ryhmäytyisivät avointa ryhmää paremmin. Suljetussa ryhmässä perheet saattaisivat osallistua toimintaan sitoutuneemmin, jolloin he saisivat kokonaisvaltaista vanhemmuuden tukea ohjaajien suunnittelemasta toiminnasta.

Toimeksiantaja ja ammattikunta hyötyvät opinnäytetyöstä, sillä lapsiperheiden tukeminen on ajankohtainen yhteiskunnallinen aihe. Opinnäytetyön kautta varhaiskasvatuksen henkilöstön tietoisuus ja ymmärrys huoltajien tukemisesta sekä osallisuudesta lisääntyy, joten heille osataan tarjota vanhemmuuden tuen palveluita, jotka he kokevat vastaavan tarpeisiinsa.

LÄHTEET

- Ahola, Tapani & Furman, Ben 2016. Ongelmista ratkaisuihin. Lyhytterapian perusteet. Helsinki: Lyhytterapiainstituutti.
- De Jong, Peter & Berg, Insoo Kim 2016. Ratkaisukeskeisen terapian oppikirja. 3. painos. Helsinki: Lyhytterapiainstituutti.
- Furman, Ben 2012. Olen ylpeä sinusta! 2. painos. Helsinki: Tammi.
- Furman, Ben 2017. Ratkaisukeskeisen kasvatuksen käsikirja. 3. painos. Porvoo: Bookwell.
- Hakulinen, Tuovi 2019. Vanhemmuuden ja parisuhteen tukeminen äitiys- ja lastenneuvolapalveluissa. Teoksessa Tuovi Hakulinen, Taina Laajasalo & Jukka Mäkelä (toim.) Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: PunaMusta, 9–10. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN_ISBN_978-952-343-357-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 29.6.2023.
- Hakulinen, Tuovi, Laajasalo, Taina & Mäkelä, Jukka 2019. Johdanto. Teoksessa Tuovi Hakulinen, Taina Laajasalo & Jukka Mäkelä (toim.) Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: PunaMusta, 20–29. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN_ISBN_978-952-343-357-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 29.6.2023.
- Halme, Nina, Perälä, Marja-Leena & Kanste, Outi 2014. Lasten ja perheiden palvelujen saavutettavuus ja avun riittävyys – rakenneyhtälömallin kehittäminen ja arviointi. *Hoitotiede* 26 (3), 217–230. <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128308/77431>. Viitattu 16.10.2023.
- Heinonen, Hanna, Iivonen, Esa, Korhonen, Merja, Lahtinen, Nina, Muuronen, Kaisu, Semi, Ritva & Siimes, Ulla 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Järvinen, Ritva, Lankinen, Aila, Taajamo, Terhi, Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. 2. uudistettu painos. Helsinki: Edita.
- Jääskeläinen, Laura 2022. Ryhmä toimivaksi. Helppoja harjoituksia ryhmäytymiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kalland, Mirjam & Salo, Saara 2020. Vanhemmuuden tukeminen vauva- ja lapsiperheissä. *Duodecim* 136 (8), 891–897. <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2020/8/duo15527>. Viitattu 8.5.2023.
- Karjalainen, Mervi, Lindroos, Sirpa, Matero, Marja & Simola, Tanja 2020. Kasvatus- ja ohjauksen käsikirja. Helsinki: Sanoma Pro.
- Kinanen, Mare 2009. Surusäkki. Vertaisryhmätyöskentelyä lasten sururyhmille. Helsinki: LK-kirjat.
- Kolu, Elina 2023 a. Lasten palauteseinä. Valokuva. 26.10.2023. Siilinjärvi: Savonia-ammattikorkeakoulu.

- Kolu, Elina 2023 b. Onnistunut toimintakerta. Valokuva. 17.10.2023. Siilinjärvi: Savonia-ammattikorkeakoulu.
- Korhonen, Satu & Holopainen, Laura 2015. Vanhempana vahvemaksi. Kohti myönteistä vuorovaikutusta. Jyväskylä: Satu Korhonen.
- Korhonen, Satu 2017. Vanhemmuuden tukemisen työmalli. Pdf-tiedosto. <https://iloavanhemmuuteen.fi/data/documents/vanhemmuuden-tukemisen-tyomalli.pdf>. Viitattu 24.6.2023.
- Kostamo, Pipsa, Airaksinen, Tiina & Vilkkä, Hanna 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361#L1>. Viitattu 23.10.2023.
- Lastensuojelulaki 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Viitattu 4.8.2023.
- Launonen, Kaisa 2023. Vuorovaikutus. Kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. 6. painos. Espoo: Opike.
- Leskisenoja, Eliisa 2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Toteuta käytännössä. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Määttä, Paula & Rantala, Anja 2022. Tavallisen erityinen lapsi, kasvun ja hyvinvoinnin tukeminen yhdessä. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mönkkönen, Kaarina 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Gaudeamus.
- Nylund, Marianne 2005. Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 195–207.
- OPH 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. Pdf-tiedosto. Julkaistu 31.5.2023. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>. Viitattu 7.6.2023.
- Pöyhönen, Julia & Livingston, Heidi 2023. Hyvän vanhemman salaisuus. Jyväskylä: Tuuma.
- Raatikainen, Eija, Rahikka, Anne, Saarnio, Tuula, Vepsä, Päivi & Hyvärinen, Hilikka 2020. Ammattina sosisonomi. 3.–4.painos. Helsinki: Sanoma Pro.
- Ratner, Harvey & Yusuf, Denise 2020. Lasten ja Nuorten ratkaisukeskeinen ohjaus ja neuvonta. Helsinki: Lyhytterapiainstituutti.
- Rautaparta-Pennanen, Kaija, Kekkonen, Marjatta, Böök, Marja Leena, Collin, Kaija & Rönkä, Anna 2022. Vanhemmuuden ja selviytymiskykyisyyden tukeminen ohjatussa äiti-lapsi-vertaisryhmässä. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja 23 (1), 13–40. <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/107618/72182>. Viitattu 12.2.2023.

- Ristikari, Tiina, Keski-Säntti, Markus, Sutela, Elina, Haapakorva, Pasi, Kiilakoski, Tomi, Pekkarinen, Elina, Kääriälä, Antti, Aaltonen, Mikko, Huotari, Tiina, Merikukka, Marko, Salo, Jarmo, Juutinen, Aapo, Pesonen-Smith, Anna & Gissler, Mika 2018. Suomi lasten kasvuympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 7/2018. Pdf-tiedosto. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/56fc2994-9d4c-4619-b4e9-4c5c499e387f/content>. Viitattu 30.8.2023.
- Rutanen, Niina & Laaksonen, Kati 2020. Äitien luottamuksen rakentuminen kasvattajiin varhaiskasvatuksen aloituksessa. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti* 9 (2), 349–372. <https://journal.fi/jecer/article/view/114137/67336>. Viitattu 30.9.2023.
- Salo, Saara & Kauppi, Antti 2014. Reflektiivinen työote vanhemman kohtaamisessa. Teoksessa Anne Viinikka & Mirjam Kalland (toim.) *Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa*. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto, 75–96.
- Salonen, Kari 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Tampere: Juvenes Print.
- Sandberg, Erja 2023. *Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sihvonen, Ella 2020. From family policy to parenting support. Parenting-related anxiety in Finnish family support projects. E-kirja. Helsinki: Unigrafia. <https://helda-helsinki-fi.ezproxy.savonia.fi/bitstream/handle/10138/311925/FROMFAMI.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 17.2.2023.
- Sinkkonen, Jari & Korhonen, Laura 2015. *Pulassa lapsen kanssa*. Helsinki: Duodecim.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L2P9>. Viitattu 4.8.2023.
- Ståhlberg, Leena 2019. *Pienryhmäohjaajan opas*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Theuns-Boumans, Liesbeth, Mathijssen, Jolanda, Rots-de Vries, Carin & Van de Goor, Ien 2021. Problem- and solution-focused characteristics of parenting support, 3 years after implementation of the solution-focused approach: A qualitative content analysis. *Child & Family Social Work* 26 (1), 163–172. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/cfs.12800>. Viitattu 12.2.2023.
- THL 2023 a. *Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE)*. Verkkojulkaisu. Päivitetty 12.4.2023. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->. Viitattu 26.10.2023.
- THL 2023 b. *Lastensuojelun käsikirja. Mitä on lastensuojelu?* Verkkojulkaisu. Päivitetty 2.1.2023. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>. Viitattu 5.8.2023.
- Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. *Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon*. 3. korjattu painos. Tampere: Tampere University Press.
- Trogen, Tiia 2021. *Ilo olla yhdessä. Positiivisen vanhemmuuden voima*. Helsinki: Kirjapaja.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540#L1P3>. Viitattu 7.2.2023.

Vuorenmaa, Maarit 2016. Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät. Akateeminen väitöskirja. Julkaistu 15.1.2016. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131461/978-952-03-0019-7.pdf>. Viitattu 13.2.2023.

Ylitalo, Pertti 2011. Vanhemmuuden roolikartta. Teoksessa Pertti Ylitalo (toim.) Roolikartta vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Helsinki: Suomen Kuntaliitto & Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä, 9–26.

LIITE 1: ARVIOINTILOMAKE

ARVIOINTILOMAKE

Millaisia ajatuksia jäi päällimmäisenä mieleen toimintakerrasta?	
Mitkä asiat onnistuivat?	
Millaista suoraa ja epäsuoraa palautetta saitte kävijöiltä?	
Toteutuivatko tavoitteet?	
Pitääkö suunnitelmia muuttaa? (mm. pitikö aikataulu ja toimiko ennakkosuunnitelma)	

LIITE 2: WEBROPOL-KYSELY HUOLTAJILLE

VERTAISRYHMÄTOIMINTA KYSELY HUOLTAJILLE

Tähän kyselyyn vastaamalla osallistut Savonia-ammattikorkeakoulun sosionomi opiskelijoiden kehittämistyöhön. Kehittämistyössä selvitetään Webropol-kyselyn avulla huoltajien näkemyksiä vanhemmuuden tuesta sekä lapsi- ja perhepalveluiden riittävyydestä. Kehittämistyöhön sisältyy neljä vertaisryhmätoimintakertaa toimeksiantajan varhaiskasvatusyksikön tiloissa. Kyselyistä saatujen tietojen pohjalta tavoitteena on selvittää olisiko huoltajien mielestä tämän tyyliselle vertaistoiminnalle tarvetta, millaisia lapsi- ja perhepalveluita huoltajat toivovat lisää sekä kehittää varhaiskasvatuksen toimintatapoja vanhemmuuden tukemiseksi.

MILLAISTA TUKEA SAIT TÄLTÄ VERTAISRYHMÄTOIMINAKERRALTA OMAAN VANHEMMUUTEESI?

- 1= Vinkkejä minun ja lapseni vuorovaikutukseen
- 2= Luottamusta omaan vanhemmuuteen
- 3= Tutustuin uusiin ihmisiin
- 4= Lapseni löysi uusia kavereita
- 5= Uusia näkökulmia vanhemmuuteen tai perhe-elämään
- 6= Löysin uusia vahvuuksia itsestäni/perheestäni
- 7= Muuta, mitä?

MILLAISIA LAPSI- JA PERHEPALVELUITA TOIVOT OMALLE ASUINALUEELLES?

MINKÄLAISTA VANHEMMUUDEN TUKEA TOIVOISIT VARHAISKASVATUKSELTA?

- 1= Yhteisöllisiä tapahtumia
- 2= Aikaa yksilöllisille keskusteluille varhaiskasvattajan kanssa (esim. vanhempain vartti)
- 3= Tietoa alueen lapsi- ja perhepalveluista
- 4= Verkostoitumista muiden perheiden kanssa (esim. perhekerhoja)
- 5= Vinkkejä arkeen

6= Muuta, mitä?

7= Mielestäni saan riittävästi tukea vanhemmuuteeni varhaiskasvatukselta

MINKÄLAISTA TOIMINTAA JA TUKEA TOIVOISIT TULEVILTA TOIMINTAKERROILTA?

1= Tietoa lapsen kehitysvaiheista

2= Tietoa lasten kasvatuksesta

3= Muiden perheiden kanssa käytyjä keskusteluja

4= Tietoa alueen lapsi- ja perhepalveluista

5= Apua perheen ja lasten vahvuuksien löytämiseen

6= Apua uusien ystävien löytämiseen

7= Erilaisia lasten kanssa tehtäviä harjoitteita vuorovaikutuksen tukemiseen

MITÄ ASIOITA VOISIMME KEHITTÄÄ SEURAAVIA TOIMINTAKERTOJA AJATELLEN?

HALUATKO KERTOA TAI KOMMENTOIDA JOTAIN MUUTA? SANA ON VAPAA.

TERVETULOA SAVONIA-AMMATTIKORKEAKOULUN SOSIONOMI OPIKELIJOIDEN OPINNÄYTETYÖNÄ JÄRJESTÄMÄÄN TOIMINTAAN!

Järjestämme (Siilinjärveläinen varhaiskasvatusyksikkö ja sen osoite) tiloissa vanhemmuutta tukevaa toimintaa, johon kuuluu mahdollisuus osallistua ohjattuihin aktiviteetteihin, vapaaseen leikkiin ja verkostoitumiseen.

Toiminta on suunnattu kaikille perheille, joissa on alle 7-vuotiaita lapsia. Osallistuminen on maksutonta sekä avointa paikkakuntaan katsomatta ja paikalle saa tulla liukuvasti toiminta-aikojen puitteissa.

Tule katsomaan päiväkodin tiloja, löytämään uusia tuttavuuksia sekä mahdollisia vinkkejä sinun ja lapsesi vuorovaikutuksen vahvistamiseen. Olemme varanneet paikan päälle myös pientä välipalaa kaikille osallistujille.

TOIMINTAKERRAT:
29.8. KLO 16.30-18.30
12.9. KLO 16.30-18.30
26.9. KLO 16.30-18.30
10.10. KLO 16.30-18.30

Toimintaan ei tarvitse ilmoittautua etukäteen.

**AUTA MEITÄ KEHITTÄMÄÄN NYKYAIKAISTA VANHEMMUUTTA TUKEVAA
TOIMINTAA LAPSIPERHEILLE!**

Elina, Hanna & Niina

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

LIITE 4: PEDAGOGINEN OHJAUSSUUNNITELMA 1

Harjoitteen suunnittelurunko

Ohjaajat	Paikka ja päivämäärä
Hanna Raatikainen, Niina Hyvärinen & Elina Kolu	29.8.2023
Vertaisryhmätoimintakerran aihe	
Vertaisryhmän ryhmäytyminen sekä huoltajan ja lapsen vuorovaikutuksen vahvistaminen.	
Tavoitteet	
Toimintakerran tavoitteena on luoda avointa ja turvallista ilmapiiriä, jossa perheillä on mahdollisuus tutustua vertaisiinsa sekä jakaa kokemuksiaan vanhemmuudesta. Lisäksi tavoitteena on saada perheitä löytämään omia vahvuuksiaan perheenä sekä yksilöinä.	
Menetelmät	
Vertaisryhmätoimintakerralla käytettävät menetelmät ovat ratkaisukeskeisyys, toiminnalliset menetelmät, dialogisuus, vertaisryhmätyöskentely ja havainnointi.	

Orientointi ja motivointi	
Ohjaajilla on aktiivinen rooli keskustelun luomisessa ja vertaisryhmän kannustamisessa harjoitteisiin. Tehtävänannosta tehdään ohjeistus aurinkoharjoitteeseen (liite 8) ja ohjaaja on myös aktiivisessa roolissa auttamassa perheitä tehtävän teossa sekä aktivoimassa keskustelua. Tulostetaan valmiiksi ratkaisukeskeisiä vuorovaikutusta vahvistavia harjoitteita kotiin vietäväksi.	
Tila ja ryhmittely	
Päiväkodin isojen pääty ja liikuntasali on varattu vertaisryhmätoiminnalle. Isojen päätyyn kuuluu kaksi ryhmätalaa, wc-tilat ja iso käytävä tila. Liikuntasali on perheiden vapaassa käytössä leikkimiselle ja liikkumiselle. Toiseen ryhmätilaan tulee tarjoilupiste ja toinen ryhmätila on varattu vertaisryhmätoimintakerran harjoitteille. Käytettävissä oleviin tiloihin sekä päiväkodin portille ripustetaan "Perhekerho"-kyltit, joista perheen tietävät, että ovat tulleet oikeaan paikkaan. Kylteissä käytetään samaa perheen kuvaa, kuin mainoksessa, joka luo turvallisuuden tunnetta ja jatkuvuutta toimintakertojen välillä. Lisäksi ohjaajille tulee rintaan samalla kuvalla varustettu nimikyltti.	

Toiminnan kulku, vaiheet ja ajankäyttö

Niina ottaa perheitä vastaan sisäänkäynnin luona (klo 16.15) ja toivottaa kaikki tervetulleeksi sekä kertoo tiloista, toimintakertojen yleisistä toimintatavoista, harjoitteista ja Webropol-kyselystä. Perheitä rohkaistaan tutustumaan kaikkiin toimintapisteisiin avoimin mielin. Hanna on aluksi mukana vastaanottamassa perheitä, jonka jälkeen hän siirtyy harjoitteille varattuun tilaan. Hanna on päävastuussa harjoitteen ohjaamisesta ja ryhmäytymistä tukevan keskustelun virittämisestä. Toimintakerralla vieraileva alueen varhaiskasvatuksen sosionomi tekee huoltajille tutuksi varhaiskasvatuksen matalan kynnyksen palvelua, jota Siilinjärvi tarjoaa. Varhaiskasvatuksen sosionomit kiertävät perheissä ja päiväkodeissa auttamassa elämäntilanteisiin liittyvissä haasteissa. Keskustelua ja harjoitetta toteutetaan joustavasti, jolloin perheet saavat liikkua tiloissa oman aikataulunsa mukaisesti.

Elina toimii tarjoilupisteellä ja huolehtii, että tarjottavat riittävät. Elina on vastuussa tarjoilupisteestä, mutta osallistuu pääasiassa kaikkiin toimintoihin, kuten ryhmäytymistä tukevan keskustelun virittämiseen. Keskustelua käydään esimerkiksi siitä, mitä perheet tekevät yhdessä, mitkä rutiinit auttavat heidän arkeaan ja millaisessa elämäntilanteessa perheet ovat. Niina siirtyy saliin järjestelemään lasten kanssa temppurataa sopivaksi katomassaan välissä. Lapset saavat itse suunnitella temppuradasta mieleisen käytettävissä olevista välineistä.

Perheet saavat liikkua pisteillä joustavasti, osallistuen harjoitukseen, keskusteluihin, kohdanten vertaisiaan, ottaen välipalaa sekä leikkien vapaasti perheiden kesken. Ketään ei pakoteta osallistumaan ohjattuun harjoitukseen eikä keskusteluihin, jos se tuntuu perheestä epämiellyttävälle. Kaikkia kuitenkin kannustetaan osallistumaan ohjattuun toimintaan.

Koko toimintakerran ajan ohjaajat ottavat kontaktia lapsiin, juttelevat heidän kanssaan ja osallistuvat mahdollisuuden tullen lasten leikkeihin. Lasten viihtyminen on tärkeää ja sitä edistää ohjaajien avoin, positiivinen ja innostava asenne.

Jokainen ohjaaja vastaa avoimesta ja positiivisesta ilmapiiristä. Ohjaajat tukevat vertaisryhmäläisten vuorovaikutusta havainnoimalla ja tukemalla vuorovaikutuksen syntymistä vertaisryhmäläisten välillä. Lapset saavat antaa toimintakerrasta palautetta valmiiksi tulostetuilla emoji-kuvilla eteisen seinälle. Toimintakertaa lopetellaan (klo 18.15), muistutellaan huoltajia Webropol-kyselyyn vastaamisesta, kiitetään osallistumisesta ja toivotetaan tervetulleeksi myös ensi kerralla.

Harjoitteen suunnitelma

Toimintakerralla on vieraana alueella työskentelevä varhaiskasvatuksen sosionomi. Toimintakerralla hän kertoo perheille omasta työkuvastaan palveluneuvonnan omaisesti. Perheille kerrotaan, minkälaista apua varhaiskasvatuksen sosionomilta voi saada perheen arjen tai lapsen tueksi, jolloin perheille viestitään, että yhteydenotto pienemmässäkin tuen tarpeessa on sallittua ja jopa suotavaa.

Hanna ohjaa aurinkoharjoitetta perheille kertomalla tehtävänannon ja keskustelemalla siitä perheiden kanssa. Harjoitteessa perhe piirtää paperille auringon, jonka säteisiin perhe kirjaa,

mitä he tykkäävät tehdä yhdessä, kehuja toisistaan ja perheen voimavaroja. Harjoite vahvistaa vuorovaikutusta perheen välillä ja auttaa huomaamaan positiivisia asioita arjessa sekä perheessä. Harjoite toimii myös perheiden välisen keskustelujen herättämisen tukena.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt

Ennen toimintakertaa käydään kaupassa ostamassa tarvittavat tarjoilut ja tutustutaan tarkemmin käytössä oleviin tiloihin. Harjoitteen ohjeistus sekä Webropol-kyselyn QR-koodit valmistellaan ja laitetaan esille. Varataan papereita ja kyniä sekä järjestellään tiloja toimintakertaa varten. Asetetaan ”Perhekerho”-kyltit päiväkodin portille ja käytössä olevien tilojen oviin.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus)

Jos perheitä tulee odotettua enemmän, otetaan lisää päiväkodin tiloja käyttöön. Harjoite on suunniteltu niin, että se soveltuu koko perheelle. Ohjaajat huolehtivat, että ensiaputarvikkeita on riittävästi saatavilla.

Arviointi

Arviointiin käytetään arviointikaavaketta, jonka ohjaajat täyttävät yhdessä heti vertaisryhmätoimintakerran jälkeen.

LIITE 5: PEDAGOGINEN OHJAUSUUNNITELMA 2

Harjoitteen suunnittelurunko

Ohjaajat	Paikka ja päivämäärä
Hanna Raatikainen, Niina Hyvärinen & Elina Kolu	12.9.2023
Vertaisryhmätoimintakerran aihe	
Vertaisryhmän ryhmäytyminen sekä huoltajan ja lapsen vuorovaikutuksen vahvistaminen lapsen kehumisen ja kannustamisen keinoin.	
Tavoitteet	
Toimintakerran tavoitteena on luoda avointa ja turvallista ilmapiiriä, jossa perheillä on mahdollisuus tutustua vertaisiinsa sekä jakaa kokemuksiaan vanhemmuudesta. Lisäksi tavoitteena on keskustella perheiden kanssa Ben Furmanin kuudesta tavasta kehua ja kannustaa lasta sekä harjoitella tapojen käyttöä käytännössä.	
Menetelmät	
Vertaisryhmätoimintakerralla käytettävät menetelmät ovat ratkaisukeskeisyys, toiminnalliset menetelmät, dialogisuus, vertaisryhmätyöskentely ja havainnointi.	
Orientointi ja motivointi	
Ohjaajilla on aktiivinen rooli keskustelun luomisessa ja vertaisryhmän kannustamisessa harjoitteisiin. Tulostetaan valmiiksi tietoa kehumisen muodoista kotiin vietäväksi, joissa perheille myös tehtävä, jota on tarkoitus kokeilla kotona.	
Tila ja ryhmittely	
Päiväkodin isojen pääty ja liikuntasali on varattu vertaisryhmätoiminnalle. Isojen päätyyn kuuluu kaksi ryhmätalaa, wc-tilat ja iso käytävä tila. Liikuntasali on perheiden vapaassa käytössä leikkimiselle ja liikkumiselle. Liikuntasalissa soi lasten musiikkia. Toiseen ryhmätilaan tulee tarjoilupiste ja toinen ryhmätila on varattu toimintakerran harjoitteille. Käytettävissä oleviin tiloihin sekä päiväkodin portille ripustetaan "Perhekerho"-kyltit, joista perheen tietävät, että ovat tulleet oikeaan paikkaan. Kylteissä käytetään samaa perheen kuvaa, kuin mainoksessa, joka luo turvallisuuden tunnetta ja jatkuvuutta toimintakertojen välillä. Lisäksi ohjaajille tulee rintaan samalla kuvalla varustetut nimikyltit.	
Toiminnan kulku, vaiheet ja ajankäyttö	

Hanna ottaa perheitä vastaan sisäänkäynnin luona (klo 16.15) ja toivottaa kaikki tervetulleeksi sekä kertoo tiloista, harjoitteista ja Webropol-kyselystä. Elina on aluksi mukana vastaanottamassa perheitä, jonka jälkeen hän siirtyy harjoitteille varattuun tilaan. Elina on päävastuussa harjoitteiden ohjaamisesta ja ryhmäytymistä tukevan keskustelun virittämisestä. Keskustelua ja harjoitteita toteutetaan joustavasti, jolloin perheet saavat liikkua tiloissa oman aikataulunsa mukaisesti.

Niina toimii tarjoilupisteellä ja huolehtii, että tarjottavat riittävät. Niina on vastuussa tarjoilupisteestä, mutta osallistuu pääasiassa kaikkiin toimintoihin, kuten ryhmäytymistä tukevan keskustelun virittämiseen. Keskustelua käydään esimerkiksi siitä, millaisia kehuja huoltajat itse ovat lapsuudessaan saaneet ja miltä ne ovat tuntuneet. Lisäksi harjoitellaan yhdessä sitä, että kehuaan omaa lasta muille vertaisryhmän aikuiselle lapsen kuullen. Hanna siirtyy saliin järjestelemään lasten kanssa tempurataa sopivaksi katomassaan välissä. Lapset saavat itse suunnitella tempuradasta mieleisen käytettävissä olevista välineistä.

Perheet saavat liikkua pisteillä joustavasti, osallistuen harjoituksiin, keskusteluihin, kohdaten vertaisiaan, ottaen välipalaa sekä leikkien vapaasti perheiden kesken. Lapsille annetaan mahdollisuus myös vapaaseen leikkiin vertaisten kanssa. Ketään ei pakoteta osallistumaan ohjattuihin harjoituksiin eikä keskusteluihin, jos se ei tunnu perheestä luontevalle. Kaikkia kuitenkin kannustetaan osallistumaan ohjattuun toimintaan.

Koko toimintakerran ajan ohjaajat ottavat kontaktia lapsiin, juttelevat heidän kanssaan ja osallistuvat mahdollisuuden tullen lasten leikkeihin. Lasten viihtyminen on tärkeää ja sitä edistää ohjaajien avoin, positiivinen ja innostava asenne.

Jokainen ohjaaja vastaa avoimesta ja positiivisesta ilmapiiristä. Ohjaajat tukevat vertaisryhmäläisten vuorovaikutusta havainnoimalla ja tukemalla vuorovaikutuksen syntymistä vertaisryhmäläisten välillä. Lapset saavat antaa toimintakerrasta palautetta valmiiksi tulostetuilla emoji-kuvilla eteisen seinälle. Toimintakertaa lopetellaan (klo 18.15), muistutellaan huoltajia Webropol-kyselyyn vastaamisesta, kiitetään osallistumisesta ja toivotetaan tervetulleeksi myös ensi kerralla.

Harjoitteen suunnitelma

Elina kyselee, onko paikalla perheitä, jotka olivat edelliselläkin kerralla mukana ja herättelee keskustelua edellisestä kerrasta. Elina kertoo perheille Ben Furmanin kuudesta tavasta (kiittäminen, juorukehu, sanaton kehuminen, kyselevä kehuminen, yrittämisestä kehuminen ja leikkisä kehuminen) kehua ja kannustaa lasta. Huoltajille ja lapsille on suunniteltuna kaksi keskustelutehtävää, jotka ovat tulostettuna pöydällä. Ensimmäisessä harjoitteessa lapsi kehuu itseään muiden kuullen (liite 9). Toisessa harjoitteessa huoltajan tulee kehua omaa lastaan ainakin yhdelle huoltajalle niin, että myös lapsi kuulee tämän kehun (liite 10). Huoltaja keskustelee lapsensa kanssa tämän vahvuuksista ja taidoista. Kannustetaan keskustelun ylläpitämiseen ja yhteisten vahvuuksien löytämiseen toisilleen jaettujen kehujen avulla. Kotiteh-

täväksi huoltajille annetaan harjoitella yhtä itselle ennestään tuntematonta tai vähän käyttämänsä kehumisen muotoa arjessaan. Perheet saavat mukaansa tulosteen, jossa on tehtävä sekä kehumisen tavat listattuina (liite 11).

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt

Ennen toimintakertaa käydään kaupassa ostamassa tarvittavat tarjoilut. Harjoitteiden ohjeistukset sekä Webropol-kyselyn QR-koodit valmistellaan ja laitetaan esille. Järjestellään tiloja toimintakertaa varten ja asetetaan kotiin vietävät tulosteet esille. Asetetaan ”Perhekerho”-kyltit päiväkodin portille ja käytössä olevien tilojen oviin.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus)

Jos perheitä tulee odotettua enemmän, otetaan lisää päiväkodin tiloja käyttöön. Harjoitteet on suunniteltu niin, että ne soveltuvat koko perheelle. Ohjaajat huolehtivat, että ensiaputarvikkeita on riittävästi saatavilla.

Arviointi

Etukäteen ohjaajat ovat arvioineet toimintakerralle tarvittavat muutokset edellisen kerran Webropol-kyselyn vastausten, lasten palautteiden sekä omien havaintojensa perusteella. Arviointiin käytetään arviointikaavaketta, jonka ohjaajat täyttävät yhdessä heti vertaisryhmätöimintäkerran jälkeen.

LIITE 6: PEDAGOGINEN OHJAUSSUUNNITELMA 3

Harjoitteen suunnittelurunko

Ohjaajat	Paikka ja päivämäärä
Hanna Raatikainen, Niina Hyvärinen & Elina Kolu	26.9.2023
Vertaisryhmätoimintakerran aihe	
Vertaisryhmän ryhmäytyminen. Huoltajan ja lapsen vuorovaikutuksen vahvistaminen viiden sormen muistisäännön avulla sekä yhteisillä toiminnallisilla harjoitteilla.	
Tavoitteet	
Toimintakerran tavoitteena on luoda avointa ja turvallista ilmapiiriä, jossa perheillä on mahdollisuus tutustua vertaisiinsa sekä jakaa kokemuksiaan vanhemmuudesta. Lisäksi tavoitteena on keskustella perheiden kanssa Ben Furmanin viiden sormen muistisäännöstä ja hyväksi havaituista tavoista saada lapsen kontakti.	
Menetelmät	
Vertaisryhmätoimintakerralla käytettävät menetelmät ovat ratkaisukeskeisyys, toiminnalliset menetelmät, dialogisuus, vertaisryhmätyöskentely ja havainnointi.	
Orientointi ja motivointi	
Ohjaajilla on aktiivinen rooli keskustelun luomisessa ja vertaisryhmän kannustamisessa harjoitteisiin. Viiden sormen muistisäännöstä tehdään harjoitushuoneeseen valmiit tulosteet, joiden avulla keskustelua käydään. Myös kotiin vietävä kotitehtävä muistuttaa ja motivoi huoltajia kokeilemaan muistisääntöä käytännössä.	
Tila ja ryhmittely	
Päiväkodin isojen pääty ja liikuntasali on varattu vertaisryhmätoiminnalle. Isojen päätyyn kuuluu kaksi ryhmätilaa, wc-tilat ja iso käytävä tila. Liikuntasaliin on suunniteltu lapsen ja huoltajan yhteistyötä vaativia leikkejä. Käytävälle laitetaan onnenpyörä, jota pyöräyttämällä perheet saavat erilaisia tehtäviä yhdessä tehtäviksi. Toiseen ryhmätilaan tulee tarjoilupiste ja toinen ryhmätila on varattu vertaisryhmätoimintakerran harjoitteille. Käytävissä oleviin tiloihin sekä päiväkodin portille ripustetaan ”Perhekerho”-kyltit, joista perheen tietävät, että ovat tulleet oikeaan paikkaan. Kylteissä käytetään samaa perheen kuvaa, kuin mainoksessa, joka luo turvallisuuden tunnetta ja jatkuvuutta toimintakertojen välillä. Lisäksi ohjaajille tulee rintaan samalla kuvalla varustetut nimikyltit.	

Toiminnan kulku, vaiheet ja ajankäyttö

Elina ottaa perheitä vastaan sisäänkäynnin luona (klo 16.15) ja toivottaa kaikki tervetulleeksi sekä kertoo tiloista, harjoitteista ja Webropol-kyselystä. Niina on aluksi mukana vastaanottamassa perheitä, jonka jälkeen hän siirtyy harjoitteille varattuun tilaan. Niina on päävastuussa harjoitteiden ohjaamisesta ja ryhmäytymistä tukevan keskustelun virittämisestä. Keskustelua ja harjoitteita toteutetaan joustavasti, jolloin perheet saavat liikkua tiloissa oman aikataulunsa mukaisesti.

Hanna toimii tarjoilupisteellä ja huolehtii, että tarjottavat riittävät. Hanna on vastuussa tarjoilupisteestä, mutta osallistuu pääasiassa kaikkiin toimintoihin, kuten ryhmäytymistä tukevan keskustelun virittämiseen. Hanna ja Elina järjestävät salissa lasten sekä huoltajien kanssa perheiden välistä yhteistyötä vaativia leikkejä, kuten leikkivarjo- ja liikuntaleikkejä sekä erilaisia tehtäviä.

Perheet saavat liikkua pisteillä joustavasti, osallistuen harjoituksiin, keskusteluihin, kohdaten vertaisiaan, ottaen välipalaa sekä leikkien vapaasti perheiden kesken. Lapsille annetaan mahdollisuus myös vapaaseen leikkiin vertaisten kanssa. Ketään ei pakoteta osallistumaan ohjattuihin harjoituksiin eikä keskusteluihin, jos se tuntuu perheestä epämiellyttävälle. Kaikkia kuitenkin kannustetaan osallistumaan ohjattuun toimintaan ja jos perheitä on vähän, ohjataan heitä enemmän samoihin tiloihin, jotta vertaistoiminta mahdollistuu.

Koko toimintakerran ajan ohjaajat ottavat kontaktia lapsiin, juttelevat heidän kanssaan ja osallistuvat mahdollisuuden tullen lasten leikkeihin. Lasten viihtyminen on tärkeää ja sitä edistää ohjaajien avoin, positiivinen ja innostava asenne.

Jokainen ohjaaja vastaa avoimesta ja positiivisesta ilmapiiristä. Ohjaajat tukevat vertaisryhmäläisten vuorovaikutusta havainnoimalla ja tukemalla vuorovaikutuksen syntymistä vertaisryhmäläisten välillä. Lapset saavat antaa toimintakerrasta palautetta valmiiksi tulostetuilla emoji-kuvilla eteisen seinälle. Toimintakertaa lopetellaan (klo 18.15), muistutellaan huoltajia Webropol-kyselyyn vastaamisesta, kiitetään osallistumisesta ja toivotetaan tervetulleeksi myös ensi kerralla.

Harjoitteen suunnitelma

Niina kyselee, onko paikalla perheitä, jotka olivat edelliselläkin kerralla mukana ja herättelee keskustelua edellisestä kerrasta. Niina kertoo perheille Ben Furmanin viiden sormen muistisäännöstä ja herättelee keskusteluita jokaisesta viidestä sormesta (kontakti, toive, hyöty, usko sekä sopimus) (Kuva 1). Pöytien ääreen on tulostettu kuva kädestä ja sormien nimet sekä esimerkkien avulla selitettynä, miten aikuinen voi saada lapsen toimimaan toivotulla tavalla. Huoltajien kanssa keskustellaan esimerkiksi heidän hyväksi havaitsemistaan tavoista, joilla he saavat lapsiinsa kontaktin sekä luovat hyvän yhteistyösuhteen lapsen kanssa. Huoltajille on tulostettu kotitehtävä (liite 13).

KUVA 1. Viiden sormen muistisääntö (Furman 2017, 42–43)

Käytävällä on onnenpyörä (liite 12), jossa on numeroita. Perheet saavat pyörittää onnenpyörää ja tehdä numeroiden osoittamia tehtäviä, jotka tukevat perheen yhteistyötä sekä kommunikaatiota. Kaikki ohjaajat ovat vastuussa siitä, että perheet saavat tarvittavan ohjeistuksen ja tuen tehtävien tekemiseen.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt

Ennen toimintakertaa käydään kaupassa ostamassa tarvittavat tarjoilut. Harjoitteiden ohjeistukset, kotitehtävät sekä Webropol-kyselyn QR-koodit valmistellaan ja laitetaan esille. Järjestellään tiloja toimintakertaa varten ja asetetaan kotiin vietävät tulosteet esille. Asetetaan ”Perhekerho”-kyltit päiväkodin portille ja käytössä olevien tilojen oviin.

Saliin varataan leikkivarjo ja käytävälle onnenpyörä. Onnenpyörään on tehty ohjeistus sekä siihen liittyvät lapsen ja vanhemman yhteistyötä vaativat tehtävät.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus)

Jos perheitä tulee odotettua enemmän, otetaan lisää päiväkodin tiloja käyttöön. Harjoitteet on suunniteltu niin, että ne soveltuvat koko perheelle. Ohjaajat huolehtivat, että ensiaputarvikkeita on riittävästi saatavilla.

Arviointi

Etukäteen ohjaajat ovat arvioineet toimintakerralle tarvittavat muutokset edellisen kerran Webropol-kyselyn vastausten, lasten palautteiden sekä omien havaintojensa perusteella. Viime kerralla huoltajat toivoivat enemmän lapsen ja huoltajan vuorovaikutusta tukevia tehtäviä, joten tällä kerralla niitä on salissa, käytävällä ja harjoitetilassa. Huoltajan ja lapsen yhteistyötä vaativat leikit synnyttävät iloa ja yhdessä nauramista, joka yhdistää lapsen ja huoltajan suhdetta. Arviointiin käytetään arviointikaavaketta, jonka ohjaajat täyttävät yhdessä heti vertaisryhmätoimintakerran jälkeen.

LIITE 7: PEDAGOGINEN OHJAUSSUUNNITELMA 4

Harjoitteen suunnittelurunko

Ohjaajat	Paikka ja päivämäärä
Hanna Raatikainen, Niina Hyvärinen & Elina Kolu	10.10.2023
Vertaisryhmätoimintakerran aihe	
Huoltajan ja lapsen vuorovaikutuksen vahvistaminen.	
Tavoitteet	
Tavoitteena on vahvistaa huoltajan ja lapsen vuorovaikutusta rentoutumisharjoituksen ja vuorovaikutusleikkien avulla. Huoltajat saavat uusia vinkkejä arkeensa vahvistaakseen vuorovaikutusta itsensä ja lapsen välillä. Lapsi sekä huoltaja saavat harjoitteiden kautta lämpimän ja hauskan yhteisen vuorovaikutushetken.	
Menetelmät	
Vertaisryhmätoimintakerralla käytettävät menetelmät ovat ratkaisukeskeisyys, toiminnalliset menetelmät, dialogisuus, vertaisryhmätyöskentely ja havainnointi.	

Orientointi ja motivointi
Ohjaajilla on aktiivinen rooli keskustelun luomisessa ja vertaisryhmän kannustamisessa harjoitteisiin. Vuorovaikutusharjoituksiin on tulostettu valmiiksi ohjeet ja jokaiseen harjoitukseen on myös varattu erillinen ohjaaja.
Tulostetaan perheille myös tehtävä, jota on tarkoitus kokeilla kotona.
Tila ja ryhmittely
Päiväkodin isojen pääty ja liikuntasali on varattu vertaisryhmätoiminnalle. Isojen päätyyn kuuluu kaksi ryhmätilaa, wc-tilat ja iso käytävä tila. Liikuntasalin toinen puoli on perheiden vapaassa käytössä leikkimiselle ja liikkumiselle. Käytävälle laitetaan onnenpyörä, jota pyörittämällä perheet saavat erilaisia tehtäviä yhdessä tehtäviksi. Tällä toiminta kerralla tarjoulupiste sekä toimintakerran harjoitteet on suunniteltu samaan tilaan, jolloin yksi huoneista jää pois käytöstä. Jos kävijöitä tulee normaalia enemmän, voidaan harjoitteet siirtää toiseen huoneeseen. Käytävissä oleviin tiloihin sekä päiväkodin portille ripustetaan "Perhekerho"-kyltit, joista perheen tietävät, että ovat tulleet oikeaan paikkaan. Kylteissä käytetään samaa perheen kuvaa, kuin mainoksessa, joka luo turvallisuuden tunnetta ja jatkuvuutta toimintakertojen välillä. Lisäksi ohjaajille tulee rintaan samalla kuvalla varustetut nimikyltit.

Toiminnan kulku, vaiheet ja ajankäyttö

Elina ottaa perheitä vastaan sisäänkäynnin luona (klo 16.15) ja toivottaa kaikki tervetulleeksi sekä kertoo tiloista, harjoitteista ja Webropol-kyselystä. Hanna ja Niina ovat aluksi mukana vastaanottamassa perheitä, jonka jälkeen he siirtyvät saliin. Hanna ja Niina ovat päävastuussa harjoitteiden ohjaamisesta salissa. Avointa keskustelua ja harjoitteita toteutetaan joustavasti, jolloin perheet saavat liikkua tiloissa oman aikataulunsa mukaisesti.

Elina toimii tarjoilupisteellä ja huolehtii, että tarjottavat riittävät. Elina on vastuussa tarjoilupisteestä, mutta osallistuu pääasiassa kaikkiin toimintoihin. Elinan pisteellä on myös vuorovaikutusleikki, jonka ohjauksesta hän on vastuussa.

Perheet saavat liikkua pisteillä joustavasti, osallistuen harjoituksiin, keskusteluihin, kohdaten vertaisiaan, ottaen välipalaa sekä leikkien vapaasti perheiden kesken. Ketään ei pakoteta osallistumaan ohjattuihin harjoituksiin eikä keskusteluihin, jos se tuntuu perheestä epämiellyttävälle. Kaikkia kuitenkin kannustetaan osallistumaan ohjattuun toimintaan.

Koko toimintakerran ajan ohjaajat ottavat kontaktia lapsiin, juttelevat heidän kanssaan ja osallistuvat mahdollisuuden tullen lasten leikkeihin. Lasten viihtyminen on tärkeää ja sitä edistää ohjaajien avoin, positiivinen ja innostava asenne.

Jokainen ohjaaja vastaa avoimesta ja positiivisesta ilmapiiristä. Ohjaajat tukevat vertaisryhmäläisten vuorovaikutusta havainnoimalla ja tukemalla vuorovaikutuksen syntymistä vertaisryhmäläisten välillä. Lapset saavat antaa toimintakerrasta palautetta valmiiksi tulostetuilla emoji-kuvilla eteisen seinälle. Toimintakertaa lopetellaan (klo 18.15), muistutellaan huoltajia Webropol-kyselyyn vastaamisesta ja kiitetään osallistumisesta.

Harjoitteen suunnitelma

Ensimmäisessä harjoituksessa harjoitellaan yhdessä rentoutumista. Saliin otetaan esille huiveja ja palloja, joilla aikuinen ja lapsi voivat hieroa vuorotellen toisiaan. Saliin laitetaan rauhallista musiikkia, tunnelma valaistus ja patjoja. Toisessa harjoituksessa (liite 14) lapsi ja aikuinen puhaltavat vuorotellen toisiaan kumoon. Kaatuja kaatuu hauskesti ja iloisesti tilanteeseen eläytyen. Puhaltaja auttaa kumoon kaatuneen takaisin ylös. Hanna ja Niina ohjaavat perheitä harjoitteiden tekemisessä.

Elina ohjaa hoivaamisharjoitusta (liite 15). Harjoitteessa lapsi ja aikuinen saa rasvata toisensa käsiä vuorotellen tai vain silittää toisiaan. Hoivaamisen tarkoitus on lisätä lapsen kokemusta siitä, että hän on rakastettu omana itsenään. Hoivaaminen tehdään erityisellä hellyydellä ja läsnäollessa. Huoltajille on tulostettu kotitehtävä (liite 16).

Käytävällä on onnenpyörä, jossa on numeroita. Perheet saavat pyörittää onnenpyörää ja tehdä numeroiden osoittamia tehtäviä, jotka tukevat perheen yhteistyötä ja kommunikaatiota. Kaikki ohjaajat ovat vastuussa siitä, että perheet saavat tarvittavan ohjeistuksen ja tuen tehtävien tekemiseen.

Materiaalit, välineet, tilajärjestelyt

Ennen toimintakertaa käydään kaupassa ostamassa tarvittavat tarjoilut. Harjoitteiden ohjeistukset, kotitehtävät sekä Webropol-kyselyn QR-koodit valmistellaan ja laitetaan esille. Järjestellään tiloja toimintakertaa varten ja asetetaan kotiin vietävät tulosteet esille. Asetetaan ”Perhekerho”-kyltit päiväkodin portille ja käytössä olevien tilojen oviin.

Käytävälle varataan onnenpyörä. Onnenpyörään on tehty ohjeistus sekä siihen liittyvät lapsen ja vanhemman yhteistyötä vaativat tehtävät.

Huomioitavaa (eriyttäminen, varasuunnitelma, turvallisuus)

Jos perheitä tulee odotettua enemmän, otetaan lisää päiväkodin tiloja käyttöön. Harjoitteet on suunniteltu niin, että ne soveltuvat koko perheelle. Harjoitteissa on huomioitu vaihtoehdot toteutustavat. Ohjaajat huolehtivat, että ensiaputarvikkeita on riittävästi saatavilla.

Arviointi

Etukäteen ohjaajat ovat arvioineet toimintakerralle tarvittavat muutokset edellisen kerran Webropol-kyselyn vastausten, lasten palautteiden sekä omien havaintojensa perusteella. Arviointiin käytetään arviointikaavaketta, jonka ohjaajat täyttävät yhdessä heti vertaisryhmätöimintäkerran jälkeen.

LIITE 8: AURINKOHARJOITE

Aurinko - harjoite

Piirtäkää yhdessä
aurinko. Säteisiin voitte
kirjoittaa mitä tykkäätte
tehdä yhdessä, kehuja
toisistanne ja perheenne
voimavaroja.

Voitte ottaa auringon mukaan
ja laittaa halutessanne
esille kotiin

HARJOITUS:

**KESKUSTELE LAPSESI KANSSA
JA PYYDÄ HÄNTÄ KEHUMAAN
ITSEÄÄN TAI KERTOMAAN
ASIOITA, JOISSA HÄN ON
TAITAVA TAI MITKÄ OVAT
HÄNEN VAHVUUKSIAAN.**

HARJOITUS:

**KEHU LASTASI JOLLEKIN
TOISELLE HUOLTAJALLE NIIN,
ETTÄ MYÖS LAPSESI KUULEE
SINUN KEHUVAN HÄNTÄ.**

KOTITEHTÄVÄKSI KUUSI TAPAA KEHUA

KIITTÄMINEN

JUORUKEHU

SANATON
KEHUMINEN

KYSELEVÄ
KEHUMINEN

YRITTÄMISESTÄ
KEHUMINEN

LEIKKISÄ
KEHUMINEN

KOKEILE JA HARJOITTELE ARJESSASI AINAKIN YHTÄ YLLÄ OLEVISTA TAVOISTA KEHUMISEEN. VOIT MERKATA RAKSILLA SEN KEHUMISEN MUODON, JOTA OLET KÄYTTÄNYT.

Pyöräytä onnenpyörää ja tee tehtävä yhdessä aikuisen kanssa

- 1-2= Etsikää käytävältä 5 sydäntä
- 3-4= Tehkää ihmispyramidi
- 5-6= Ottakaa hassu yhteiskuva
- 7-8= Kehu lastasi/lapsiasi
- 9-10= Pompotelkaa yhdessä ilmapalloa
- 11-12= Kertokaa, mikä sai teidät iloiseksi tänään?
- 13-14= Halatkaa toisianne
- 15-16= Näyttäkää parhaat tanssiliikkeenne
- 17-18= Tehkää hassut ilmeet
- 19-20= Kumpi löytää käytävältä ensin muumin
- 21-22= Laskekaa montako ikkunaa käytävällä on
- 23-24= Pyörikää ympäri pepullanne, kumpi pyörii nopeammin

LIITE 13: VIIDEN SORMEN OHJEEN KOTITEHTÄVÄ

KOTITEHTÄVÄ

Kokeilkaa viiden sormen ohjetta perheenne kanssa. Puuttukaa johonkin lapsen tapaan tai käyttäytymiseen, johon toivotte muutosta ja ottakaa asia puheeksi lapsen kanssa kaikkia viittä sormea hyödyntäen. Asian ei tarvitse olla iso. Esimerkiksi omien lelujen siivoaminen tai kiittäminen ovat tarpeeksi suuria asioita, joista lähteä liikenteeseen.

Vuorovaikutusleikit:

YHTEYDEN RAKENTAMINEN

Tavoitteena tehtävässä on lapsen ja huoltajan välisen vuorovaikutuksen ja suhteen vahvistaminen.

Kumoon puhaltaminen.

Istu kasvat lapsen päin. Pyydä lasta puhaltamaan sinut kumoon. Lapsen puhalttaessa kellahda lattialle liioitellen ja iloisesti. Lapsi voi auttaa sinut takaisin ylös.

Pyri sijoittamaan leikkihetkiä osaksi päivittäistä yhdessäoloa. Parikin minuuttia kerrallaan riittää.

Vuorovaikutusleikit:

HOIVAAMINEN

Tavoitteena hoivaamisella on lisätä lapsen kokemusta siitä, että hän on rakastettu. Leiki lapsen kanssa hoivaleikki.

Käsi- tai jalkahoito:

Voitele lapsen kädet ja/tai jalat rasvalla. Tee rasvaus erityisellä hellyydellä ja lasta katsellen sekä hänelle mukavasti puhuen. Harjoitus on helppo yhdistää arjessa esimerkiksi pesuhetkien yhteyteen.

Kotitehtävä

Kahdenkeskinen aika

Järjestä päivittäin n. 15 minuuttia kestävä kahdenkeskinen hetki sinulle ja lapsellesi. Anna lapselle jakamatonta huomiota ja osoita että hän on arvokas ja tärkeä.

Voitte esimerkiksi keskustella menneestä päivästä, köllötellä sängyllä yhdessä ennen yöunia, piirrellä toistenne selkään sormella tai rasvata toistenne kädet / jalat.